

Beinta í Jákupsstovu og Eli Kjersem

Rekruttering av færøyske kommunepolitikere

Arbeidsnotat/Working Paper 2005 : 4

Høgskolen i Molde/Molde University College

Molde, juni/June 2005

ISBN 82-7962-059-1

INNHold

Forord	3
1. Innledning: Representativitet, representasjon og det lokale selvstyret.....	4
2. Folkevalgte i kommunene – det kommunale styringssystemet	14
2.1 Utfordringer for kommunen som politisk system	14
2.2 En kommunestruktur med mange kommuner, men relativt få representanter	21
2.3 Kommunevalgenes organisering	26
2.4 Kjønnfordeling blant kommunestyrerepresentantene	32
3. Spørreundersøkelse blant nominerte til valget i 2000	36
3.1 Kommunevalg som resultat av strukturelle føringer og personers valg	36
3.2 Materialets representativitet	37
3.3 Sosio-demografiske trekk	39
3.4 Politiske ressurser	45
3.5 Motivasjon	58
3.6 Størelse på kommunestyret	69
3.7 Oppsummering	79
4. Avslutning	82
Vedlegg	85
Referanser	95

FORORD

Denne rapporten er om rekruttering av færøyske kommunepolitikere, og bygger på ulike empiriske undersøkelser som jeg har gjort de siste årene. I 1996 publiserte jeg en studie av nominasjon og valg av kommunepolitikere i Tórshavn 1972-1992 ("Kvinner ingen adgang?", TFS 1996/1). Dette forskningsfeltet ble lagt til side i flere år, men ved kommunevalget i 2000 ble jeg utfordret av kvinnebevegelsen i Tórshavn til å gjøre en undersøkelse om kvinner og menns velgerpreferanser. Sammen med Holger Arnbjerg og en samfunnsfagklasse ved Studentaskúlin í Hoydølum gjorde vi en exit poll undersøkelse, og noen funn derfra blir presentert i denne rapporten.

I 2002-2004 var jeg med i et nordisk prosjekt, finansiert av Nordisk ministerråds velferdsforskningsprogram: "Gender, Welfare and Labour Markets in the Nordic Periphery". Mitt prosjekt "Changing gender relations: Faroese women in new roles, entering the public sphere" satte spesielt fokus på kvinnes deltaking i kommunevalg. Tilleggsfinansiering fra Granskingarráð Føroya gjorde det mulig å engasjere Randi Frederiksberg, som bygget opp en database over nominasjon og valg til færøyske kommunevalg 1992, 1996 og 2000. Hagstova Føroya utarbeidet et dataprogram til formålet, som Gilli Wardum tilpasset vårt behov undervegs. Databasen gir grunnlag for analyser av kjønnsfordeling, valglistenes / partienes betydning, og om forholdene i kommuner av ulik størrelse, jf analysene i Del I i denne rapporten.

Sommeren 2004 sendte jeg et spørreskjema til alle de 951 som var nominerte til kommunevalget i 2000. Klaksvík kommune finansierte postutsendelsen. Jeg fikk god hjelp fra flere under utarbeidningen av spørreskjema: Innspill kom fra Jacob Aars og Audun Offerdal ved Universitetet i Bergen; Jógvan Mørkøre, SSD, Fróðskaparsetur Føroya; Ingibjørg Berg, Kommunusamskipan Føroya; Hermann Oskarsson, Hagstova Føroya; Kjartan Kristiansen, Menningarstovan; Hilmar Høgenni, Innlendismálaráðið; og Øivind Opdal, Høgskolen i Molde; og Marius Stakksund leste korrektur. Kommentarer fra Jens M. Dalsgaard, Sunda kommuna, kom godt med i den første analysefasen. Finansiering fra landsstyresmann med ansvar for likestilling, Hans Pauli Strøm, gjorde det mulig å engasjere Eli Kjersem til databehandling og analyse av materialet. Det at datamaterialet fra spørreundersøkelsen ikke er bearbeidet med mine "færøyske" øyne vil jeg tro øker analysens validitet. Eli har skrevet størstedelen av Del II i denne rapporten.

Det datamaterialet som etter hvert er samlet inn, er stort og vil kunne belyse en rekke problemstillinger om prosessene rundt nominasjon og valg til færøyske kommunestyre. Det vil også være mulig å gjøre sammenligninger med andre land. Eksempelvis er mange av spørsmålene som ble stilt i spørreundersøkelsen fra 2004, de samme som i datainnsamlingen til Aars (2001).

Audun Offerdal, Jacob Aars, Hilmar Høgenni, Ingibjørg Berg og Jens M. Dalsgaard har gitt verdifulle kommentarer til en kommentarutgave av denne rapporten. – Nye feil eller misforståelser kan ha sneket seg inn i denne rapporten. Jeg at håper leserne vil gjøre meg oppmerksom på dette, slik at de kan rettes opp i senere arbeider.

Takk til alle – og selvfølgelig: En spesiell takk til Eli!

Molde 21 .juni 2005

Beinta

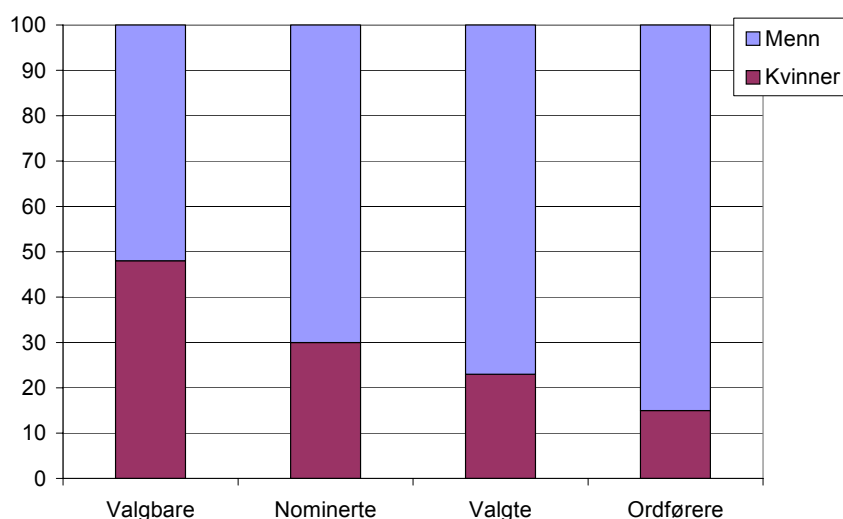
Beinta@himolde.no

1. Innledning: Representativitet, representasjon og det lokale selvstyret

Det kommunepolitiske systemet på Færøyene har noen særtrekk av interesse for kommuneforskere. Landet er lite og innbyggerne få, kun 48.000 bor på øyene. Til gjengjeld er antallet kommuner høyt, pr 1.1.2005 er antallet 34 kommuner. Kommunene varierer i størrelse, fem kommuner har færre enn 100 innbyggere, mens Tórshavn kommune nå har 19.500 innbyggere. I alle kommunene synes det å være et stort engasjement om lokalpolitikken, noe som bl.a. avspeiler seg i stor valgdeltakelse. Engasjementet er særlig stort i de mellomstore kommunene, noe mindre i de minste kommunene og i Tórshavn.

På Færøyene er det særlig to problemområder som er i fokus når den lokalpolitiske virksomheten blir diskutert: 1) De mange små kommunene som har begrensede muligheter for å løse offentlige oppgaver som man nå ønsker å legge til lokale myndigheter, og 2) Den skjeve kjønnsrepresentasjonen. Knappt en fjerdedel av kommunestyrerepresentantene er kvinner, jf figur 1.1:

Figur 1 Andeler kvinner og menn blant valgbare personer, blant de nominerte, blant de valgte og blant ordførerne ved valget i 2000.

Kommentar til fig. 1:

Av ca 33 200 valgbare personer er det 48 % (15 940) kvinner og 52 % (17 260) menn.

Av de 951 nominerte er det 30 % (284) kvinner og 70 % (667) menn.

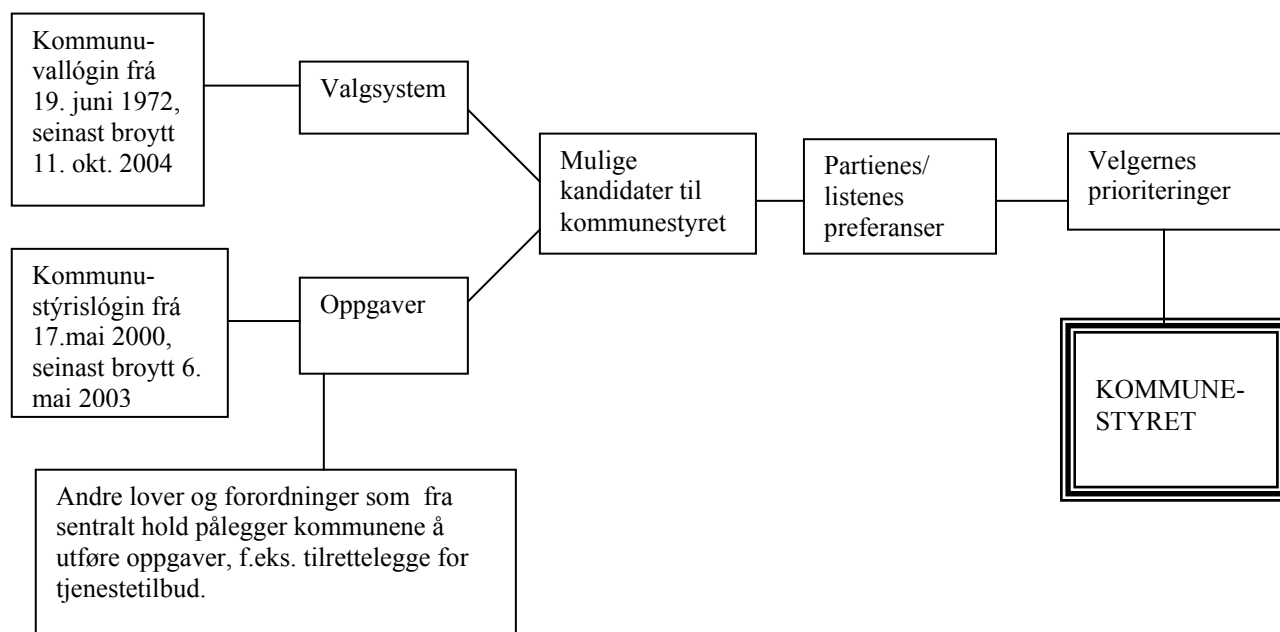
Av de 272 valgte er det 23 % (63) kvinner og 77 % (209) menn.

Blant ordførerne (lederne av kommunestyrene) er det 15 % (7) kvinner og 85 % (41) menn

En rekrutteringsprosess innebærer en utsiling i befolkningen av hvem som skal bli kandidater til valget, og hvem av de nominerte som skal bli valgt. Som illustrert i fig. 1 er det større

muligheter for at en mann blir valgt til færøyske kommunestyre¹ enn en kvinne. Vi tror ikke at det finnes en enkel forklaring på de 'kvinnefiendlige' valgresultatene. Vårt utgangspunkt er at skjev rekruttering må forstås ut ifra et samspill mellom ulike strukturelle føringer og ulike aktørers valg, som illustrert i figur 1.2:

Figur 1.2: Rekruttering av folkevalgte som et samspill mellom strukturelle føringer og aktørers valg.

Tema for denne rapporten er de demokratiske utfordringene som er knyttet til rekrutteringen av folkevalgte til færøyske kommuner. I første del av rapporten, Del I, gis en oversikt over den kontekstuelle rammen for rekrutteringsprosessene (se fig. 1.2: *Oppgaver*): Hvordan er kommunestrukturen, og hvilke typer oppgaver skal de folkevalgte bidra til å løse? Og kan pågående omorganiseringer – sammenslåinger av kommuner, og ny oppgavefordeling mellom land og kommuner - tenkes å endre relasjoner mellom velgere og folkevalgte?

Vi skal også presentere de formelle sidene ved rekrutteringsprosessen av kommunestyrerepresentantene, slik den er nedfelt i valgloven og praktiseres i kommunene (fig.1.2: *Valgsystem*): Hvor mange representanter skal velges i de ulike kommunene? Hvordan foregår nominasjonsprosessen, hvordan blir valget organisert, og hvor stor innflytelse har velgerne på personvalget?

¹ Her brukes fellesbetegnelsen *kommunestyre* for de færøyske betegnelse *býráð* og *bygdaráð*.

Deretter presenteres funn fra våre empiriske undersøkelser av rekruttering til færøyske kommunestyre. De som ønsker å se nærmere på de færøyske kommunestyrerepresentantenes representativitet møter dessverre det problemet at det ikke finnes oversikter over politikernes alder, bosted, yrke, utdanning, sosial status m.m. Kjønnfordelingen er den som er enklest å registrere og analysere, her kan man ta utgangspunkt i navnene på de nominerte og folkevalgte. Vi har derfor laget en database over nominasjon og valg til færøyske kommunestyre i 1992, 1996 og 2000. Det er denne databasen som er utgangspunktet for analyser av rekrutteringen av kvinner til ulike typer kommunestyre i første del av rapporten. Søkelys settes her på samspillet mellom antall folkevalgte i kommunestyrene i forhold til innbyggertall, og valglistenes / partienes betydning for kjønnfordelingen i ulike kommunestyre.

I Del II ser vi nærmere på aktørene og deres erfaringer med og holdninger til kommunepolitikk: Hva er det som skiller kvinnelige og mannlige kandidater mht sosiodemografiske trekk, politiske ressurser og motivasjon til politisk arbeid? Er det forskjeller på rekrutteringsmønsteret i hhv små, mellomstore og store kommuner? Utgangspunkt for disse analysene er en spørreundersøkelse som ble gjort sommeren 2004 blant de nominerte til kommunevalget i 2000. Svarprosenten var ikke høy (38 % av de nominerte). Det kan tenkes at det er de som er mest engasjerte i lokalpolitikken, som er best representerte i vårt materiale. Vi vil i analysen ta høyde for slike og andre mulige skjevheter i materialet. Den tryggeste måten å sjekke funnernes validitet ville nok være å gjøre en oppfølgingsstudie blant de nominerte til kommunevalget høsten 2004.

Representativitet

Det representative demokratiet innebærer utvelgelse av noen få som får tillit til å ta beslutninger på vegne av de mange. ”Rekruttering av representanter må forstås som en måte å sikre at viktige gruppers syn og interesser kommer til uttrykk i politiske organer. Dette er spørsmålet om representativitet.” (Aars 1998:311). Sammensetningen av kommunestyret vil si noe om hvordan det politiske systemet fungerer. Dersom det synes å være vanskeligere for noen grupper å bli valgt enn for andre, vil hele systemet kunne bli oppfattet som urettferdig. På sikt kan det svekke dets legitimitet.

Representativiteten til et kommunestyre kan vurderes på ulike måter, alt etter hvilken form som blir lagt til grunn. På den ene siden har representativitet en meningsdimensjon. ”Meningsrepresentativitet vil si at kommunestyrerepresentantene skal reflektere de ulike

holdningene og meningene til innbyggerne i kommunen.” (Ringkjøb 2000:112). På den andre siden har representativitet en sosial dimensjon. ”Ved sosial representativitet blir det lagt vekt på at folkevalgte forsamlinger skal utgjøre et sosialt tverrsnitt av befolkningen.” (ibid.). Disse to typene representativitet – å representere folks meninger, og å være et speilbilde av befolkningen - utgjør ikke nødvendigvis motpoler i forståelsen av representasjon, fordi vektlegging av sosial representativitet bygger på en forståelse av at det som folk mener, er påvirket av hvem de er. Folks erfaringer har betydning. Et kommunestyre av bare menn vil i dette perspektivet ikke være representativt, fordi kvinner utgjør halvparten av befolkningen. Det er selvsagt ikke slik at en bedret kjønnsbalanse i folkevalgte forsamlinger alene garanterer at kvinners behov og interesser kommer opp på den politiske dagsorden; men kvinners representasjon har en egen verdi, fordi kvinner representerer verdier, mål og perspektiv som de har utviklet gjennom sin erfaring som kvinner og som er ulik menns erfaringer (Phillips 1995:158). På samme vis vil det være viktig at kommunestyret ikke bare består av ’middelaldrende menn med mapper’, men at det også er rom for pensjonister, ungdommer, og folk med ulik sosial bakgrunn.

Det er selvsagt ikke mulig å få representert alle typer meninger og interesser og alle sosiale kjennetegn i et kommunestyre; hvis det var målet, ville det være rettere å praktisere direkte demokrati der alle innbyggerne i kommunen deltok i et felles forum for politisk debatt og for å gjøre politiske vedtak, slik som i antikkens Athen. Vårt anliggende er å gi et bidra til en diskusjon om hva som er godt nok, ved å undersøke hvor skjev representasjonen er. Kanskje det er behov for tiltak for å få en bredere rekruttering til kommunestyrene? God sosial representasjon kan gi større mangfold av meninger og holdninger i politikken, og nye spørsmål kan bringes opp til politisk debatt. Folkestyre er jo en måte å løse konflikter på, slik at det er mulig å unngå vold og undertrykking. Politikerne målbærer de ulike interessene og kommer fram til politiske løsninger som blir aksepterte som legitime av folk flest (Offerdal 1992). I saker der det er rom for skjønn, vil ulike erfaringer kunne påvirke hvilket standpunkt man tar. Dette blir spesielt viktig ”dersom vi oppfatter kommunestyret som et organ der folk møtes for å diskutere. Vi kan da tenke oss at folks syn og oppfatninger er farget av deres tidligere erfaringer, og jo bredere erfaringsgrunnlaget er i kommunestyret, jo bedre vil det kunne hevdes at sakene blir belyst.” (Ringkjøb 2000:113).

Kjønnsfordelingen blant representantene er den lettest tilgjengelige indikatoren for hvor representative kommunestyrene er. Dessverre er det vanskelig å få belyst andre sider ved den sosiale representativiteten blant færøyske politikere, for eksempel over- og

underrepresentasjon av ulike aldersgrupper og grupper som representerer ulike sosiale lag i befolkningen. For det første er det, som nevnt, ikke registrert slike opplysninger om de folkevalgte, for det andre, og det er beklagelig for alle typer færøysk samfunnsforskning, finnes det heller ikke den type statistiske opplysninger om de sosio-økonomiske forholdene i befolkningen som er vanlige i andre land. Den siste folketellingen var i 1977, og siden har det ikke vært noen systematisk innsamling og statistisk bearbeiding av opplysninger om familiestruktur og befolkningens arbeidsmarkedstilknytning, utdanning, inntekt, boforhold osv. Det gjør at vurderinger av representanters representativitet i forhold til befolkningen med hensyn til for eksempel utdanningsbakgrunn må bygge på antagelser.

Kvinnerepresentasjon og geografisk representasjon

Dagen etter siste færøyske kommunevalg som ble holdt den 9.nov. 2004, sto følgende melding på hjemmesiden til rikskringkastningen Útvarp Føroya:

Kommunevalget ble generelt sett et godt valg for kvinnene. Kun to by- og bygderåd er nå uten kvinner, og i hovedstaden er fordelingen mellom kvinner og menn så jevnt som det kan bli. Men i den tredjestørste kommunen i landet, Runavík kommune, ble ingen kvinne valgt, og i Vestmanna, som har vært kvinnenenes høyborg, er det kun en kvinne igjen i bygderådet.

I prosenter er ingenting skjedd. 23 prosent av de som i går ble valgt til by- og bygderådene, er kvinner, og det er det samme som for fire år siden. Men likevel går det an å hevde at valget i går ble et godt valg for kvinnene, for i 32 av de nå 34 kommunene er det nå både kvinner og menn. I 2000 valgte man 10 kommunestyre uten kvinner, og i 1996 var det hele 23 kommunestyrer uten kvinner.

Den største framgangen for kvinner har vært i hovedstaden, der seks av de 13 byrådsmedlemmene nå er kvinner. Blant de nominerte kandidatene landet rundt var det denne gang 31 prosent kvinner, og de fikk 28 prosent av alle stemmer, når listestemmer er trekt ifra. (oversatt fra færøysk, Beinta).

Meldingen avspeiler den forståelsen som har preget den færøyske debatten om representativitet i kommunestyrene de siste årene. Det har vært et spørsmål om kommunestyrene har eller ikke har kvinnerepresentasjon; og her har man nesten oppfylt målsettingen om at begge kjønn bør være representert i alle kommunestyrer. Heretter kan det tenkes at fokus vil bli rettet mot en mer *jevnbyrdig* representasjon med mennene i kommunestyrene. I valgperioden 2005-2008 er det tilfellet i Tórshavn, men ikke i noen annen kommune.

Til gjengjeld ble den geografiske representasjonen i Tórshavn svekket etter siste valg: Fem omliggende lokalsamfunn som tidligere fungerte som selvstendige kommuner, er nå slått sammen med Tórshavn kommune; kun én av de representantene som ble valgt ved siste valg,

har hjemstedsadresse i en av disse kommunene. Noen av de forhenværende kommunene har fått et lokalråd ("staðbundin nevnd"), men disse rådene har formelt sett ingen politisk myndighet.

Disse to sentrale trekkene ved sosial representasjon, kjønn og geografi, skal det settes særlig fokus på her. På Færøyene avspeiles den betydning som man vektlegger *kvinnerepresentasjon* og representasjon fra de ulike lokalsamfunnene, i organiseringen av kommunevalgene. Det er kun i de største kommunene at kandidater blir nominert på partilister, i de fleste kommunene organiseres 'upolitiske lister', og i flere kommuner stilles egne kvinnelister. Kvinnelistene er lister der bare kvinner er nominerte, og blir fulgt med særlig interesse ved valgene. Vi har funnet at blant listene ved valget i 2004 var det faktisk 9 rene 'mannfolklist' mot 6 kvinnelister, men lister med bare mansnavn har ikke vekket undring og diskusjon. Det er kvinnene som er nykommere, og som dermed bryter det tradisjonelle systemet der politikk er for mannfolk. Kjønn har blitt en konfliktlinje i det politiske systemet, fordi kvinner som gruppe ønsker å bli representert i kommunestyrene og dermed utfordrer den tradisjonelle eliten i kommunepolitikken.

Det synes å være en parallell utvikling på Færøyene og i Norge der "Det kan synes som selve ideen om sosial representativitet har fått større gjennomslag. Tidligere var det gjerne bygdens beste menn som skulle styre kommunen." (Ringkjøb 2000:114). Kjønnbalansen er nok den lettest tilgjengelige indikatoren på sosial representativitet, og det kan være én medvirkende årsak til fokuseringen på kvinneandel, bl.a. i sammenlignende studier, som vist i tabell 1.1. I et feministisk perspektiv vil man peke på sammenhengen mellom sosial representasjon og meningsrepresentasjon. Det kan tenkes at det finnes et samspill mellom kravet om kvinnerepresentasjon og holdningsendringer til hvilke saker som hører hjemme i den kommunale politikktutforming. Kanskje det er slik at det er *menn* i lokalsamfunnene som er tradisjonsbærere for den 'gamle' kommunen, med fokus på rutinepolitikken, de årlige beslutningene om å vedta skatteprosent, og ansvaret for å reagere på ulike henvendelser fra kommunens borgere og fra landsmyndighetene; og at *kvinnelistene* er med på å representere den 'nye' kommunen, med mål om å føre en aktiv politikk. Det er i kvinnenenes interesse at omsorgsoppgaver, som tradisjonelt har vært kvinnenenes domene, blir et offentlig ansvar, og at det blir etablert nye kommunale velferdsinstitusjoner. Forskjeller i kvinner og menns holdninger til kommunepolitikk søkes belyst gjennom spørreundersøkelsen, se Del II.

Geografisk representasjon har tradisjonelt vært tillagt stor vekt i færøysk politikk. Dette avspeiles blant annet i det store antallet kommuner. Dermed blir det til sammen mange

kommunestyrerepresentanter på Færøyene. Gruppen kommuner med svært få innbyggere bidrar til at det gjennomsnittlige antallet innbyggere pr folkevalgt er lavt, sammenlignet med andre nordiske land; kun Island og Åland har færre innbyggere pr kommunestyrerepresentant, se tabell 1.1:

Tabell 1.1 Kommunepolitisk representasjon i nordiske land

	Færøyene	Island	Grønland	Danmark	Norge	Sverige	Finland	Åland
Antall kommuner	34	104	18	271	434	290	416	16
Gjennomsnittlig antall innbyggere	1.420	2.200	3.100	19.200	10.300	30.800	11.600	1.625
Valgdeltakelse ved siste kommunevalg	87 %	83 %	68 %	85 %	59 %	78 %	58 %	68 %
Gjennomsnittlig antall folkevalgte	6	6	9	17	26	45	28	14
Gjennomsnittlig antall innbyggere pr folkevalgt	220	194	335	1.084	515	667	394	114
Prosentandel kvinner blant de folkevalgte	22 %	31 %	19 %	27 %	36 %	40 %	36 %	32 %
Heltidstilsatt politikere	Ja (borgarstjóri)	Nei	Ja (borgmester)	Ja (borgmester)	Ja (ordfører)	Ja (kommunalaråd)	Nei	Nei

Kilde: Demokrati i Norden 2005, tabell 2.1 s 32 og tabell 2.4 s 45

(Dahl and Tufte 1973) drøfter i sin bok *Size and Democracy* forholdet mellom på den ene siden den nærhet mellom borger og politiker som er nødvendig i et demokrati, noe som krever at samfunnet ikke er for stort, og på den annen side ressursbehovet som skal til for å løse fellesskapets behov, noe som krever at samfunnet ikke er for lite. Kapasitetshensynet veier tungt når det nå blir dramatisk færre kommuner på Færøyene (og Island). Fra 2000 til 2004 gikk tallet ned fra 48 til 34 kommuner; og selv om kommunesammenslåingen skjer på frivillig basis, vil det nok komme flere sammenslåinger; kanskje det kun blir 7-9 kommuner på Færøyene ved neste valg i 2008?

Kommunesammenslåingene innebærer at noen lokalsamfunn mister sitt lokalt forankrede kommunestyre. Som regel vil det være tale om en sentrum-periferi relasjon, der de minste kommunene heretter skal forholde seg til et kommunestyre og en kommuneadministrasjon i den største kommunen. De fleste velgerne er i de største kommunene, og de velger gjerne representanter fra sitt nærmiljø. Et oppslag i avisen *Dimmalætting* 4. mai 2005

gir en illustrasjon på mulige *underdog*-relasjoner etter slike sammenslåinger. Overskriften er ”Trøllaneskona í býráðnum”, på norsk: ”Kone fra Trøllanes i bystyret”. Ingressen forteller at ”I forbindelse med en permisjon har bystyret i Klaksvík fått en representant fra Kalsoy”. Fram til valget 2004 hadde øya to kommunestyre, Mikladal og Húsa kommune, med tre representanter hver. Mikladal kommune valgte sammenslåing med Klaksvík. Sensasjonen, alternativt det eksotiske, består altså for det første i at tidligere Mikladal kommune midlertidig får én representant i bystyret. For det andre at kvinneandelen i bystyret midlertidig blir styrket fra tre til fire av 11 representanter.

Nærheten mellom borger og politiker er ikke kun et spørsmål om kommunens størrelse. Det er også et spørsmål om hvor mange folkevalgte som skal representere borgerinteressene. Tórshavns 19.500 innbyggere har 13 representanter i bystyret, dvs 1.500 innbyggere pr kommunestyrerepresentant, et høyt tall sammenlignet med gjennomsnittet i de nordiske landene, se tab. 1.1. Kommunestyrets størrelse har også betydning for hvor mange borgere som får politisk erfaring som folkevalgt. Nordisk Ministerråds demokratiutvalg har derfor konkludert med at ”De nordiske länderna och självstyrelsesområdena föreslås återupprätta uppfattningen om kommunala förtroendeuppdrag som en skola i demokrati – öka snarare än minska antalet förtroendevalda.” (*Demokrati i Norden*, 2005:150).

Kommunestyre med mange representanter har ofte høg utskifting av representanter, mens man i små kommunestyre kan få hyppige gjenvalg. Mens norske kommuner med sine relativt mange folkevalgte, gjennom mange år kan vise til lav gjenvalgprosent (Larsen og Offerdal 1994:83), kan Tórshavn 1972-92 stå som eksempel på et kommunestyre med sterke tendenser til forgubbing over tid (Jákupsstovu 1996). I folkevalgte organ vil det alltid være vanskelig å finne den rette balansen mellom kontinuitet og nyrekruttering av politikere. På den ene siden er det viktig å ha erfarne politikere i kommunestyret, på den andre siden er det behov for nye representanter som bringer inn nye perspektiver og kanskje også representerer andre grupper; og gjennomtrekk i lokalpolitikken betyr at mange får kjennskap til politisk arbeid, noe som har vist seg å gi økt interesse for kommunepolitikk, også for de som har en karriere bak seg som folkevalgt (Aars og Offerdal 1998).

Konkurransen om å få plass i kommunestyret i Tórshavn og mange andre færøyske kommuner gir nok en større oppleving av å delta i et null-spill enn det man opplever ved norske kommunevalg. I et kommunestyre med mange representanter er det plass for både en kommunal elite og ”backbenchere” (Aars 2001). Hvis derimot kommunestyret er lite, vil man i større grad merke at når en ny representant skal inn, må det være en som mister plassen sin

(Jákupsstovu, op.sit.). For nye grupper som ønsker representasjon, vil intensiteten i kampen om plass i kommunestyret være en ekstra utfordring, i tillegg til oppgaven å finne noen personer som man antar vil være gode representanter, og som vil ta på seg oppgaven å være politiker. Forholdene kan tenkes å fortone seg annerledes i små kommuner; kan hende at det er mindre konkurranse om vervene når det er så få innbyggere som tilfellet er i de minste færøyske kommunene.

I vår spørreundersøkelse ønsker vi å få belyst de nominertes meninger og holdninger til politisk arbeid. I tillegg til å spore mulige forskjeller mellom kvinner og menn, vil vi sette fokus på mulige forskjeller i holdninger til det kommunepolitiske arbeidet i de største, de mellomstore og de minste kommunene.

Det lokale selvstyret

Kommunestyrenes legitimitet avhenger av befolkningens tillit til at de folkevalgte representerer viktige grupper i lokalsamfunnet. Et annet viktig fundament for denne institusjonens legitimitet er at kommunestyret handler med utgangspunkt i etablerte verdier og normer for hva lokaldemokrati innebærer. Frihet, deltaking og effektiv styring er verdier som har blitt framhevet som sentrale berettigelser for lokalt selvstyre (Sharpe 1970). *Frihet* innebærer at lokalsamfunnet kan ta beslutninger som berører lokale forhold, uten overstyring fra overordnede myndigheter. Frihet kan altså både innebære både frihet fra statlig styring og frihet til å handle lokalt for å løse politiske problem på lokalnivå. *Deltaking* innebærer at berørte parter kan forsvare og fremme sine interesser i lokal politikkutforming. Ordet interesse har, som Jónasdóttir (1988) påpeker, en dobbeltbetydning: Inter-esse betyr direkte oversatt ”å være blant”. Et eksempel på en gruppes krav om å være tilstede der hvor politiske beslutninger tas – om en legitim interesserepresentasjon – er kvinnebevegelsens krav om kjønnsbalanse i politiske organ. *Effektiviteten* har basis i gammel visdom om at ”den vet best hvor skoen trykker, som har den på.” Det kan tenkes at lokal kunnskap om forholdene kan skape bedre rom for å finne fram til riktige, billige og samordnede tiltak, enn når styringen skjer i statlig regi.

De siste tiårene har det vært gjennomført omfattende reformer i lokalforvaltningen i de fleste land. Grensene for de geografiske enhetene er blitt trukket opp på nytt, og relasjonene mellom lokale og sentrale myndigheter har fått nye former. Kjellberg (1995) forklarer utviklingen med tilpasninger til økte offentlig inngrep i samfunnet, blant annet gjennom etablering og videreutvikling av velferdsinstitusjoner. Andre verdier har kommet sterkere i

fokus. De tradisjonelle verdiene om lokal politikkutforming, basert på lokalt skjønn, brytes med ønsker og krav om lik praksis i hele landet. Det politiske systemets legitimitet er nå også betinget av tillit til at systemet verner om de lovhjemlede *individuelle rettigheter* til offentlige ytelser, at offentlig virksomhet drives *kostnadseffektivt*, at det føres en aktiv nasjonal *omfordelingspolitikk* for å motvirke fattigdom, og at den *makroøkonomiske styringen* av de offentlige utgiftene gir nødvendig kontroll med nasjonalhusholdningen. Mens de tre første verdiene, frihet, deltaking og effektivitet er fundamentet for lokalt selvstyre, vil hensynet til de fire sistnevnte verdiene skape behov for statlig styring av politikkutforming på lokalnivå. Utfordringen for de representative demokratiene, både på lokalt og nasjonalt nivå, er å finne en fornuftig balanse mellom de ulike, til dels motstridende verdiene (Kjellberg 1995:50).

Fimreite (2003) følger opp temaet i artikkelen ”Velferdsstat og lokaldemokrati – uforenlige størrelser?”. De klassiske spørsmålene ved kollektiv handling er ”hvem skal gjøre hva”, og ”hvordan skal aktiviteten koordineres”. Det gjelder forhold mellom individ, og det gjelder også organisering av relasjonene mellom forvaltningsnivå innen et politisk system (Fimreite 2003:335). Hun tar utgangspunkt i endringene som nå skjer i kommune-Norge, der nye grensedragninger for hvilke ansvarsområder som skal være kommunale, og hvilke statlige, kan ses som en respons på utviklingen i velferdsstaten. Kommuner med mange og store rettslige forpliktelser til å sikre borgerne lovhjemlede tjenester, kan fort få lite handlingsrom til å sette i verk egne tiltak, utformet ut ifra lokale politiske prioriteringer. ”Grensene for politikk som kollektiv handling blir stadig snevrere”, hevder Fimreite (2003:349). Under slike forhold kan det bli mindre attraktivt å engasjere seg i lokalpolitikk og å stille til valg for verv i kommunestyret.

Tema for denne rapporten er rekruttering til færøyske kommunestyre. Mange færøyske kommuner er svært små; ressursrammene setter klare begrensninger for hva slike kommuner kan ta på seg eller tillegges av oppgaver. Det aktualiserer problemstillinger om spenningen mellom krav om at lokalsamfunnet ikke er for stort, ut ifra folkestyrets behov for nærhet mellom borger og politiker, og at lokalsamfunnet heller ikke er for lite, slik at det er ressurser til å løse fellesskapets behov (Dahl og Tuft 1973). I neste avsnitt vil vi sette fokus på rammene for de færøyske kommunepolitikernes virksomhet: Organiseringen av kommunepolitikken lokalt, forholdet mellom nasjonalt og lokalt nivå, og forventninger som stilles til hva kommunale myndigheter skal utføre. Deretter skal analyser av valgdata og fra spørreundersøkelsen gi innsyn i befolkningens syn på kommunepolitikernes virksomhet i små, mellomstore og store kommuner.

DEL I

2. Folkevalgte i kommunene – det kommunale styringssystemet

2.1 *Utfordringer for kommunen som politisk system*

Røttene til det lokale selvstyret på Færøyene finner vi i den eldgamle institusjonen grannestævner (*grannastevnur*) som fortsatt holdes i hevd. Grannestævner arrangeres i de enkelte bygdene for å finne fram til felles beslutninger om hvordan utmarken skal brukes, hvor mye som kan jaktes i fuglebergene, om bruk og vern av vann, osv. Bjørk (1956) skriver at ”Grandestævne er ikke nogen for Færøerne særegen institution. Tilsvarende institutioner kendes i så at sige alle germanske retsforfatninger, hvor der har været jorfællesskab”, og viser til de tyske markting og bylag. Grannestævner representerer de tradisjonelle verdiene:

1) *Frihet*: Beslutningene blir tatt lokalt, og gjelder lokalt. 2) *Deltaking*: I følge Bjørk har det skjedd en utvikling fra hver mann én stemme, til representasjon dels fra hver husstand i lokalsamfunnet (husfedre), og dels ut ifra eiendom (marketal). Fra et kvinneperspektiv er det interessant at det i en lagtingsberetning fra 1884 blir presisert at ”ved en husfader forstås den, der repræsenterer familien, hvad enten vedkommende er mand eller kvinde. Er der to familiefædre i et hus, er begge husfædre.” (Bjørk 1956:31). Muligheten for ”kvinnelige husfedre” er et eksempel på at i det gamle samfunnet hadde kjønn ikke samme skjellsettende betydning som i det moderne samfunn. Bestemmelsen om ”begge husfædre” viser at når nye generasjoner stiftet familie uten å ha eget hus, var det ikke et hinder for at alle husholdninger fikk rett til representasjon. 3) *Effektivitet*: Gjennom grannestævner har man gjennom århundrer kunne opprettholde en bæredyktig naturalhusholdning. Institusjonens forankring i lokalsamfunnsstyringen vises ved at den først ble kodifisert ved lov i 1891.

Grannestævner har et svært lite handlingsrom i dagens samfunn, begrenset til noen beslutninger om bruken av fellesgoder i naturen. Naturalhusholdningen blir fortsatt tillagt stor verdi, men for de fleste er det snakk om et krydder i hverdagen som ellers preges av moderne næringsliv. Grannestævnenes betydning er dessuten redusert etter hvert som bruken av naturen er blitt regulert gjennom lagtingslover og – vedtak. Ikke minst kom oppretting av *kommunestyre* til å fortrenge denne gamle politiske institusjonen.

I 1866 ble det bestemt ved “Lov om Byen Thorshavns økonomiske Bestyrelse” at ”Landfogden og Byens Representanter i Forening” skulle styre byen. I 1872 ble resten av landet delt i syv kommuner, med de syv prestegjeldene som utgangspunkt. Moderne kommunalt selvstyre var blitt innført, et par tiår etter at lagtinget var blitt gjenopprettet som

rådgivende organ i det nye styringssystemet som kom etter at eneveldet ble avskaffet i Danmark i 1849. I 1948 ble hjemmestyre innført på Færøyene, og alle beslutninger som gjaldt den kommunale styringsordningen, skulle heretter fattes av lagting og landsstyre. I 1972 ble lovgrunnlaget fra 1872 for kommunenes organisering og valg av kommunestyre-representanter, revidert.

I 1996 nedsatte landsstyret en nemnd til å utarbeide forslag til en ny kommuneordning for Færøyene. Det var ingen folkevalgte blant de seks medlemmene: tre embetsmenn representerte det nasjonale styringsnivået, de andre tre det kommunale. Nemnda fikk til oppgave å komme med forslag til

1. en klarere oppgavefordeling mellom land og kommuner, og en avklaring av hvilke oppgaver som kan forvaltes på kommunenivå
2. kommunenes antall og størrelse, med utgangspunkt i pkt.1
3. særlige ordninger for de små øy- og bygdesamfunnene slik at de kan bevare sine særpreg.

Videre ble det pålagt kommunenemnda at deres forslag skulle bygge på utredninger av gjeldende struktur: kommunenes økonomi, demografi, geografi, og trekk ved den kommunale forvaltning, herunder interkommunalt samarbeid.

Dagens politiske situasjon preges av omfattende reformer i kommunesektoren, med grunnlag i utredningen fra 1997-1998 (Kommununevndin). Målet er å få en klarere oppgavefordeling mellom land² og kommuner, og en avklaring av hvilke oppgaver som kan forvaltes på kommunenivå.

Hvilke oppgaver har de færøyske kommunene?

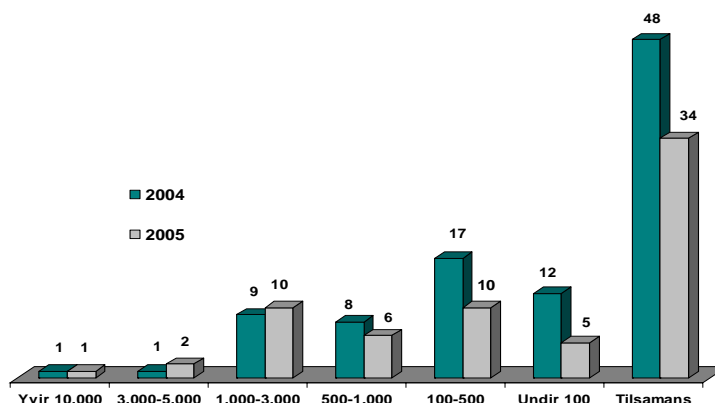
Kommunene i alle de nordiske landene har, uavhengig av hvor små de er, ansvar for visse oppgaver innen sosial omsorg, grunnskolen og infrastruktur, eller som det het i den færøyske kommuneloven fra 1872: ”Skole-, Fattig- og Vejevæsen”. Island, Færøyene, Grønland og Åland er de landene i Norden der kommunene har smalest oppgavebyrder; her blir tyngre oppgaver lagt til det nasjonale nivået (Demokrati i Norden 2005:33).

Oppgavespektret hos de færøyske kommunene er bredt, men utføringen av oppgavene blir for en stor del assistert gjennom forvaltningsinstitusjoner på landsnivå; og finansieringen av lovpålagte oppgaver skjer som regel ved fordeling av utgiftene mellom kommune og land.

² Færøyene er i statsfelleskap med Danmark. På Færøyene brukes *stat* om den danske statsmakten og *land* om den sentrale styringsnivået på Færøyene (lagting og landsstyre).

Fig. 2.1 gir en oversikt over hvor små – og dermed ressursfattede - mange av de færøyske kommunene er, selv etter sammenslåinger som har redusert antall kommuner fra 48 til 34:

Figur 2.1: Kommuner etter antall innbyggere 2004 og 2005.

Kilde: Berg (2005)

Med kommuneloven fra 1872 ble det innført *folkeskole* på Færøyene. Kommunens primære ansvar er å legge til rette for drift, mens undervisningen stort sett styres fra nasjonalt nivå, i *landsskúlafyrisitingin*. Senere har kommunene gjennom lagtingslover fått tillagt flere oppgaver innen undervisning og formidling: bibliotek tjenester, friundervisning, musikk skoler osv.

Kommunene har også ansvar for at borgerne har tilgang til lege. Ofte er det flere kommuner som går sammen om en felles *kommunelegeordning*. Det kommunale helsevesen omfatter nå også skole- og helsesøstertjeneste, hjemmesykepleie osv.

Allerede før kommunestyre ble opprettet, var det med lov fra 1855 opprettet fattigforstanderskap i distriktene. Dette politikkområdet ble formelt koplet til kommuneinstitusjonen med fattigloven fra 1895. I dag har kommunene forpliktelser innen barnevern, offentlig forsorg m.m. I de fleste kommunene er forvaltningens kompetanse på dette feltet beskjeden, og man er da avhengig av den sentrale sosialforvaltningen *Almannastovan*.

Andre store områder er *vann, renovasjon og kloakk*, også dette oppgaver med opprinnelse i kommuneloven fra 1872 som åpnet for utforming av kommunale ”Sundhedsvedtægter” (Jacobsen 2004:232 ff). I oppgaver som gjelder *infrastruktur*, by- og

byggeplanlegging, veg- og havnevesen, forholder kommunene seg til en forvaltningsinstitusjon på nasjonalt nivå, *landsverk*, med lokale driftskontorer.

Denne (ufullstendige) oppgaveoversikten viser et politisk system der det på nasjonalt nivå, i Lagtinget, har blitt gjort politiske vedtak som innebærer at kommunepolitikernes kompetanse blir tatt i bruk ved vurdering av lokale behov, og der det på landsplan er bygget opp en sektorforvaltning til iverksetting av tiltakene. Noen av disse oppgavene gjelder tilsyn og kontroll med kollektive goder, andre oppgaver er å sikre borgerne lovpålagte velferdsgoder.

I tillegg kommer tiltak som de kommunale myndighetene selv har ønsket å sette i verk. De folkevalgte i kommunestyrene har stått relativt fritt i sine valg av satsningsområder. Kommunene har selv kunnet fastsette den kommunale skatteprosenten. Dessuten har det gjerne vært muligheter for å få landet (og tidligere staten) til å dekke driftsutgifter, når kommuner har ønsket å opprette velferdsinstitusjoner som kommunale barnehager og kommunalt organisert og kontrollert dagpleie i private hjem, daginstitusjoner for funksjonshemmede og alders- og sykehjem.

Tradisjonelt har den overordnede styring med kommuneøkonomien vært begrenset. På 1980-tallet ble det enklere både for privatpersoner og kommuner å ta opp lån for å realisere kostbare investeringer. Det førte til overmot blant mange kommunepolitikere som her så en mulighet til å gjennomføre ulike tiltak som skulle skape vekst i lokalsamfunnet, blant annet gjennom kommunal medfinansiering i det lokale næringslivet.

Krisen først på 1990-tallet rammet det færøyske samfunnet hardt. ”Krisen og kriseløsningene medførte, at Færøernes BNP styrtdykkede, godt hver femte færing udvandrede, og 25 prosent av den resterende arbeidsstyrke blev arbeidsløs” (Berg m.fl. 2005, fotnote 8). Det var utsikter til at noen kommuner kunne gå konkurs. I 1993 ble det da vedtatt en lagtingslov som begrenset den kommunale friheten til låneopptak og investeringer. Dessuten satte landsmyndighetene i årene 1996-1999 grenser for spennet i de kommunale skattesatsene til 16-23 %. Forskjellen i skatteprosenten var ved innføringen 11- 25 %; det førte til reduksjon i landskassens inntekter fordi gjeldende regel er at samlet inntektsskatt til land og kommune ikke skal være over 50 %. Nå er den kommunale skatteprosenten på 13-23 %, se tabell 2.1.

I dag har man fått rimelig kontroll over den offentlige økonomien, og befolkningstallet er nå høyere enn før krisen satte inn. Landsstyret som satt med makta fra 1998 til januar 2004, satte inn ulike tiltak for å styrke den nasjonale kontrollen med kommuneøkonomien. Den nye

kommuneloven fra 2000 inneholder bestemmelser om at det ikke lenger skal være tillatt for kommunene å fortsette praksis fra 1970-tallet og framover, med å delta direkte i eller å være medeier i lokalt næringsliv. En studie blant det kommunale lederskapet utført våren 2004 viser at særlig i de små, perifere kommunene anser man nå dette forbudet som kanskje det viktigste hinderet for å kunne styrke det lokale næringslivet og for å få en bedre kommuneøkonomi. Kommunepolitikernes rolle som ”proaktive utviklere” begrenses i tillegg ved at det knapt finnes stønadsordninger for distriktsutvikling på Færøyene (Hovgaard m.fl. 2004:57).

På andre områder har kommunene fått tilbake noe av sin frihet til å utøve lokalt skjønn. Det gjelder friheten til å fastsette kommuneskatteprosenten, men med det førnevnte øvre tak for samlet skatteprosent for lands- og kommuneskatt. Det er også gjenåpnet muligheter for at kommunene kan ta opp lån, men nå begrenset til beløp tilsvarende én skattelikning.

Tabell 2.1 viser forskjeller i kommuneskatteprosent blant færøyske kommuner. Tabellen viser også forskjellig praksis i kommunene på hvor høgt barnefradrag settes. På Færøyene er det ingen ordning med barnetrygd, men det blir ført en viss omfordelingspolitikk i forhold til barnefamilier i forbindelse med beregning av inntektsskatt. Tabellen viser altså to muligheter som kommunene har til å føre en skattepolitikk som tiltrekker innbyggere: lav skatteprosent og/eller høyt barnefradrag:

Tabell 2.1: Kommuneskatt og barnefradrag

	Skatteprosent	Barnefradrag
Høyest	23	6.000
Middel	19,44	3.517
Lavest	13	2.000

Kilde: Berg 2005

Etter krisen har det blitt stilt sterkere fokus satt på organiseringen av det offentlige styringssystemet. Høgt på den politiske dagsorden er målet om å få en klarere oppgavefordeling mellom det nasjonale og kommunale styringsnivå. Det gjelder eksempelvis eldreomsorg. Mange kommuner har tatt initiativ til og vært med på å opprette

eldreinstitusjoner. Driften av disse har i all hovedsak vært finansiert av landet; men nå drøftes mulighetene for å overføre hele ansvaret for eldreinstitusjoner til kommunalt nivå.

Også på andre områder drøftes mulighetene for å overføre mer ansvar for offentlig tjenesteproduksjon til det kommunale nivå. Spekteret for lovpålagte oppgaver innen sosial omsorg har økt betydelig det siste tiåret (Jakupsstovu 2004; Joensen 2004). En overføring av lovpålagte oppgaver innen bl.a. folkeskole og eldreomsorg til kommunestyrene vil stille nye typer krav og forventninger til forvaltningen og de folkevalgte (Berg 2004). Det kan tenkes å få følger for innbyggernes relasjoner til kommunen. Roller som er viktige i dag, kan tenkes å få mindre betydning framover, jf figur 2.2:

Figur 2.2 Kommunenes to ansikter og innbyggernes tre roller:

		K o m m u n e n	
		Politisk arena	Tjenesteprodusent
I n n b y g g e r e n	Velger		
	Bruker		
	Betaler		

(Rose and Skare 1996)

De demokratiske utfordringene mht representasjon i kommunestyrene vil være nært knyttet til de forventningene som er til kommunen som fellesskap for de som bor der, og de ulike rollene som innbyggerne har overfor kommunen. Som illustrert i figur 2.2 møter innbyggeren kommunen i minst tre ulike roller:

- 1) Som *velger* i den politiske arena. Særlig viktig er velgerrollen når representanter skal velges til kommunestyret, og med det hovedkursen for den politiske styringen de neste fire årene;
- 2) Som *bruker* av forskjellige kommunale tjenester. Kommunene kan tenkes å endre karakter fra å være en lokalpolitisk arena der de folkevalgte representantene har kunnet arbeide for å gjennomføre de program som de gikk til valg på, til å bli

iverksettere av offentlige tjenestetilbud som det er bestemt på nasjonalt nivå, skal iverksettes og driftes på kommunenivå;

- 3) Som *betaler* av skatter, avgifter og egenandeler for å finansiere disse tjenestene.

Rose og Skare (1996) reiser to sentrale spørsmål om lokaldemokratiet, i forbindelse med en diskusjon om den fallende valgdeltakelsen i Norge: 1) Er kommuneinstitusjonens legitimitet i fare? Og 2) Hvor viktig er det lokale folkestyret for innbyggerne? Kanskje kommunens ansikt som politisk arena kommer i skyggen av kommunen som tjenesteyter, og innbyggerens rolle som velger kommer i skyggen av rollen som bruker og betaler? (Rose og Skare 1996:2).

På Færøyene er valgdeltakelsen fortsatt høy. En spørreundersøkelse gjennomført sommeren 2004 viser at befolkningen er politisk aktive. De opplever at de har muligheter til å gjøre sin innflytelse gjeldende overfor de folkevalgte, og det gjelder særlig i relasjonen til kommunestyrerepresentanter i de minste kommunene (West 2004).

De innebygde spenningene som Rose og Skare påpeker i forbindelse med de nye forventningene til kommunen som tjenesteprodusent, er likevel gjenkjennbare. En klarere ansvarsfordeling, med et mer helhetlig ansvar for eksempelvis eldreomsorg, kan ses som en styrking av kommunepolitikken; men dette kan også virke omvendt. Som Kjellberg (1995) påpekte kan lovhjemlede rettigheter og nasjonal kontroll med kommunenes politiske prioriteringer og økonomi komme til å underminere de tradisjonelle verdiene frihet, deltaking og effektivitet i form av lokalpolitisk skjønn. I den nye kommunestyreløven fra 2000 gjenspeiles trenden mot i større grad å betrakte kommunen som underlagt landsstyrets myndighet og kontroll, og som tjenesteprodusent med borgerne som brukere og skattebetalere, se f.eks. § 55, stk. 2: ”Hvis kommunestyret forholder seg uvirksom til lovfastsatte plikter, kan landsstyresmannen pålegge de ansvarlige kommunestyremedlemme tvangsmulkt.”

Hvilken betydning kan reformene i kommuneforvaltningen få for rekrutteringen til kommunestyrene?

Et resultat er allerede synlig: Det blir færre kommunepolitikere. De minste kommunene erkjenner at de ikke kan oppfylle de krav og forventninger som stilles i dag, og velger sammenslåing med andre kommuner; mer om dette i avsnitt 2.2.

Et annet mulig resultat er at det blir rom for representanter for grupper som til nå har vært dårlig representert. Kravet om kvinnerepresentasjon i kommunestyrene synes eksempelvis å være nær koplet til de færøyske kommunenes relativt nye rolle som produsenter

av omsorgstilbud som kan avlaste kvinnenens ansvar for pleie og omsorg av barn, gamle, syke og handikappede (Jákupsstovu 1996; Jákupsstovu 2003). På Færøyene har det gjennom tjue år vært argumentert for økt kvinneandel i kommunestyrene, dels ut i fra tanker om at de folkevalgte bør avspeile befolkningen, og at kvinnene derfor bør ha omtrent halvparten av plassene; dels med bakgrunn i krav om interesserepresentasjon, der kvinnegrupper har stått bak krav om å gi rom for ”myke” verdier i kommunepolitikken. Et barnehagetilbud har gjerne stått øvst på kvinnenens dagsorden.

Samtidig er de lokale helse- og sosialtjenestene viktige arbeidsplasser for kvinnene i lokalsamfunnet. Som (Hernes 1987) påpeker er kvinnenens interesse for politisk representasjon knyttet både til deres rolle som brukere av og som lønntakere i de offentlige velferdsyrkene. Men er det plass i kommunestyrene for kvinner som ønsker å delta i den lokale politikkkutforming? Hvor mange kommunepolitikere er det plass for på Færøyene?

2.2 En kommunestruktur med mange kommuner, men relativt få representanter

Fram til 1972 var det relativt enkelt å dele kommuner på Færøyene. De første delingene kom allerede på 1800-tallet, den siste i 1967 (Djurhuus 1978; Høgenni 1992). Antallet kommuner var på det tidspunkt blitt 51. Det store antallet kommuner gjenspeiler færøyingenes sterke lokalgeografiske identitet. Lederen for det pågående arbeidet med forslag til færøysk grunnlov finner at tilhørigheten til nærmiljøet helt fram til vår tid har overskygget det nasjonale fellesskapet (Joensen 2003). Noen vil hevde at den fortsatt gjør det (Sørensen 1992). Også Z. (Wang 1988) er blant dem som setter fokus på den lokale forankringen; han hevder at delingen av kommuner oppsto når folk i den ene bygda ikke ville bidra til finansiering av tiltak som skulle iverksettes i grannebygda.

Med den nye kommuneloven fra 1972 ble det ikke lenger mulig å opprette nye kommuneenheter, tvert imot har det vært et politisk mål å få antallet kommuner ned. I 1976 valgte Kaldbak å slå seg sammen med nabokommunen Tórshavn. Men det skulle gå 20 år, og en dyp økonomisk krise skulle inntreffe, før de neste kommunesammenslåingene fant sted, og nytt fokus ble satt på det kommunale styringsnivået.

Kommunenemnda la fram sine utgreiinger og tilråinger høsten 1998. Når det gjaldt antall kommuner, kom nemnda fram til at det ikke burde være flere enn primært 7, sekundært 9 kommuner. Mens landsstyret i sitt mandat til kommunenemnda hadde sagt at kommunesammenslåinger skulle være frivillige, konkluderte kommunenemnda i sin

innstilling at denne hovedregel burde være tidsavgrenset: Hvis kommunene ikke frivillig var slått sammen innen 2002, burde de bli sammenslått ved lov (Kommunenevndin 1998:10).

Det neste steget mot kommunalreform var vedtaket av to nye lover: *Løgtingslóg nr 87 frá 17.mai 2000 um kommunustýri (kommunstýrislógin)*, og *Løgtingslóg nr 77 frá 8 mai 2001 um sjálvbodnar kommunusamanleggingar*. Begge lover bygger på kommunenemndas innstilling.

Hvordan er situasjonen nå i 2005?

Fram til 1. jan. 1997 var det i alt 50 kommuner på Færøyene. 1. jan. 1997 valgte forstaden Argir, og 1. jan. 2001 også nabokommunen Kollafjørður, å bli en del av hovedstadskommunen. Med virkning fra 1. jan. 2005 har også nabokommunen Kirkjubøur, og de små øyene Nólsoy og Hestur valgt å legge sammen med Tórshavn kommune. Også andre steder på øyene ble det inngått avtaler mellom kommuner om sammenslåinger i løpet av 2004: Sørvág kommune med nabokommunen Bø og øya Mykines; tre kommuner på Eysturoy: Skála, Oyndarfjørður og Elduvík, ble slått sammen med Runavík kommune; Mikladal kommune er nå en del av Klaksvík kommune, og de seks kommunene på nordøstsiden av Streymoy og nordvestsiden av Eysturoy: Saksun, Haldórsvík, Hósvík og Hvalvík, Gjógv og Sunda kommune har slått seg sammen til en stor Sunda kommune. Kommunevalget i november 2004 gjaldt dermed et antall kommunestyre som med virkning fra 1.1.2005 ble redusert fra 48 til 34 (se vedlegg).

Kommunenemnda har nådd fram med sitt budskap. Den argumenterte i innstillingen fra 1998 for at reelt lokalt folkestyre krevde finansieringsmuligheter slik at man i den enkelte kommune kunne drive reelle politiske prioriteringer. Likedan pekte den på behov for en profesjonalisering av kommuneadministrasjonen for å kunne møte de nye utfordringene som tjenesteproducent, uavhengig av administrativ hjelp fra nasjonalt hold (Kommunenevndin 1998: 28).

Motstanden mot kommunesammenlegging fra små kommuner var også et problem som kommunenemnda drøftet i sin innstilling. Denne motstanden ble dels tolket som frykt for å bli nedprioritert i en stor kommunal enhet (noe man mente kunne avverges gjennom lovfestede krav om likebehandling i alle deler av kommunen), dels som frykt for å tape sin lokale identitet (noe man mente måtte kunne avfeies som en myte, ettersom det allerede var 28 kommuner med flere enn én bygd).

Den lokale skepsis til sammenslåing foreslo kommunenemnda å imøtekomme ved å opprette rådgivende lokale nemnder, ”staðbundnar nevndir”, i små kommuner som geografisk

er avskåret fra kommunesentrum. Disse nemndene gis hørings- og uttalerett om lokale forhold. I lov om frivillige kommunesammenslåinger fra 2001, § 3, stk 6 stilles krav om at kommunene skal enes om hvorvidt slike nemnder skal opprettes, før sammenslåingen, og i kommunestyreloven fra 2000, § 37 er det regler for sammensetningen av en ”staðbundin nevnd”: Det skal være representanter fra både lokalsamfunnet og kommunestyret, med de lokale representantene i flertall.

I små samfunn vil det ofte være en vanskelig balansegang mellom på den ene side å utnytte lokal kunnskap og erfaring gjennom lokale problemformuleringer og løsningsforslag, og på den andre siden å unngå habilitetsproblemer. I de politiske debattene på Færøyene er det for tiden habilitetsproblematikken som veier tyngst. Dette gjenspeiles bl.a. i de skjerperte habilitetsreglene i den nye kommunestyreloven, og i at de lokale nemndene kun har uttalerett, ikke beslutningsrett.

Hensikten med kommunereformen har vært å få mer styringsdyktige kommuner. Et av virkemidlene finner man i å få flere ansatte i kommuneadministrasjonen. Dette søkes iverksatt bl.a. gjennom bestemmelser i den nye kommunestyreloven om at i alle kommuner med flere enn 500 innbyggere skal ordføreren, ”borgarstjórin”, være ansatt i 1/1 eller ½ stilling (Kommunestyreloven §6 og §58).

I faglitterære debatter om kommunepolitikk fremheves ofte kommunestyrenes betydning for skolering og formidling av demokratiske verdier. (Larsen, Offerdal et al. 1994) er blant dem som peker på betydningen av at mange i kommunen har eller har hatt politiske verv. Som nevnt s 9 er dette også påpekt i det nordiske ministerrådets demokratiutvalg. Politiske verv gir den enkelte innblikk i og en forståelse av mulighetene til å kunne påvirke politiske prosesser. I kvinneforskningen framheves den demokratiske betydningen av at ulike interessegrupper er representert blant de folkevalgte (Phillips 1995).

I den færøyske kommunereformen har de mulige følger som en reduksjon i antall kommunestyremedlemmer kan få for det lokale folkestyret vært et ”ikke-tema”. Dette kan ha sammenheng med at kommunenemnda i hovedsak hadde nordiske land med relativt få representanter i kommunestyret som sin referanse: Danmark, Island og Grønland (se tabell 1.1). Det finske systemet har rom for 17 folkevalgte i kommuner under 2000 innbyggere og 43 representanter i kommuner med 15.001-30.000 innbyggere (www.vaalit.fi). I Norge skal det være minst 11 representanter i kommunestyrene, kommunene bestemmer selv hvor mange flere enn 11 det skal være; et antall på 47 i en kommune på størrelse med Tórshavn er ikke uvanlig.

Den nye færøyske kommunestyreløven fra mai 2000 fastsetter antall representanter i kommunestyret med flere enn 500 innbyggere til minimum 7 og maksimum 17; i kommuner med færre enn 500 innbyggere settes antallet kommunestyremedlemmer til 5, og kommuner med færre enn 100 innbyggere skal antall kommunestyrerepresentanter være 3.

Antall representanter i de nye storkommunene er bare unntaksvis økt, og i begrenset grad. Antallet folkevalgte er dermed blitt redusert fra 272 i valgperioden 2000-2004, til 218 i inneværende periode (se vedlegg 1).

Reduksjonen av antall folkevalgte synes å ha gått ut over den geografiske representasjonen: Etter hva vi kan se står nå syv tidligere selvstendige kommuner nå uten egne representanter i det nye kommunestyret. Selv om noen av disse har representanter i de nye rådgivende lokale nemndene, betyr dette en vesentlig reduksjon i antall folkevalgte som har beslutnings- og bevilgningsmyndighet i kommunene.

Det færøyske politiske systemets fremste kjennetegn er de små forholdene, med de små tall. Vår empiri er samlet inn i 2000-2004 da det fortsatt var 48 kommuner. 29 kommuner hadde færre enn 500 innbyggere ved valget i 2000. Det sier seg selv at et innbyggertall på 47.000 delt på 48 kommuner gir noen kommuner med få innbyggere, så få at det er nesten et under at man oftest greier at stille flere lister til kommunevalg. På den andre siden er det som sagt relativt få representanter i færøyske kommunestyret, sammenholdt med for eksempel norske, se tabell 2.2:

Tabell 2.2 Kommunestyrenes størrelse valgperioden 2000-2004

Antall representanter i kommunestyret	Kommune	Kommuner i alt	Gj.sn.antall innbyggere 31.12.2000
13	Tórshavn	1	17.800
11	Klaksvík	1	4.800
9	Fuglafjørð, Runavík, Vág	3	1.800
7	Tvøroyri, Vestmanna, Nes, Miðvág, Eiði	5	1.200
5 medlemmer 1992 og 1996 7 medlemmer 2000	Leirvík, Gøta, Skála, Sjóvar, Kvívík, Sandavág, Sørvág, Sand, Hvalba	9	770
5 medlemmer	Viðareiði, Hvannasund, Kunoy, Elduvík, Oyndafjørð, Sunda, Haldarsvíkar, Hvalvíkar, Hósvíkar, Kirkjubø, Nólsoy, Skopun, Skálavík, Húsavík, Fámjin, Hov, Porkeri, Sumba	18	270
5 medlemmer 1992 og 1996 3 medlemmer 2000	Mikladal, Húsar, Gjógv, Funning, Hest, Skúvoy	6	70
3 medlemmer	Fugloy, Svinoy, Saksun, Biggjar, Mykines	5	>50
Kommuner i alt		48	

Forskjellene i størrelse på kommunene gir klare utslag i forholdet mellom antall velgere og antall nominerte og valgte, slik tabell 2.3 viser:

Tabell 2.3 Befolkning, velgere og nominerte

Representanter i kommunestyret	Befolkning pr. 1.1.2001	Velgere pr Nov. 2000	Nominerte Nov. 2000	Gjennomsnittlig antall velgere bak hver nominert		Valgte Nov. 2000	Gjennomsnittlig antall velgere bak hver representant	
					%			%
13 repr. (Tórshavn)	17.786	14.218	86	165	1,16	13	1094	0,09
11 repr. (Klaksvík)	4.779	3.424	57	60	1,66	11	311	0,32
9 repr.	5.406	3.989	119	34	2,98	27	148	0,67
7 repr.	12.845	9.177	347	26	3,78	98	94	1,07
5 repr.	4.773	3.361	255	13	7,59	90	37	2,68
3 repr.	647	514	87	6	16,9	33	16	6,42
I alt	46.236	34.683	951	36	3,65	272	128	0,78

Tabell 2.3 viser at i de minste kommunene er det få velgere bak hver representant; det har hendt at nominerte er blitt valgt på loddtrekning etter å ha fått 0 stemmer til valget, for å få et fulltallig kommunestyre. På den andre siden står det mange velgere bak hver representant i Tórshavn, der nå 38 % av befolkningen bor. Her har antall representanter ikke økt med økt folketall og innlemming av flere kommuner, og velgerandelen har dermed sunket fra 0,21 % i 1972 til 0,13 % i 1992 til 0,09 % i 2000. Til sammenligning var den gjennomsnittlige andelen velgere pr representant omkring 1990 0,12 i Danmark, 0,21 i Sverige, 0,36 i Finland og 0,45 i Norge (Larsen og Offerdal 1994:71).

Valgstatistikken tyder på at det er attraktivt å bli valgt inn i færøyske kommunestyrer. Valgdeltakingen er høy: Ved kommunevalget i 2000 varierte deltakingen i de 48 kommunene mellom 95,4 % og 54,2 %, med en medianverdi på 84,5 % (se vedlegg 1). Overalt følges kravet om at det skal være flere kandidater enn det er rom for i kommunestyret; og de aller fleste steder er det kamp mellom flere lister om de politiske maktposisjoner, en kamp som også kvinner deltar i, men der de fortsatt stiller svakt.

2.3 *Kommunevalgenes organisering*

Stemmerett

Ifølge valgloven fra 1972 (med senere endringer) skal kommunevalg finne sted andre tirsdag i november; valgperioden går fra 1.januar året etter. Ansvar for å forberede og gjennomføre valget har en valgmennd med minst 3 medlemmer, som velges av kommunestyret.

En viktig del av forberedelsen til valget er å lage lister over stemmeberettigete i god tid før valget finner sted. Valgloven presiserer hvem som har stemmerett og hvem som kan velges til færøyske kommunestyre. Det stilles samme krav som ved valg til lagtinget:

- Valgrett har alle over 18 år, hjemmehørende og med fast bosted på Færøyene, og som står på en valgliste. Regelen om at færøyinger som minst 5 år har vært registrert i det færøyske folkeregisteret, men midlertidig oppholder seg utenlands i utdanningsøyemed, har stemmerett, gjelder likevel bare for lagtingsvalg. Til kommunevalg stilles krav om at vedkommende har stått i folkeregisteret i gjeldende kommune minst 2 uker før valget, og at de bor i kommunen på valgdagen.
- Valgbare er alle som har valgrett, og som ikke er straffet for en gjerning som gjør vedkommende uverdigg til vervet.

I de andre nordiske landene fikk nordiske statsborgere stemmerett til kommunevalg i siste del av 1970-tallet³, og noen år senere fikk også de av kommunens innbyggere, som ikke var nordiske statsborgere, stemmerett ved kommunevalg.⁴ Hvordan er situasjonen på Færøyene?

Kommunevalgene åpner for deltaking fra noe flere innbyggere enn lagtingsvalgene: Statsborgere fra andre nordiske land har siden 1984 hatt valgrett til kommunevalg hvis de har bodd på Færøyene de siste 3 år før valget. F.o.m. valget i 2004 er disse også valgbare til kommunestyrene. Statsborgere i land utenfor Norden har ikke stemmerett ved færøyske kommunevalg, uansett hvor lenge de har bodd på Færøyene; noe som kommunenemnda i sin innstilling mener bør endres (Kommunenemnda 1998:58).

³ Stemmerett for alle nordiske statsborgere ved kommunevalg: Finland og Sverige 1976, Danmark 1978, Norge 1979, Island 1982.

⁴ Stemmerett for ikke-nordiske statsborgere ved kommunevalg: Sverige 1976, Danmark 1981, Norge 1983, Finland 1992.

Nominasjon

Valglovens § 6 og 7 gjør greie for presentasjonen av kandidatene til valget: De nominerte skal stå på lister som er underskrevet av minst 15, max 25 av kommunens velgere. I kommuner med færre enn 1000 innbyggere holder det med 10 velgere bak hver liste, i kommuner med færre enn 200 velgere er det nok med 5 velgere bak hver liste. En velger kan kun være medunderskriver på én av listene.

Hver liste kan ha max fire nominerte utover antall kommunerepresentanter i kommunen; det kan være færre. Valgloven har også en bestemmelse som skal sikre reell konkurranse ved valget: Hvis det sammenlagte antall kandidater som er oppstilt til valget, ikke er to flere enn samlet antall kommunestyremedlemmer som skal velges, skal valgkomitéen lage en tilleggsliste. Antallet nominerte blir dermed høgt nok til at noen ikke blir valgt som faste medlemmer av kommunestyret.

Alle har plikt til å ta verv som kommunestyrerepresentant. Unntak kan gis, hvis man har tjent sin borgerplikt i 8 år; da kan man stå over to valg før gjenvalg. Personer som er over 60 år, kan også be seg fritatt for å bli valgt.

Beregning av valgresultatet

Valgkomitéen har ansvar for optellingen av stemmer og for annonsering av resultatet. Denne delen av valget har stor offentlig interesse og dekkes av radio og fjernsyn. Alle resultater offentliggjøres i avisene, også i de tilfeller der antall stemmer avgitt til den nominerte er lik null.

Fordelingen av mandater skjer etter enkel d'Hondt-beregning: Det samlede antall stemmer som er avgitt til hver liste, deles med 1,2,3 osv. Den listen som har det høyeste delingstallet, får første representant, det nesthøyeste delingstallet gir vedkommende liste andre representant, osv, til man har funnet fram til det antall kommunestyrerepresentanter som skal velges. Det er den personen med høyest antall personlige stemmer på den listen som først har krav på representant, som blir først valgt, osv. – I tilfelle en liste ikke har nok kandidater i forhold til antall stemmer som listen har fått, finner man fram til den listen som deretter har høyeste delingstall.

Valgakten

Hvilke muligheter har velgerne til å prege sammensetningen av de folkevalgte organene mht geografisk representasjon, kjønnsfordeling osv?

I 1972 ble reglene for kommunevalg endret, fra numerisk til sideordnet oppstilling. Det er den på listen som får flest stemmer, som blir valgt, uansett plassering på listen. Dette begrenser partienes / listenes innflytelse når det gjelder hvilke personer som blir valgt. Etter nominasjonsprosessen der partiene / listene har gått god for utvalget av kandidater, er det velgerne som avgjør personvalget. Velgerne kan sette ett kryss på valgseddelen: Man kan enten sette kryss ved en person som står på en av listene, eller man kan sette kryss ved listen, uten å gjøre forskjell på kandidatene.

Et spørsmål som man da kan stille, er om stemmegivningen er ”kjønnsavhengig” i den forstand at kvinner stemmer på kvinner, og menn på menn. Dette spørsmålet var tema for en exit-poll undersøkelse, utført ved kommunevalget i Tórshavn 2000:

Tabell 2.4 Menn og kvinners valg av mannlig eller kvinnelig kandidat. Tórshavn 2000

	Mann	Kvinne	Sum
Velgeren valgte mann	80,3	56,3	67,9
Velgeren valgte kvinne	16,0	41,2	29,0
Velgeren valgte parti	3,7	2,5	3,1
Sum	100,0	100,0	100,0
N*=	2402	2560	4962

* N utgjør 52,8 % av velgerne.

Velgere i Tórshavn 2000: 12.571; av disse brukte 9398 stemmeretten, dvs en valgdeltaking på 74,8 %

Tabell 2.4 viser at de aller fleste velgerne, 97 %, stemmer på person heller enn parti. Videre ser vi at både blant kvinner og menn er det et flertall som stemmer på en mann. Men mens kvinner som gruppe er ganske kjønnsnøytrale i sin stemmegivning (56 % stemmer på menn, 41 % på kvinner), velger 5 av 6 menn å stemme på en mann heller enn en kvinne (80 % av mennene stemmer på menn, 16 % av mennene stemmer på kvinner). Resultatet ble da også at det ble valgt 10 menn og kun 3 kvinner til kommunestyreperioden 2000-2004 i Tórshavn.

Partistruktur

Som nevnt i avsn. 2.2 har lokal tilhørighet tradisjonelt hatt stor betydning for færøyinge. De som kjenner lokalmiljøene godt, kan fortelle at sterk grendetilhørighet gjenspeiles i organiseringen av valget i mange kommuner; men slike elementer av grenderepresentasjon kommer ikke klart fram i valgmaterialiet, og vil kreve en ekstra innsats i innsamling av data som ikke er gjort.

I flere av de største kommunene, derimot, er valgene organisert rundt valg av partier som man finner på nasjonalt nivå, i lagtinget. Lagtingsrepresentantene i dag representerer 6 partier som er delt etter to hovedkonfliktlinjer: en tradisjonell venstre-høgre akse etter klasseinteresser, og en akse som følger holdningene til det nasjonale spørsmål, slik det er framstilt i tabell 2.5:

Tabell 2.5: Det færøyske partisystemet

	Venstre		Høgre
Selvstendig stat	<i>Tjóðveldisflokkurin</i>	<i>Miðflokkurin</i> <i>Sjálvstýrisflokkurin</i>	<i>Fólkaflokkurin</i>
Hjemmestyre	<i>Javnaðarflokkurin</i>		<i>Sambandsflokkurin</i>

Det er kun i Tórshavn at alle de seks lagtingspartiene er representert til valget, fire av disse partiene fikk valgt representanter ved valgene i 2000 og 2004. Valget i 2000 var forøvrig første gang, i alle fall siden 1972, at det ikke i tillegg var noen "upolitisk" liste til valget i Tórshavn. I flere av de mellomstore kommunene er det et blandet system, der "upolitiske" lister kommer i tillegg til noen få av de nasjonale partiene. I resten av kommunene er kandidatene nominert på lister som er (mer eller mindre) frikoblet fra den partistrukturen som finnes på nasjonalt nivå. De små kommunene har som regel et par eller noen få "upolitiske" lister. I enkelte kommuner stilles bare én liste, men da med flere nominerte enn det er rom for i kommunestyret.

Kvinnelistene er lister der bare kvinner er nominerte, og blir fulgt med særlig interesse ved valgene. En undersøkelse av listene ved valget i 2004 avslørte at det faktisk var flere rene "mannfolklist" enn kvinnelist: 9 mot 6. Trolig vil man også finne mange rene mannfolklist ved tidligere valg, uten at det har vekket debatt. Som tidligere påpekt (s 7) er det *kvinnene* som er nykommerne, og som dermed bryter det tradisjonelle systemet der politikk er for mannfolk.

Organiseringen av valget har betydning for i hvilken grad krav om *kvinnerepresentasjon* blir en faktor som gir utslag for valgresultatet. Et valg organisert rundt de landsdekkende partiene vil mobilisere relativt mange lister, og dermed gjøre det vanskeligere for en kvinneliste å få sine kandidater valgt. I Tórshavn er det seks landsdekkende partier som konkurrerer om 13 plasser. I Tvøroyri var det i 2000 to partilister, en samlingsliste for tre partier, og en upolitisk liste, altså 4 lister som konkurrerte om 7 plasser. Konkurransen

mellom de mange partiene og kandidatene skjerpes, for her er det snakk om et null-sum spill der én kandidat må ut for at en ny kandidat skal få plass. Alternativet blir da å få kvinnelige kandidater nominert på ”ordinære” lister. Kjønnrepresentasjon vil kun være et av mange momenter som velgeren skal ta stilling til. Kjønn er et viktig trekk ved sosial representasjon, men andre sosiale kjennetegn ved kandidatene kan bli vektlagt. Partiløje velgere vil nok først og fremst forsøke å sikre sitt parti en god representant, som kan forsvare partiets ideologiske program.

I kommuner der de landspolitiske listene ikke stiller opp, vil det som oftest være færre lister og lavere temperatur i valgkampen, noe som åpner muligheter for bl.a. kandidater på en kvinneliste. Tabell 2.6 viser hvordan bruk av kvinneliste synes å ha ført til stadig færre kommunestyre uten kvinnerepresentasjon:

Tabell 2.6 Kommuner uten kvinner i kommunestyret 1992, 1996, 2000

	1992	1996	2000	Kvinneliste
9 representanter	Runavík Vág	Runavík		(2000)
7 representanter	Eiði	Tvøroyri	Tvøroyri	
5 representanter 1992 og 1996, 7 representanter 2000	Leirvík Gøta Sjóvar Sand	Leirvík Gøta Hvalba	 Skála	(2000) (2000)
5 representanter	Hvannasund Elduvík Oyndafjørð Sunda Haldórsvík Hósvík Skopun Skálavík Húsavík Fámjin Porkeri Sumba	Hvannasund Oyndafjørð Sunda Hósvík Skopun Húsavík Sumba Hvalvík Nólsoy	 Haldórsvík Sumba Viðareiði	1996 2000 (2000) 1996
5 representanter 1992 og 1996 3 representanter 2000	Húsar Skúvoyar	Skúvoyar Hest Gjár Funnings	Hest	
3 representanter	Svínoy	Svínoy Fugloy Saksun	Svínoy Fugloy Saksun Bíggjar	
Kommunestyreter uten kvinner i alt	22	21	10	

Som tabell 2.6 viser, var det snakk om 22 kommunestyreter i 1992-96, 21 i 1996-00 og 10 kommunestyreter i 2000-04 som har vært helt uten kvinnelige representanter. Fem av de ti kommunene som var uten kvinner i perioden 2000-2004, var kommuner med bare 3 representanter. Men også Tvøroyri med over 1800 innbyggere er blant de kommuner der det ikke var kvinner i kommunestyret i perioden 1996-2004 – noe som bl.a. bør ses i sammenheng med den ovennevnte konkurransen mellom relativt mange lister. (Etter valget i 2004 er situasjonen igjen som i 1992-96: én kvinne og 6 menn).

Den siste kolonnen i tabell 5 viser den positive virkning som kvinnelister synes å ha når det gjelder å sikre kvinner plass i kommunestyrene. I kommuner der det fantes

kvinnelister (eller lister med kvinner + 1 mann) ble det valgt inn kvinner. Det eneste unntaket er Sumba, der det var en kvinneliste i 1996, uten at det påvirket fortsatt full mannsdominans.

2.4 *Kjønnsfordeling blant kommunestyrerepresentantene*

Færøysk politikk er mannsdominert. Kjønnsfordelingen i de folkevalgte politiske organene, både på nasjonalt og kommunalt nivå, er skjevere enn tilfellet er i de andre nordiske landene. Kvinnene fikk stemmerett til kommunevalg i 1908, og til lagtings- og folketingsvalg i 1915; men fram til 1978 ble kun menn valgt til nasjonalforsamlingen *Løgtingið*. Siden har kvinneandelen i lagtinget vært oppe i 15 %, til sammen seks kvinner har hatt en ministerpost i landsstyret, og Færøyene hadde kvinnelig lagmann fra april 1993 til september 1994. Men resultatet av siste lagtingsvalg i januar 2004 ble en kvinneandel i lagtinget på 9 % (3 kvinner, 29 menn), og at den nye lagmannen ikke fant plass for noen kvinne i landsstyret. Den lave kvinnerepresentasjonen har siden blitt et hett politisk tema, kanskje det heteste i valgkampen til kommunevalget 9. nov. 2004, for heller ikke i kommunestyrene har det vært vanlig med kvinner, jf figur 1.1.

Resultatet ved de siste fire kommunevalgene har vært, at kjønnsfordelingen er blitt noe jevnere, men utviklingen går tregt, slik tabell 2.7 viser:

Tabell 2.7: Nominasjon og valg, kommunevalg 1992, 1996, 2000 og 2004.

	1992	1996	2000	2004
Nominerte ialt	1048	917	951	780
Nominerte menn	836 = 79,8 %	704 = 76,8 % (av disse 371 renominerte)	667 = 70,1 % (av disse 369 renominerte)	537 = 68,8 %
Nominerte kvinner	212 = 20,2 %	213 = 23,2 % (av disse 67 renominerte)	284 = 29,9 % (av disse 94 renominerte)	244 = 31,2%
Valgte menn	238 = 84,7 %	236 = 84,3 % (av disse 125 gjenvalgt)	209 = 76,8 % (av disse 119 gjenvalgt)	168 = 77,1 %
Valgte kvinner	43 = 15,3 %	44 = 15,7 % (av disse 16 gjenvalgt)	63 = 23,2 % (av disse 20 gjenvalgt)	50 = 22,9 %
Nyvalgte menn	-	111 = 47,0 % av mennene (av disse 75 sum ikke sto på liste i 1992)	90 = 43,1 % av mennene (av disse 57, sum ikki sto på liste i 1992 og/eller 1996)	
Nyvalgte kvinner	-	28 = 63,6 % av kvinnene (av disse 19 sum ikke sto på liste i 1992)	43 = 68,3 % av kvinnene (av disse 30, som ikki sto på liste i 1992 og/eller 1996)	

Som tabell 2.7 viser, er fortsatt mer enn 2/3 av de nominerte menn; og tendensen har vært at også velgerne foretrekker menn, med det resultat at kun en fjerdedel av kommunestyre-representantene er kvinner.

Politisk representasjon var et av hovedkravene til den nye radikale kvinnebevegelsen som kom til Færøyene på slutten av 1970-tallet. Det mest konkrete og målrettede tiltak for å øke kvinneandelen i kommunestyrene har vært å stille med *kvinneliste* i kommunevalget. Modellen ble første gang prøvd i 1956 da *Havnar Kvinnufelag* (opprettet i 1952) stilte liste til kommunevalget i Tórshavn. Kvinnelisten fikk én representant, men til neste valg i 1960 var det ingen egen kvinneliste. Igjen ble bare menn valgt, og framover kom kvinner å bli et sjeldent syn i bystyret i Tórshavn. Ingen kvinne satt i bystyret i årene 1972-1984.

I 1980 besluttet Havnar Kvinnufelag å forsøke å gjenta suksessen fra 1956, og tok initiativ til at det ble stillet egen kvinneliste ved kommunevalget i Tórshavn. Kvinnebevegelsens liste oppnådde gode resultater både i 1980 og 1984, men uten at noen av kandidatene ble valgt. Studier av nominasjon og valg i Tórshavn 1972-1992 tyder likevel på at det nye forsøket med kvinneliste indirekte førte til kvinners entré i bystyret i Tórshavn (Jákupsstovu 1996). De tradisjonelle partiene innså etter hvert det strategiske i å satse på partienes kvinner; og siktemålet om kvinnerepresentasjon ble dermed nådd. En kvinne ble valgt inn i 1984, tre i 1988, og ved valgene i 1992 og 1996 ble resultatet fire kvinnelige kommunestyrerepresentanter. Kvinneandelen gikk ned til 3 av 13 ved valget i 2000, men etter valget i 2004 er det nå 6 kvinner i bystyret i Tórshavn.

Kampen om kvinnerepresentasjon har ikke bare vært et hovedstadsfenomen. Vi har ikke opplysninger om hvor mange kommuner som stilte med kvinneliste ved valget i 1988 eller tidligere, men tabell 2.8 viser hvilke kommuner som har hatt kvinneliste i årene 1992 – 2000:

Tabell 2.8: Kvinnelister

Antall Repr	Kommune	1992	Kvinner valgt	Valgt fra kvinne Liste	1996	Kvinner valgt	Valgt fra kvinne Liste	2000	Kvinner valgt	Valgt fra kvinne liste
9	Runavík	Nei	0	-	Nei	0	-	Ja (inkl. én mann)	2	0
7	Nes	Ja	1	1	Ja	2	1	Ja	2	1
7	Vestmanna	Ja	5	5	Ja	5	4	Ja	4	4
7	Miðvág	Ja	2	1	Nei	4	-	Nei	4	-
1992/ 1996: 5 2000: 7	Sørvág	Ja	1	1	Ja	1	1	Ja (inkl. to menn)	1	1
1992/ 1996: 5 2000: 7	Gøta	Nei	0	-	Nei	0	-	Ja (inkl. én mann)	3	1
1992/ 1996: 5 2000: 7	Hvalba	Nei	0	-	Nei	0	-	Ja (inkl. én mann)	1	0
5	Sumba	Ja	0	0	Nei	-	0	Nei	-	0
5	Oynda-Fjørð	Nei			Ja	0	0	Nei	-	3
5	Skopun	Nei	0	-	Nei	0	-	Ja	2	1
5	Hvalvík	Nei	1	-	Ja	0	0	Nei	1	-
5	Húsavík	Nei	0	-	Nei	0	-	Ja (inkl. én mann)	1	1

Tabell 2.8 viser hvilke kommuner som har hatt *kvinneliste* i årene 1992 – 2000. Som tabellen viser, oppnådde kvinnelisten i Vestmanna å få ren majoritet i kommunestyret, med 5 av 7 representanter i 1992, 4 av 7 representanter i 1996 (og dette året ble det i tillegg valgt én kvinne fra en konkurrerende liste), og 4 av 7 representanter i 2000. Også i Nes og Sørvág har det vært kvinnelister ved alle tre valgene, og disse to kommunene har oppnådd å få inn en representant ved disse tre valgene. Ut fra tabellen ser vi også at det ikke er kvinnelister i de største kommunene. Her er valget som nevnt organisert rundt politiske partier. Heller ikke i de minste kommunene, med bare tre representanter i kommunestyrene, finner vi mobilisering i form av kvinnelister.

Tabell 2.8 viser at kvinnelistene har vært en effektiv måte å øke kvinnerepresentasjonen i færøyske kommunestyre. Dette kom også tydelig fram i tabell 2.6 som viste, hvordan man i fem kommuner som ikke hadde kvinnelige representanter i 1992 og/eller 1996, mobiliserte kvinneliste, og der valgresultatet ga plass til en eller flere kvinner i den

lokalpolitiske ledelsen i 2000; kvinner som enten har vært nominert på kvinneliste eller på en av de tradisjonelle mannsdominerte listene. Kvinnelistene synes med andre ord å ha både en direkte effekt, ved at kvinner på denne listen blir valgt, og en indirekte effekt, ved at konkurrerende partier nominerer kvinner for å tiltrekke flere velgere.

Valget 9.nov.2004 ga både fremgang og tilbakegang når det gjelder kvinneandelen blant de folkevalgte. Valgnederlaget for kvinnelisten i Vestmanna kan delvis forklares ved at en gruppe menn som tidligere ikke hadde vært kandidater til kommunevalg, nå stilte en liste som ble profilert som et alternativ til de tradisjonelle partiene, inkl. kvinnelisten. Denne listen fikk fire representanter. Kvinnelisten på sin side hadde nærmest full utskifting av sine kandidater, kun en kvinne stilte til gjenvalg, og hun ble valgt. De to siste representantene gjaldt gjenvalg av mannlige kandidater. I Runavík kommune ble som nevnt, ingen kvinne valgt. I denne relativ store kommunen har geografisk representasjon tradisjonelt veidd tungt; og kvinnerepresentasjonen har vært svak, som vist i tabell 2.6. Før årets valg ble det gjort avtale om sammenslåing med tre nabokommuner; og selv om antall representanter økte fra 9 til 11, og det var kvinnelige kandidater med erfaring som kommunestyrerepresentanter, var det ikke nok til at noen kvinne ble valgt.

I Tórshavn hadde man planer om å stille med kvinneliste til årets valg i frustrasjon over det dårlige kommunevalget i 2000 og lagtingsvalget i jan. 2004. Kvinnebevegelsen mobiliserte med folkemøter og radio- og avisinnlegg, men fant ut til slutt at en kvinneliste ville få hard konkurranse med de etablerte partiene. Oppstyret har åpenbart gitt resultater, antallet kvinner ble fordoblet, og det er nå 6 kvinner og 7 menn i bystyret.

På den andre siden er Tórshavn den eneste kommunen med tilnærmet like mange kvinner og menn. Etter årets valg er det kun Runavík og Sumba som ikke har kvinner i kommunestyret. Samlet andel kvinner i færøyske kommunestyre er gått ned fra 23,2 % til 22,9 % (se vedlegg 1). Det reiser spørsmål om mobiliseringen av kandidater i nominasjonsprosessene: Hvem er det som blir nominert og valgt ved færøyske kommunevalg, og hvilke meninger og erfaringer har de, når det gjelder kommunepolitikk?

I Del II skal vi presentere resultater fra en spørreundersøkelse gjort sommeren 2004 blant de som ble nominert til kommunevalget i 2000.

DEL II

3. Spørreundersøkelse blant nominerte til valget i 2000

3.1 Innledning: Kommunevalg som resultat av strukturelle føringer og personers valg

På Færøyene er det partier og valglistes som nominerer kandidater, men som i Finland er det velgerne som bestemmer hvilke kandidater som blir valgt (jf 2.3 Valgakten).

Modeller som beskriver kandidatenes individuelle trekk må derfor stå sentralt i studier av rekruttering til kommunepolitikken på Færøyene. Det betyr ikke at strukturelle trekk har mindre betydning, en analyse av rekruttering av kommunepolitikere må inkludere perspektiver som tar utgangspunkt i størrelse på kommunestyrene og valglistenes rekrutteringsmønstre.

De teoretiske perspektivene vi anvender her er hentet dels fra en undersøkelse av rekrutteringsveier til norske kommunestyre (Aars 2001), dels fra en undersøkelse av lokalvalg i Finland (Kuitunen 1999). Vi vil studere rekruttering av kommunepolitikere fra fire ulike innfallsvinkler: 1) Sosio-demografiske kjennetegn ved kandidatene, 2) Politiske ressurser hos kandidatene 3) Kandidatenes motivasjon og 4) Størrelse på kommunestyrene.

Sosio-demografiske kjennetegn er et sentralt fokus i empiriske studier av rekruttering til lokalpolitikken. Innenfor dette perspektivet drøftes spørsmålet om kommunepolitikernes representativitet i forhold til befolkningen. I mange land finner en at krav til representativitet ikke er oppfylt når en ser på variabler som alder, kjønn, utdanning, yrke etc. En finner klare elitistiske trekk når det gjelder utdanning og yrke, og en finner klare skjevheter når det gjelder kjønn og alder. Flere mulige årsaker kan imidlertid ligge bak.

Politiske ressurser har også vist seg å være en svært viktig faktor for at en person skal bli rekruttert og valgt. Tidligere nominasjoner og tidligere erfaringer fra deltakelse i lokalpolitikken kan være viktig både med hensyn til å bli nominert og til å bli valgt. Medlemskap og verv i politiske partier så vel som erfaringer fra annet organisasjonsarbeid vil også inkluderes under dette perspektivet. Vi vil også undersøke hva som vektlegges når de politiske partiene og de andre typene valglistes nominerer sine kandidater.

Motivasjon er mer udefinert, vanskelig å operasjonalisere. Både tolkning og analyser inneholder større usikkerhet. Vi har valgt å se på kandidatenes holdninger til det kommunepolitiske arbeidet, og deres villighet til å la seg renominere.

Størrelse på kommunestyret kan fremme eller hemme kandidatenes muligheter til å bli

valgt. Sett i sammenheng med størrelse på befolkningen vil det i sterk grad påvirke konkurranseelementet i valgprosessene. Men strukturelle og kulturelle trekk innenfor den enkelte kommune kan også ses i sammenheng med størrelse på kommunestyret. F.eks. kan det at kommunestyrene er svært små, ha betydning for hvordan man behandler ulike interesser og for hvordan den politiske kulturen utvikles.

Størrelse på kommunestyrene er bare ett av flere trekk ved de kommunale styreorganene som vil påvirke rekrutteringsprosessene. Christensen m.fl. anvender begrepet *mulighetsstrukturer* som refererer til ”den institusjonelle konteksten rekrutteringen foregår innenfor”, (Christensen m.fl. 2004 :50). I tillegg til antall tillitsverv, vil grad av utskiftning og organisering av rekrutteringsarbeidet være eksempler på slike strukturer. I tillegg til at kandidatene foretar en selvutvelgelse påvirket av motivasjon og av politiske ressurser, vil potensielle kandidater til politiske verv altså måtte gjennom en utvelgelsesprosess som er bestemt av mulighetsstrukturer.

Vi ser at det ofte er problematisk å trekke klare skiller mellom de nevnte kategoriene. Selvutvelgelse skjer for en stor del i en tidlig fase av rekrutteringsprosessen. De individuelle aspirasjonene baseres i stor grad på vurdering av egne politiske ressurser og egen motivasjon til å delta. Men også sosiodemografiske trekk vil kunne ha nær sammenheng med politiske ressurser, som f. eks. når visse typer yrker eller lengde på utdanning bidrar til å øke politiske ressurser. Strukturelle trekk vil konstituere visse muligheter for den enkelte kandidat, og her står partienes nominasjonsprosesser sentralt. Partiene kan fungere som dørvoktere, men også som innpiskere, noe som vil kunne ha betydning for kandidatens motivasjon (op.cit.).

Under personvalg som her, vil vi anta at kjennetegn ved personene har stor betydning for mulighetene for å bli valgt. Men nominasjonskomiteenes prioriteringer kan ha betydning også for valget ved at rekkefølgen på kandidatene på listene har betydning for kandidatens sjanser til å bli valgt.

3.2 *Materialets representativitet*

I mai 2004 fikk alle de 951 som var nominert som kandidater til kommunevalget høsten 2000, et spørreskjema tilsendt i posten (se vedlegg 2). Til sammen 359, dvs. 38 % av de nominerte hadde returnert spørreskjemaet pr medio juli. Kun 7 personer returnerte med ukjent adresse /blanke/med følgebrev om at vedkommende er på sjøen/avdød. Svarprosenten er altså lav, men tabell 3.1 viser at utvalget ikke inneholder stor overrepresentasjon/ underrepresentasjon

på viktige variabler. Kjønnfordelingen blant respondentene er 31 % kvinner og 69 % menn, mens det blant alle de nominerte var 30 % kvinner og 70 % menn.

Tabell 3.1 Utvalg fordelt på ulike grupper

	Andeler av nominerte år 2000	Andeler av besvarte 2004
Nominerte (N)	100 % (951)	100 % (359)
Kvinner nominerte	30 % (284)	31 % (112)
Menn nominerte	70 % (667)	70 % (246)
Valgte i alt*	30 % (272)	42 % (149)
Kvinner valgte*	7 % (63)	11 % (41)
Menn valgte*	22 % (209)	30 % (108)
1. gangs nominerte	51 % (489)	48 % (173)
2. gangs nominerte	49 % (462)	52 % (186)
13 repr. (Tórshavn)	9 % (86)	11 % (40)
11 repr. (Klaksvík)	6 % (57)	6 % (20)
9 repr.	13 % (119)	10 % (37)
7 repr.	36 % (347)	35 % (125)
5 repr.	27 % (255)	28 % (101)
3 repr.	9 % (87)	8 % (27)

* I tabell 3.1 er omfatter gruppen valgte kun de som er valgt til kommunestyret. I den videre analysen inkluderes også de som er valgt til andre verv.

Ved kommunevalget i 2000 skulle 272 representanter velges blant 951 nominerte kandidater (jfr. tabell 3.1 og vedlegg 1). De valgte utgjorde 29 % av de nominerte; men i vårt utvalg er hele 42 % av respondentene folkevalgte. På det tidspunkt de svarte spørreskjemaet, hadde de valgte sittet 3 ½ år av den 4 år lange valgperioden. Som tabell 3.1 viser er det en overrepresentasjon av valgte i vårt materiale spesielt blant valgte kvinner (65 % av alle valgte kvinner og 52 % av valgte menn har svart).

Menn som kun er nominerte og ikke ble valgte, er svakest representert sammenlignet med sammensetningen av hele universet. Nominerte menn er likevel den største gruppen respondenter i absolutte tall (246 av 359). Skjevhetene når det gjelder kjønn og forholdet mellom nominerte og valgte vil prege resultatene for utvalget totalt.

I analysen har vi et hovedfokus på likheter og forskjeller mellom de fire kategorier nominerte kvinner, nominerte menn, valgte kvinner og valgte menn. Prosentueringen skjer innenfor hver enkelt av disse gruppene, og dermed unngår vi skjevheter som følge av de nevnte mangler på representativitet som eksisterer innenfor utvalget totalt.

3.3 SOSIO-DEMOGRAFISKE TREKK

Kjennetegn ved respondentene

Vi vil på grunnlag av spørreskjemaundersøkelsen her analysere ulike sosiodemografiske trekk ved de nominerte og de valgte. Ved å sammenligne disse kan vi si noe om hvilke trekk ved de nominerte som ser ut til å ha betydning for velgernes prioriteringer. I vår videre behandling av tallmaterialet inkluderer gruppen ”valgte” både de som er valgt til kommunestyret og de som er valgt til andre kommunale verv, i alt 54 kvinner + 133 menn (antallet er beregnet ut ifra spm 13 b).

Tabell 3.2 Ulike kjennetegn ved respondentene i vårt utvalg (Spm. 2,4,5,6a,7b,3)

	Kvinner Nom.	Kvinner valgt	Menn Nom.	Menn Valgt	Totalt Nom.	Totalt Valgt
Gjennomsnittlig alder	45 år	46 år	46 år	47 år	46 år	47 år
Gjennomsnittlig antall barn	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7
Gjennomsnittlig alder barn	15	15	13	14	14	14
Andel yrkesaktive Heltid	80 %	80 %	93 %	93 %	89 %	89 %
Andel yrkesaktive Deltid	11 %	11 %	4 %	5 %	6 %	6 %
Andel født i kommunen	57 %	61 %	78 %	74 %	72 %	71 %
Andel tilflyttere	43 %	39 %	22 %	26 %	29 %	30 %

Som tabell 3.2 viser er gjennomsnittsalder for de nominerte i vårt utvalg 46 år. Blant *de valgte* er gjennomsnittsalderen 47 år, blant valgte kvinner 46 år og blant valgte menn 47 år, altså tilnærmet lik for begge kjønn. Men mennene har langt større spredning i alder enn kvinnene, se tabell 3.3. Standardavvik blant valgte i utvalget er 9,4 for menn og 6,0 for kvinner. Yngste valgte kvinne er 35 år og eldste valgte kvinner er 64 år. Yngste valgte mann er 28 år og eldste valgte mann er 66 år.

Tabell 3.3 Aldersfordeling. Prosent. (Spm. 2)

Alder	Kvinner Nom.	Kvinner Valgt	Menn Nom.	Menn Valgt	Totalt Nominert	Totalt Valgt
20-29 år	3	0	7	3	5	2
30-39 år	23	15	24	24	24	21
40-49 år	49	64	32	35	37	43
50-59 år	22	19	27	29	25	26
60-69 år	4	2	9	9	7	7
70-79 år	1	0	2	0	1	1
Sum(N)	100(111)	100(53)	100(244)	100(132)	100(355)	100(185)

Vi ser fra tabell 3.3 at de fleste kvinnene, både blant de nominerte og de valgte, er i aldersgruppen 40-49 år. Blant de valgte kvinnene er hele 64 % i denne aldersgruppen, mens blant de valgte mennene er bare 35 % i samme aldersgruppe. Jacob Aars (2001:37) fant i sin undersøkelse blant norske kommunestyrerepresentanter samme mønster når det gjelder aldersfordelingen til de valgte. Han har imidlertid ikke en kjønnsfordeling på aldersgruppene, og vi kan derfor ikke si hvor spesiell denne forskjellen mellom kjønnene er for Færøyene sammenlignet med Norge.

Når det gjelder Færøyene ser vi også at blant kvinner i aldersgruppen 40-49 år er andelen valgte langt høyere enn andelen nominerte. Det kan se ut til at nominerte kvinner i denne aldersgruppen har større muligheter til å bli valgt enn yngre og eldre kvinner.

Tabell 3.4 Andel med barn. Prosent. (Spm. 4)

Antall barn	Kvinner Nom.	Kvinner Valgt	Menn Nom.	Menn Valgt	Totalt Nom.	Totalt Valgt
0	5	4	10	7	9	6
1	10	11	8	7	8	8
2	29	34	20	20	23	24
3	33	28	33	36	33	34
4	16	15	21	21	20	19
5	5	6	5	6	5	6
6 eller flere	2	2	3	5	3	4
N=	100 (111)	100(53)	100 (240)	(132)	100 (351)	100(185)

Ut fra våre tall kan det se ut til at det å ha barn ikke er noen stor hindring for deltakelse i politikken. Andelen kvinner uten barn er bare 5 %. Blant mennene er andelen uten barn 10 %. De fleste har 2-3 barn, og dette gjelder for begge kjønn. Det er heller ikke uvanlig med fire

barn, men andelen kvinner med fire eller flere barn er lavere enn andelen menn som har så mange barn.

Alderen på yngste barn har derimot betydning (spm. 5). Utvalget inneholder 31 % kvinner og 69 % menn. Blant de som har barn under 10 år, er kvinneandelen bare 25 % mot mennenes 75 %. Blant de som har barn over 20 år, er andelen kvinner litt større enn andelen kvinner i utvalget (35 %). Små kvinneandeler i de yngste aldersgruppene indikerer at kvinnene starter sin politiske karriere senere i livet enn menn, og dette ser ut til bl.a. å ha sammenheng med alder på yngste barn. Det ser ikke ut til at menns politiske karriere i samme grad er påvirket av barns alder. Dermed kan det være at barnas alder får betydning både for alderssammensetning og kjønnsfordeling blant representantene.

Tabell 3.2 viste at 80 % av kvinnene og 93 % av mennene er i heltidsarbeid, mens 11 % av kvinnene og 4 % av mennene er i deltidsarbeid. Tabell 3.5 er mer detaljert. Vi ser at bare noen få personer er utenfor arbeidslivet, også blant kvinnene.

Flertallet av de nominerte kvinnene (53 %) er ansatt i offentlig sektor og 37 % er ansatt i privat sektor. De resterende 10 % er de som er utenfor arbeidslivet. Blant mennene er et flertall (59 %) ansatt i privat sektor og 37 % er ansatt i offentlig sektor. De resterende 4 % er utenfor arbeidslivet. Undersøkelsen til Aars (2001) viste at i forhold til befolkningen var det en overrepresentasjon av ansatte i offentlig sektor blant valgte, men denne gikk først og fremst på bekostning av de som var utenfor arbeidslivet. Ikke yrkesaktive var i Norge representert med en andel på 11 %. På Færøyene er denne andelen kun 5 % både blant de nominerte og blant de valgte. Vi mangler data på hvor stor denne andelen er blant de valgbare i befolkningen, men vi vil anta at valgbare utenfor arbeidslivet er betydelig underrepresenterte både blant nominerte og valgte.

Tabell 3.5 Sysselsetting. Prosent (Spm 6 A)

Sysselsetting	Kvinner Nom.	Kvinner Valgt	Menn Nom.	Menn Valgt	Totalt Nom.	Totalt Valgt
Heltidsarbeid	80	80	93	93	89	89
Deltidsarbeid	11	13	4	5	6	7
Hjemmeværende	4	4	0	0	1	1
Under utdanning	4	6	1	1	2	2
Arbeidsledig	2	0	0	1	1	1
Alders/sykepensjon	3	0	2	2	2	1
Sum (N)	104 (112)	100(54)	100 (244)	100(133)	101(356)	101(187)

2 kvinner kombinerer utdanning og deltidsarbeid. Derfor er summen over 100 %.

Både blant menn og kvinner er vel 50 % fastlønnet, og en noe større andel kvinner (26 %) enn menn (19 %) er timelønnet. Selvstendig næringsdrivende har ikke besvart dette spørsmålet. 10% av kvinnene og 19 % av mennene er selvstendig næringsdrivende. Ingen kvinner har arbeidet sitt til sjøs, mens 14 % av mennene har sitt arbeid på sjøen.

Fordi Færøyene har personvalg, antar vi at det å være en person som er kjent og profilert blant velgerne vil øke sjansene for å bli nominert, og at det særlig vil øke sjansene for å bli valgt. Et relevant spørsmål vil derfor være i hvor stor grad våre respondenter oppgir å ha kjennetegn som antas å gi dem en mer markert profil i lokalsamfunnet enn den alminnelige borger har. Spørsmål kan stilles om selvstendig næringsdrivende i større grad enn lønnstakere vil være kjente personer, både fordi de ofte er arbeidsgivere, men også fordi markedsføring av virksomheten kan gi en bonus til personen i form av et mer kjent navn. Vi har undersøkt om personer som er selvstendig næringsdrivende har større muligheter for å bli valgt enn de som er i lønnsarbeid.

Tabell. 3.6 Andeler lønnstakere / selvstendig næringsdrivende blant nominerte og valgte (Spm 6 B)

Syssetsetting	Kvinner Nom.	Kvinner Valgt	Menn Nom.	Menn Valgt	Totalt Nom.	Totalt Valgt
Lønnstakere	80	83	75	75	77	77
Selvstendig næringsdrivende	10	9	19	20	16	17
Andre	10	7	5	4	6	5
Sum (N)	100(112)	100(54)	100(244)	100(132)	100(356)	100(186)

Blant de nominerte totalt er det 77 % lønnstakere og 16 % er selvstendig næringsdrivende. Blant de som er valgt er andelen selvstendig næringsdrivende bare ubetydelig høyere, så det ser ikke ut til å ha betydning for muligheten til å bli valgt. Men tabellen indikerer at det er kvinner utenfor arbeidslivet (andre) som har minst muligheter til å bli valgt. Fra tabell 3.5 ser vi at dette ikke gjelder kvinner under utdanning eller de hjemmeværende, men derimot kvinner som har alders/sykepensjon og kvinner som er arbeidsledige.

Vi ser dessuten at det er prosentvis flere selvstendig næringsdrivende blant menn enn blant kvinner i utvalget. Vi vet ikke om dette har betydning for muligheter til å bli nominert. Færøyene mangler dessverre sammenlignbar statistikk over sysselsetting i befolkningen, men dette er under utarbeiding.

Tabell 3.7 Utdanning etter 7. klasse*. Prosent (Spm 7B).

Utdanning	Kvinner Nom.	Kvinner Valgt	Menn Nom.	Menn Valgt	Totalt Nom.	Totalt Valgt
Ingen etter 7.klasse	11	11	5	5	7	7
1-3 år	31	20	24	27	26	25
4-6 år	25	30	36	32	33	32
7-8 år	15	17	16	18	16	17
9 år eller mer	18	22	20	19	19	20
Sum (N)	100(112)	100(54)	100(241)	100(130)	100(353)	100(184)

* Obligatorisk skolegang i 9 år innført i 1997.

Tabell 3.7 viser at de valgte kvinnene har lengre utdanning enn de nominerte kvinnene. En relativ stor andel (42 %) av de nominerte kvinnene har 3 års utdanning eller mindre etter 7. klasse i barneskolen, og denne andelen er lavere (31 %) blant de valgte kvinnene. Blant kvinner med 4 års utdanning eller mer er andelen valgte større enn andelen nominerte. Kvinner med lang utdanning ser altså ut til å ha større muligheter for å bli valgt enn kvinner med lite utdanning. Denne tendensen til at utdanning øker sjansene for å bli valgt, finner vi ikke hos mennene.

Selv om forskjellene er små, viser tabellen samme tendens som man finner i tilsvarende undersøkelser fra andre land: De valgte kvinnene har relativt sett litt lengre utdanning enn de valgte mennene. Utdanning kan ses som et sosialt kjennetegn som kan ha stor betydning for kvinners livssituasjon. Men utdanning kan også være en politisk ressurs, og det ser ut til at det i større grad er tilfelle for kvinner enn for menn. Hvis kvinner med lite utdanning ikke blir nominert og valgt til politiske verv, vil den sosiale representativiteten av kvinner kunne bli skjev i forhold til befolkningen.

Under nominasjonsprosessene er det kvinnelistene som i høyest grad rekrutterer kvinner med utdanning som er 3 år eller mindre (jfr. tabell 3.15). Hvis disse blir valgt vil kvinnelistenes rekrutteringsmønster til en viss grad bidra til å øke representativiteten på variabelen utdanning. Våre tall er dessverre for små til å kunne brukes til en mer detaljert analyse, men dette er opplagt en problemstilling som burde ha vært undersøkt videre.

Tabell 3.8 Tilhørighet til kommunen. Prosent. (Spm. 3)

Tilhørighet	Kvinner Nom.	Kvinner Valgt	Menn Nom.	Menn Valgt	Totalt Nom.	Totalt Valgt
Oppvokst her	57	61	78	74	72	71
Innflytter	43	39	22	26	29	30
Sum (N)	100 % (112)	100(54)	100(239)	100(129)	100(351)	100(183)

Tabell 3.8 viser at langt de fleste mennene er oppvokst i den kommunen der de er nominert og eventuelt valgt. Sammenhengen med oppvekstkommune er betydelig mindre blant kvinnene. Også blant dem har flertallet vokst opp i kommunen, og særlig gjelder det for de som blir valgt (61 %). Forskjeller mellom kjønn er her tydelig. Mens mangel på tilknytning til kommunen for kvinnene har en liten tendens i negativ retning når det gjelder muligheter for å bli valgt, er det omvendt for mennene. Blant menn er det en større andel av de valgte som er innflyttere enn av de nominerte.

En større mobilitet blant kvinner enn blant menn generelt vil føre til at en større andel av kvinnene i samfunnet er innflyttere. Men andelen innflyttere blant nominerte kvinner i vårt utvalg er stort (43 %). Kan det at innflyttede kvinner lar seg nominere ha sammenheng med at de innflyttede kvinnene har høyere utdanning? Når vi kontrollerer for utdanning finner vi at kvinnene som er oppvokst i kommunen, har gjennomsnittlig lengre utdannelse enn de innflyttede kvinnene (66 % mot 50 % har utdanning på 4 år eller mer). Det må være andre faktorer enn utdanning som ligger bak at en så stor andel av de nominerte kvinnene er innflyttere. Det kan være andre faktorer som blir vektlagt av nominasjonsnemnder og velgere, men det kan også ha sammenheng med motivasjon og selvseleksjon. Kanskje vil kvinner som er oppvokst i kommunen i større grad enn innflyttede kvinner forsøke å unngå politiske verv for på den måten å unngå konflikter i nærmiljøet?

For kvinner betyr alder (40-49 år) og utdanning (mer enn 4 år) at de stiller sterkt ved nominasjon og valg. Det er dessuten relativt sett flere kvinner enn menn som har flyttet (giftet seg) til det lokalsamfunnet der de er nominert, noe som kan være utslag av en viss grad av selvseleksjon. Men når kvinner er innflyttere, synes det å ha en negativ effekt på sjansene for å bli valgt. Alder, utdanning og flyttemønster har ikke samme betydning for menn.

Menn har klart større spredning i alder enn kvinner. At det er større andeler yngre blant nominerte menn enn blant nominerte kvinner, kan ha sammenheng med at mange kvinner gjennom selvseleksjon velger å ikke delta så lenge de har små barn. Med unntak av den yngste aldersgruppen ser det ut til at alder har liten betydning for de nominerte mennenes muligheter til å bli valgt.

Mangel på utdanning ser ikke ut til å virke negativt på menns muligheter til å bli valgt, slik det gjør for kvinnenes. Det ser ut til at velgerne vurderer utdanning som en politisk ressurs når det gjelder de kvinnelige, men ikke de mannlige kandidatene.

Vi vet ikke om sysselsetting påvirker muligheter for å bli nominert fordi det ikke finnes sysselsettingsstatistikk tilgjengelig. Men vi ser at kvinner som var arbeidsledige eller pensjonerte ikke ble valgt, til forskjell fra menn i samme situasjon.

3.4 POLITISKE RESSURSER

Politisk erfaring

På spørsmålet om respondentene har hatt politisk aktive foreldre, hadde spørreskjemaet tre svaralternativer: ”ja, mamma”, ”ja, pappa” og ”ja, begge”, og ingen svaralternativer for ”ingen av foreldrene”. Vi ser det derfor i dette tilfellet som rimelig å tolke missing i betydningen ”ingen, verken pappa eller mamma”⁵.

3.9 Politisk aktive foreldre. Prosent. (Spm 8)

Aktive foreldre	Kvinner Nom.	Kvinner Valgt	Menn Nom.	Menn Valgt	Totalt Nom.	Totalt Valgt
Ja, pappa	24	26	22	29	23	28
Ja, mamma	4	2	2	1	2	1
Ja begge	4	6	2	2	2	3
Ingen	69	67	74	68	73	68
Sum (N)	100(112)	100(54)	100(246)	100(133)	100(358)	100(187)

Missing er her tolket her som at ”ingen av foreldrene” har vært politisk aktive.

27 % av de nominerte har svart bekreftende på at de har hatt politisk aktive foreldre. Vi vet ikke hvordan den faktiske fordelingen er i befolkningen. I en norsk undersøkelse tilsvarende vår fant man at kommunestyrerepresentanter mer enn gjennomsnittet i befolkningen kommer fra politisk aktive familier (Aars 2001 :42). Der antydes det også at det å komme fra en politisk aktiv familie, er viktigst i de første fasene av en politisk karriere, og at denne effekten på karrieren avtar når politikerne er innvalgt. Vi ser at det å ha politisk aktive foreldre øker mulighetene for å selv bli valgt, men ikke mye: Blant de valgte er det 32 % som har svart bekreftende på spørsmålet. I tillegg til økt motivasjon gjennom sosialiseringen som har skjer i familien, kan det tenkes å være en fordel å ha politisk aktive foreldre ved at familien er kjent

⁵Spørsmål om hvordan vi skal tolke verdien ”missing” vil vi komme tilbake til i forbindelse med spørsmål der svaralternativene var rangert etter en skala fra ”liten betydning” til ”stor betydning”. På disse spørsmålene har vi vurdert det som mest korrekt å holde missing utenfor prosentueringsgrunnlaget. Dette var et forholdsvis stort spørreskjema, og vi ser at svarprosenten avtar mot slutten av skjemaet. Det er bl.a. derfor også problematisk å tolke hva missing kan bety. Spm. 8 sto på første side i spørreskjemaet der det ellers var lite ”missing”.

for velgerne fra tidligere. Vi har dessuten undersøkt om denne gruppen syntes å være spesielt aktive i valgkampen, men det var de ikke sammenlignet med de som ikke hadde politisk aktive foreldre.

Tabell 3.9 bekrefter antagelsen om at foreldre i noen grad fungerer som kjønnsrolle-modeller. Vi må likevel ta høyde for at hos 3/4 av de nominerte og 2/3 av de valgte i utvalget var ingen av foreldrene politisk aktive.

3.10 Andeler som har vært nominert før. Prosent. (Spm 12).

	Kvinner Nom.	Kvinner valgt	Menn Nom.	Menn Valgt	Totalt Nom.	Totalt Valgt
Første gang	63	52	42	33	48	38
Nominert en gang	29	35	29	30	29	31
Nominert flere ganger	7	14	30	38	23	31
Sum (N)	100(109)	100(52)	100(244)	100(132)	100(353)	100(184)

Helander (2003) viste at i Finland ville de som tidligere hadde hatt kommunale verv eller tidligere hadde vært nominert, ha økte sjanser for å bli valgt. I vår spørreundersøkelse spør vi om kandidatene tidligere har vært nominert og om de har erfaringer fra kommunestyret. (Vi har ikke spurt om de tidligere har hatt andre kommunale verv).

Vi ser at blant kvinnene er hele 63 % nominert for første gang. Tilsvarende andel for menn er 42 %. Vi ser også at det å ha vært nominert en eller flere ganger tidligere, øker mulighetene til å bli valgt, og dette gjelder særlig for kvinner. Til sammen har 36 % av de nominerte kvinnene og 49 % av de valgte kvinnene vært nominert tidligere. Tilsvarende andeler for menn er henholdsvis 59 % og 68 %. Tidligere nominasjon virker altså positivt på valgresultatet. Når en så stor andel av kvinnene er første gangs nominerte, vil det med tanke på å få en jevnere kjønnsrepresentasjon være viktig at flest mulig av disse kvinnene blir renominert ved senere valg.

Som tabell 3.29 viser er det blant de valgte en andel på 64 % som sier seg villig til renominasjon, men for de som ikke ble valgte, er andelen på 57 %. Andelene er litt lavere for kvinner enn for menn. Forskjeller i villighet til renominasjon mellom valgte og ikke valgte kan skyldes det fenomen at deltaking i politisk arbeid øker motivasjonen til å delta. Det kan også hende at det var de som i utgangspunktet var mest motiverte, som ble valgt. Dette tema vil vi vende tilbake til i avsnitt 3.5 Motivasjon.

Det kan være flere grunner til at det å inneha politiske verv, øker mulighetene til å bli valgt. Politiske verv gjør at kandidatene blir synliggjort, og erfaringene fra politisk arbeid kan

øke kandidatenes motivasjon. Som en forlengelse av Prewitts inndeling av rekrutteringsprosessen i seks faser (fra formelt og sosialt valgbare til nominerte og valgte) hevder Offerdal og Aarethun (1995) at *"Rekrutteringsprosessen stansar likevel ikkje ved valet, men held fram i valperioden. Det kjem nye val. For å forstå rekrutteringsprosessen betre, er det nødvendig å sjå vala og rekrutteringsprosessen i samanheng."* (1995:96).

Tabell 3.11 Andeler som har sittet i kommunestyret før. Prosent. (Spm 10).

	Kvinner Nom.	Kvinner valgt	Menn Nom.	Menn Valgt	Totalt Nom.	Totalt Valgt
Ikke sittet før	83	70	63	43	70	51
Sittet 1 periode	12	21	17	25	15	24
Sittet flere perioder	6	9	20	32	15	25
Sum (N)	100(110)	100(53)	100(245)	100(132)	100(356)	100(185)

Tabell 3.11 viser at blant de nominerte kvinnene er det 83 % som ikke har erfaring fra kommunestyret, og bare 6 % som har sittet der mer enn en periode. Tilsvarende tall for menn er 63 % og 20 %.

Blant de valgte er det totalt bare halvparten som er nykommere i kommunestyret, og hele 25 % som har sittet flere perioder. Det ser ut til at erfaring fra kommunestyret teller svært positivt for velgerne. Forskjellen mellom kjønn er enda større blant de valgte enn blant de nominerte: 70 % av de valgte kvinnene mot bare 43 % av mennene sitter i sin første periode, noe som også illustrerer at kvinnene er nykommere i færøysk kommunepolitikk (jf tabell 2.6).

Blant *menn* som har sittet i kommunestyret tidligere, har 57 % sittet i en eller to perioder. 43 % av har sittet i tre eller flere perioder. Noen menn har sittet svært lenge. 32 % av valgte menn har sittet tre-fem perioder og 11 % har sittet mer enn fem perioder. Den mannen som i vårt materiale startet sin politiske karriere tidligst, ble valgt inn i kommunestyret første gang i 1962 og hadde et opphold mellom 1970- 1976. Storparten av dem som har sittet flere perioder, har imidlertid sittet der kontinuerlig. I Finland fant man at eldre kandidater mislyktes lettere enn de yngre når det gjaldt å bli gjenvalgt (Helander 2003). Det ser ikke ut til at det sammen gjelder for Færøyane (jfr. også tabell 3.3). *Vi har altså en stor andel mannlige "veteraner" i færøyske kommunestyre. Samtidig er en stor andel av kvinnene nykommere.*

Blant valgte kvinner som har sittet i kommunestyret tidligere, har 71 % sittet i en periode og 29 % i to perioder. Ingen kvinner som har besvart vår spørreundersøkelse, har sittet i flere enn to perioder.

Hvis vi ser på sammenheng mellom renominasjon og typer valglistene, ser vi at 62 % av de som står på kvinnelistene er nykommere, de tverrpolitiske listene har 50 % nykommere mens de partipolitiske listene samlet har kun 43 % nykommere.

I tabell 3.12 finner vi de personer i lokalsamfunnene som har spesiell interesse for en politisk karriere på nasjonalt nivå.

Tabell 3.12 Andeler som har vært nominert til Lagtinget og andeler som har sittet i Lagtinget. Prosent. (Spm 20 b / 20 c).

	Kvinner Nom.	Kvinner Valgte	Menn Nom	Menn Valgte	Totalt Nom.	Totalt Valg
Vært nominert til Lagting	24	26	29	38	27	35
N	100(111)	100(53)	100(243)	100(133)	100(354)	100(186)
Sittet i Lagting	3	2	9	14	7	10
N	100(111)	100(53)	100(242)	100(132)	100(353)	100(185)

Blant de nominerte har 3 kvinner og 9 menn sittet som vararepresentant i Lagtinget, og blant de valgte har 1 kvinne og 8 menn sittet som vararepresentant. Disse er inkludert i tabellen.

Det er mulig å sitte både i kommunestyret og i Lagtinget. For mange blir kommunestyret et springbrett til Lagtinget. Valg til Lagtinget betyr oftest at man overlater kommunestyreplassen til neste mann på listen. 10 % av de valgte har sittet /sitter i Lagtinget, men ca halvparten av disse er varamedlemmer i Lagtinget. Blant våre respondenter er det et lagtingsmedlem som har sittet i Lagtinget helt siden 1971.

Vårt materiale tyder på at kvinnene starter sin politiske karriere senere enn menn. Den begynner først etter at barna har begynt på skolen. Når kvinnene først blir nominert, har de kortere politisk erfaring enn sine jevnaldrende menn, og har dermed mindre sjanse for å bli valgt (se tab 3.10 og 3.11). I Finland som også har personvalg, finner vi den samme tendensen: I konkurransen om å bli valgt til kommunestyret har de som tidligere har hatt kommunale verv eller vært nominert tidligere, en fordel, og en sannsynlig grunn kan være at de har erfaring og er kjente i lokalsamfunnet. ”*Största trumf på hand har emellertid de som redan sitter i fullmäktige och går inn for å fornye mandatet.*” (Helander 2003:1). Det er også de valgte som i størst grad ønsker renominasjon. Politiske verv gjør nok kandidatene at mange kandidater blir politisk interesserte.

Politiske partier og andre lister

De politiske partiene dominerer valgene i de største kommunene, men i de mellomstore og små kommunene er det oftest tverrpolitiske lister. Hovedspørsmålet her er om de ulike typene av valglister har betydning for kjønnsfordelingen i kommunestyrene.

Våre tall viser at det er store forskjeller mellom de partipolitiske listene og de tverrpolitiske listene når det gjelder rekruttering av kvinner. 30 % av kvinnene og 36 % av mennene ble nominert på partipolitiske lister. 12 % av kvinnene ble nominerte på en kvinneliste. Flertallet (63 %) i utvalget er nominert på ”annen liste” som stort sett er tverrpolitiske lister, der de fleste er uten tilknytning til de landsdekkende partiene (se tabell 2.4). 58 % av kvinnene og 65 % av mennene ble nominert på slike lister.

Blant valgte menn kom hele 78 % fra ”tverrpolitisk liste”, mens andelen valgte kvinner som kom fra ”tverrpolitisk liste” var lavere (59 %) og tilnærmet den samme som andelen kvinner nominerte på slike lister, se tabell 3.13.

Tabell 3.13 Respondentenes liste-/partitilknytning. Prosent. (Spm 11)

	Kvinner Nom.	Kvinner Valgte	Menn Nom	Menn Valgte	Totalt Nom.	Totalt Valg
Parti	30	24	36	23	34	23
Fólkaflokkur	4	0	7	5	6	3
Sambandsflokkur	6	10	8	5	8	6
Javnaðarflokkur	8	7	10	6	9	6
Sjálvstýrisflokkur	3	0	3	1	3	1
Tjóðveldisflokkur	6	7	6	6	6	6
Miðflokkur	3	0	2	1	2	1
Kvinnulisti	12	17	0	0	4	5
Tverrpol. Liste	58	59	65	78	63	72
Sum (N)	100(110)	100(41)	101(243)	101(107)	101(353)	100(148)

På Færøyene er altså by/bygdelisten en viktig rekrutteringsvei for lokalpolitikere, og særlig for menn. Blant de *valgte* kvinnene er 17 % fra kvinnelistene. Dette er en større andel enn andelen *nominerte* på kvinnelistene som var 12 %.

Tabell 3.14 Andeler kvinner og menn nominert på de ulike listene. (Spm 11)

	Fólka- flokkur	Samb.- flokkur	Javnað.- flokkur	Sjálvst.- flokkur	Tjóðv.- flokkur	Mið- Flokkur	Kvinnu- listi	Annen liste	Totalt
Kvinner	19	26	27	33	37	38	100	29	31
Menn	81	74	73	67	63	63	0	71	69
Sum (N)	21	27	33	9	21	8	13	221	353

Prosentueringsgrunnlagene blir små, men vi har i tabell 3.14 sett på kjønnsfordelingen blant de nominerte på de ulike listene. På kvinnelistene er 100 % av de nominerte kvinner og på de tverrpolitiske listene er det 29 % kvinner. På partilistene samlet er 28 % av de nominerte kvinner, men ut fra tabellen over kan vi antyde at kvinneandelen varierer mye mellom partilistene. Fordi kvinner er noe overrepresentert i vårt utvalg, vil kvinneandelen i virkeligheten gjerne ligge lavere enn tabellen viser.

Aars (2004) viser at det i Norge er forskjeller mellom partienes rekruttering med hensyn til *kandidatenes sosiale status*. I vårt materiale har vi ikke data på respondentenes inntekt, men velger å bruke lengde på utdanning som en indikator på sosial status. Tabell 3.15 gir en indikasjon på forskjeller i partikultur når det gjelder rekruttering av kandidater med høy eller lav sosial status.

Tabell 3.15 Andeler med ulik utdanningslengde innenfor de ulike listene. Prosent. (spm 7B).

Utd. etter barne-skolen	Fólka-flokkur	Samb.-flokkur	Javnaðar-flokkur	Sjálvst.-flokkur	Tjóðv-flokkur	Mið-Flokkur	Kvinnu-listi	Annen liste	Totalt
Ingen etter 7.klasse	0	0	7	0	0	0	31	8	7
1-3 år	29	26	39	22	14	13	31	25	26
4-6 år	52	30	26	33	19	38	8	34	32
7-8 år	19	22	19	22	24	13	8	14	16
≥ 9 år	0	22	10	22	43	38	23	19	19
Sum (N)	100 (21)	100 (27)	100 (31)	100 (9)	100 (21)	100 (8)	100 (13)	100 (219)	100 (349)

De nominerte på kvinnelistene er de som har lavest utdanning. 62 % av deres kandidater har en utdanning på 3 år eller mindre etter 7. skoleår. På kvinnelistene har nesten en tredjedel av kandidatene bare 7 års skolegang, men det er også 23 % av kandidatene som har lang utdanning, dvs. 9 år eller lengre. Også Javnaðarflokkurin (det sosialdemokratiske partiet) har mange kandidater med lav utdanning: 46 % av de nominerte har 3 års utdanning eller mindre. Tjóðveldisflokkurin er det partiet der kandidatene i gjennomsnittet har høyest utdanning. Fordelt på lister blir antall respondenter innen hver kategori svært lavt, men det ser ut til at de politiske partiene når det gjelder kandidatenes utdanning, har et rekrutteringsmønster som ligner de de norske partienes (Aars 2004). Kvinnelistene har et rekrutteringsmønster som skiller seg fra de andre listene ved at de i større grad rekrutterer kandidater med lav utdanning

Vi så i tabell 3.7 at nominerte kvinner med lav utdanning i mindre grad blir valgt enn de med høyere utdanning. Brutt ned på lister blir prosentueringsgrunnlagene for små, men vi kan stille spørsmål ved om det er de lavt utdannede kvinnene fra kvinnelistene som har mindre muligheter til å bli valgt enn andre kvinner.

Vi så også at politisk erfaring i betydningen å ha sittet i kommunestyret i en eller flere perioder, var viktigere for menn enn for kvinner med tanke på nominasjon. Lang erfaring fra kommunestyret ser ut til å ha stor betydning for mulighetene til å bli valgt. Dette gjelder for begge kjønn (se tabell 3.9). Hvilke lister er det som nominerer kandidater med henholdsvis kort eller lang erfaring fra kommunestyret?

Tabell 3.16 Andeler med ulik erfaring fra kommunestyrer innen de ulike listene. Prosent. (Spm 10 g 11).

Sittet Tidligere	Fólka-flokkur	Samb.-Flokkur	Javnaðar-flokkur	Sjálvst. Flokk	Tjóðv-flokk	Mið-flokk	Kvinnu-listi	Annen Liste	Totalt
Nei	48	37	46	67	33	38	62	69	48
Ja, en periode	33	41	30	11	38	38	15	15	29
Ja flere Perioder	19	22	24	22	29	25	23	16	23
Sum (N)	100 (21)	100 (27)	100 (33)	100 (9)	100 (21)	100 (8)	100 (13)	100 (222)	100 (353)

Prosentueringsgrunnlagene for de enkelte partiene er lave, men fra partilistene samlet er det 119 respondenter som har svart på spørsmålet. Tabell 3.16 viser at *partilistene* samlet i langt større grad enn de "tverrpolitiske" listene og kvinnelistene rekrutterer kandidater med tidligere erfaring fra kommunestyret. (Unntaket blant partilistene er Sjálfstýriflokkurin, men disse er svært få). Når det gjelder partilistene samlet sett, har 43 % av kandidatene ikke sittet i kommunestyret, 34 % har sittet en periode og 24 % har sittet i flere perioder. Lav nyrekruttering til de partipolitiske listene skaper altså barrierer for kvinners (og ungdoms) muligheter til å komme inn på den politiske arenaen. På den annen side så vi at erfaring gir større sjanser til å bli valgt. Nyrekruttering kan på kort sikt virke negativt, hvis målet er å få mange på listen valgt inn i kommunestyret, men på lengre sikt vil det virke positivt med tanke på kvinners muligheter. Nyrekruttering er en forutsetning for personskifter og dermed kvinners muligheter til å delta. Men vi har også sett at kvinner siles ut i valgprosessen i større grad enn menn, og særlig gjelder det de førstegangs-nominerte kvinnene.

Tabell 3.17 Aldersfordeling blant de nominerte i de ulike partiene

	Fólka- flokkur	Samb.- flokkur	Javnaðr flokkur	Sjálvst. flokkur	Tjóðv.- flokkur	Mið- flokkur	Parti- listene	Kvinnu listi	Annen liste	Tot.
20-29 ár	10	4	3	11	0	0	0	0	6	5
30-39 ár	33	8	15	0	14	13	16	23	27	23
40-49 ár	10	35	36	44	24	75	33	39	40	38
50-59 ár	38	42	36	22	48	0	38	23	20	25
60-69 ár	10	8	6	11	14	13	10	15	1	7
70-79 ár	0	4	3	11	0	0	0	0	0	1
Sum (N)	100 (21)	100 (26)	100 (33)	100 (9)	100 (21)	100 (8)	100 (114)	100 (13)	100 (220)	100 (351)

Det er også forskjeller på partier ved at de rekrutterer kandidater fra ulike aldersgrupper. Blant de partipolitiske listene samlet er 48 % av de nominerte 50 år eller eldre. På kvinnelistene er tilsvarende andel på 38 %, mens andelen over 50 år på de tverrpolitiske listene bare er på 21 %. Gjennomsnittsalderen er høyest hos de nominerte i Sjálvsstýrisflokkurin der den er på vel 52 år, og lavest på de tverrpolitiske listene der den er i underkant av 45 år. Sjálvsstýrisflokkurin er også den som har størst spredning i alder, og minst spredning har Tjóðveldisflokkurin. Fólkaflokkurin er det partiet i utvalget med størst andel kandidater under 40 år.

Medlemmene i partiene har en høyere gjennomsnittsalder enn de nominerte (48 ½ og 46 ½ år), og den er høyest hos de som har verv i et parti (49 år).

Tabell 3.18 Andeler med medlemskap/ tillitsverv i et parti. Prosent. (Spm 19a og 19b).

	Kvinner Nom.	Kvinner Valgte	Menn Nom	Menn Valgte	Totalt Nom.	Totalt Valg
Medlemskap i et parti	48	43	52	56	50	53
N	100(111)	100(54)	100(246)	100(133)	100(357)	100(187)
Tillitsverv i et parti	35	23	47	51	44	44
N	100(57)	100(26)	100(150)	100(87)	100(207)	100(113)

Bare de som er medlemmer i partiet ble bedt om å svare på om de har tillitsverv i partiet. N er derfor liten.

Omtrent halvparten av de nominerte i utvalget er medlemmer av et parti, og denne andelen er ganske lik for begge kjønn. Litt over halvparten av de valgte er medlemmer i et parti. I Norge var 92 % av de valgte partimedlemmer, men der var andelen by/bygdelister liten (4 %) (Aars 2001). Blant nominerte på de partipolitiske listene på Færøyene er nesten 70 % partimedlemmer, men på kvinnelistene og på de tverrpolitiske listene er også over 40 %

medlemmer av et parti. Blant de valgte på partilistene har 80 % partimedlemskap, på kvinnelistene har 29 % partimedlemskap og på de tverrpolitiske listene har 43 % av de valgte partimedlemskap.

Andelen blant valgte menn med medlemskap i et parti er i vår undersøkelse 56 %, og andelen kvinner 43 %. Menn med et partimedlemskap har altså noe større mulighet til å bli valgt enn menn uten et partimedlemskap. Når det gjelder effekten av tillitsverv i partiet finner vi et paradoks: Blant de nominerte mennene har 47 % tillitsverv, og blant de valgte er det 51 % med tillitsverv. Blant de nominerte kvinnene har 35 % tillitsverv, men kun 23 % av de valgte kvinnene har tillitsverv. Tillitsverv synes altså å ha ulik effekt for kvinner og menn.

Det kan se ut til at rundt om i kommunene – kanskje særlig der det stilles partipolitiske lister, men også der listene er tverrpolitiske - er det noen menn som er *partipolitisk* aktive og inntar mange av plassene i kommunestyrene. Det kan også se ut som om kvinnene kan ha problemer med å konkurrere med denne mannlige eliten, som både er partipolitisk aktive og har lang erfaring fra kommunestyret. Selv når kvinnene tar på seg tillitsverv eller lar seg nominere til valg, stiller de ofte svakt i valget, slik også tabell 3.19 viser:

Tabell 3.19 Kvinnenes partitilknytning. Absolutte tall. (Spm. 11 og 19a).

Parti	Nominasjonslister		Partimedlemskap	
	Nominerte Kvinner	Valgte kvinner	Nominerte Kvinner	Valgte kvinner
Fólkaflokkur	4	0	4	2
Sambandsflokkur	7	4	10	8
Javnaðarflokkur	9	3	14	4
Sjálvstýrisflokkur	3	0	5	2
Tjóðveldisflokkur	7	3	17	5
Miðflokkur	3	0	5	0
Kvinnulisti	13	7		
Annen liste	64	24		
Sum	110	41	55	21

I sitt rekrutteringsarbeid vil de ulike listene vektlegge både representativitetsfaktorer og personlighetsfaktorer (Aars 2001 :4). Blant de ulike listene på Færøyene er det altså de politiske partiene som ser ut til å legge minst vekt på representativitet på sentrale variabler. Det er de som i størst grad rekrutterer menn, kandidater med høy alder og kandidater med lang erfaring fra kommunestyrene. De tverrpolitiske listene er de som i størst grad rekrutterer yngre kandidater, og kvinnelistene er de som i størst grad rekrutterer kandidater med lavere sosial status, her målt ved lengde på utdanning.

Ifølge Aars vil kommunerepresentantene *selv* ha tendenser til å vektlegge personlighetsfaktorer mer enn representativitetsfaktorer i sine oppfatninger av hvorfor de ble nominert. Men selv om faktorer som politisk erfaring og andre politiske ressurser er viktig, kan det også være situasjoner der for eksempel kjønn og alder har vært vektlagt av nominasjonsnemndene (op.cit.).

Respondentenes oppfatninger av årsakene til at de ble nominert

Som årsaker til første gangs nominasjon har vi prøvd å undersøke betydningen av det å ha tilknytning til ulike organisasjoner (inkl. partier og lister) eller være aktiv i ulike andre kanaler (jf. Aars 2001).

Tabell 3.20 Respondentenes egne oppfatninger av hvorfor de ble nominert første gang. Prosent og gjennomsnitt (Spm 17)

	Liten/Noe betydning (1/2)						Ganske stor/Stor betydning (4/ 5)						Gj.- snitt	N
	K Nom	K Val	M Nom	M Val	Tot. Nom	Tot. Valg	K Nom	K Val	M Nom	M Val	Tot. Nom	Tot. Valg		
Sto bak en liste	56	53	56	59	56	57	25	22	26	27	25	28	2,4	201/ 103
Aktiv i partiet	65	62	64	67	64	65	20	24	26	27	24	26	2,2	160/ 81
Vært i media om en sak	70	70	63	56	65	58	18	20	17	23	17	22	2,0	163/ 82
Viktig arbeidsgiver	93	94	72	70	78	76	5	6	17	17	14	14	1,8	147/ 70
Aktiv i lagsarbeid	58	43	56	51	57	49	32	43	26	26	28	30	2,3	167/ 80
Annen grunn	8	12	21	13	16	13	77	77	63	60	68	66	3,9	98/ 47

Det er problematisk å sammenligne mellom rader i denne tabellen. Svarprosenten varierer svært mye mellom radene, dvs. at N er ulik. Vi må anta at "missing" i en del av tilfellene kan bety "ingen betydning". Lav svarprosent betyr at variabelen bør tillegges mindre betydning enn tabellen viser. Gjennomsnittsverdiene er beregnet på grunnlag svargivningen blant de som har svart, og samme forbehold er også relevant der.

Der "Annen grunn" var angitt, men ikke gitt verdi, er den punchet under verdier 5. Vi antar at når en respondent oppgir en egen grunn i et åpent svaralternativ, så har dette "ganske stor/stor betydning".

Etter å ha analysert de åpne svarene ser vi at noen få (6-7) av dem som har svart "annen grunn" kanskje burde vært punchet på missing eller andre variabler i samme spørsmål. Dette vil i svært liten grad påvirke prosentandeler i tabellen.

Å stå bak en liste⁶ eller være aktiv i et parti oppgis som en viktig årsak blant begge kjønn (at n er relativt høy på denne variabelen forsterker tendensen), men dette har som ovenfor diskutert, hatt større betydning for menn enn for kvinner. De som er nominert på kvinnelister og på partilister oppgir i større grad enn de som er nominert på tverrpolitiske lister at det er viktig å stå bak en liste (jf. partienes rekrutteringsmønstre).

Å være aktiv i lagsarbeid oppgis også som en viktig årsak til første gangs nominasjon. En større andel kvinner (32 %) enn menn (26 %) oppgir at dette har hatt ganske stor/stor betydning. Blant de *valgte* kvinnene er andelen som oppgir at lagsarbeid er av ganske stor/stor betydning for første gangs nominasjon, enda høyere enn blant de nominerte kvinnene. Denne gruppen utgjør 43 % av de valgte kvinnene. Også her er det de som er nominert på kvinnelister og partilister som oftest oppgir dette som viktig for første gangs nominasjon.

Rollen som viktig arbeidsgiver ser ut til å ha betydelig større betydning for menn enn for kvinner (merk: n er liten på denne variabelen.). Denne rollen er viktigst for nominerte på de partipolitiske listene.

På dette spørsmålet ser vi at det finnes viktige svaralternativer som ikke er inkludert i vårt spørreskjema. Både menn og kvinner har oppgitt ”annen grunn” som viktig. Sammenlignet med de andre variablene er det i antall respondenter flest (66) som har oppgitt at ”annen grunn” har hatt betydning. Særlig for kvinnene, både valgte og ikke valgte har dette hatt stor betydning.

Men det ligger ulike årsaker bak dette svaralternativet, og de fleste har oppgitt hva. Den største gruppen (19 personer) viser til at de er generelt aktive, samfunnsbevisste og har lyst til å delta i politikken (jfr. ”aktiv og initiativrik” i tabell 3.21). En relativt stor gruppe (18 personer) betegner seg også som listefyll (både menn og kvinner). Og noen (til sammen 15 personer) oppgir troverdighet og tillit, kjenner mange eller familietilhørighet som viktig grunn til første gangs nominasjon. 7 personer oppga at de ble nominert fordi de er kvinner. Det er særlig de som er nominert på tverrpolitiske lister som oppgir at ”annen grunn” har hatt stor betydning for nominasjonen.

Som viktigst for første gangs nominasjon må vi altså trekke fram det å stå bak en liste og det å være aktiv i organisasjonslivet generelt. Det siste ser ut til å ha stor betydning, spesielt i rekrutteringen av kvinner til kommunepolitikken.

⁶ ”Å stå bak en liste” betyr å delta i mobiliseringen til og i organiseringen av en liste.

Når det gjelder nominasjon til valget i 2000 har vi ikke spurt etter hvilke kanaler de var aktive gjennom, men fokusert direkte på hvilke personlige kjennetegn de oppgir som viktige årsaker til nominasjonen.

Tabell 3.21 Andeler som har svart vært ”stor svært/stor betydning” fordelt på første gangs nominerte og tidligere nominerte. Prosent (Spm. 18)

	1. gang nominerte		2.gangs nominerte		Nominert flere ganger		Totalt	
Politisk erfaring	6	100(134)	13	100(72)	60	100(65)	21	100(271)
Bygderepr.	22	100(140)	25	100(76)	30	100(61)	24	100(277)
Stor familie	16	100(136)	15	100(75)	27	100(59)	18	100(270)
God utdanning	25	100(135)	17	100(73)	14	100(58)	20	100(266)
Aktiv/initiativrik	45	100(143)	38	100(76)	55	100(76)	45	100(286)
Lokalkunnskap	42	100(141)	50	100(80)	77	100(64)	52	100(285)
Grupperepr.	16	100(135)	22	100(72)	16	100(55)	18	100(262)
Kjønnsrepr.	19	100(135)	16	100(73)	11	100(53)	17	100(261)
Kristen repr.	9	100(130)	7	100(72)	2	100(54)	7	100(256)
Kjenner mange	38	100(141)	42	100(77)	43	100(63)	40	100(281)

En kan her sammenligne mellom radene uten å ta hensyn til n, fordi n varierer lite.

Ut fra denne tabellen er det å være ”*aktiv og initiativrik*” og å ha ”*lokalkunnskap*” de viktigste grunnene for de første og andre gangs nominerte. Disse samme variablene oppgis også å være viktig for de som har vært nominert flere enn to ganger, men de sistnevnte ser ”*politisk erfaring*” som aller viktigste grunn til nominasjonen. Det å ”*kjenne mange*” oppgis dessuten som viktig for alle gruppene, og variabelen tillegges litt større vekt med økende antall nominasjoner.

Ellers oppgir de første gangs nominerte i noe større grad enn de som har vært nominert flere ganger, at ”*kjønnsrepresentasjon*” var viktig. Man kan spørre om kjønnsrepresentasjon var spesielt viktig i valgkampen i 2000. En alternativ mulighet kan være at kvinner som vektlegger kjønnsrepresentasjon, og ikke blir valgt etter første gangs nominasjon, velger å trekke seg og sier nei til renominasjon.

Tabell 3.22 Respondentenes egne oppfatninger av hvorfor de ble nominert i 2000 (Spm 18). Prosent og gjennomsnitt*

	Liten/Noe betydning (1/2)						Ganske stor/Stor betydning (4/ 5)						Gj.-snitt	N (nom/valgte)
	K Nom	K Val	M Nom	M Val	Tot. Nom	Tot. Valg	K Nom	K Val	M Nom	M Val	Tot. Nom	Tot. Valg		
Politisk erfaring	83	71	65	53	70	58	7	12	26	36	20	30	2,0	275/152
Bygde-representant	72	73	59	58	63	62	23	21	25	27	24	25	2,3	281/150
Stor familie	66	74	69	67	68	69	19	16	18	19	18	19	2,1	273/146
God utdanning	56	55	54	53	55	54	26	26	17	21	20	23	2,4	270/142
Aktiv og initiativrik	28	23	26	17	26	19	42	55	48	57	46	56	3,3	290/156
Lokal-kunnskap	32	25	21	13	24	16	43	58	57	66	52	64	3,4	289/157
Gruppe-representant	64	74	64	64	64	67	19	17	18	18	18	18	2,1	266/143
Kjønns-representant	35	36	85	83	69	69	43	45	3	3	17	16	2,0	265/138
Kristen representant	78	88	87	83	84	84	11	0	5	5	7	4	1,5	260/137
Kjenner mange	36	44	29	19	31	26	32	16	44	50	40	41	3,1	285/153

En kan her sammenligne mellom radene uten å ta hensyn til n, fordi n varierer lite.

* Gjennomsnittet er beregnet på grunnlag av scorer på en skala fra 1-5 der 1=svært liten betydning og 5 =svært stor betydning.

For utvalget totalt er det "lokalkunnskap" som blir tillagt størst vekt som årsak til siste nominasjonen, etterfulgt av "aktiv og initiativrik" og "kjenner mange". Når det gjelder den siste variabelen "kjenner mange" er den særlig vektlagt blant mennene.

Det største skillet mellom kvinners og menns svar er rollen som *kjønnsrepresentant* som årsak til nominasjon i år 2000. På variablene "politisk erfaring" og "lokalkunnskap" er det også en viss forskjell mellom kjønn. Et stort antall oppgir at en viktig årsak til nominasjonen er at de har vært "aktiv og initiativrik", og andelene er her større blant de valgte enn blant de ikke valgte, mens forskjellene mellom kjønn er små. Når det gjelder bekjentskap "kjenner mange" som årsak, er en langt større andel av mennene av den oppfatning at det har hatt ganske stor/stor betydning for nominasjonen, og særlig blant de valgte mennene.

46 % av de valgte i 2000 hadde ikke sittet i kommunestyret tidligere. De kan ha vært nominert tidligere. Men vi ser at politisk erfaring i gjennomsnitt ikke oppgis som viktigste årsak til nominasjon i 2000. Særlig for kvinner har dette bare liten/noe betydning.

Vi må ta ta i betraktning at representantenes oppfatninger av årsaker til nominasjon er subjektive vurderinger av egen rolle. Både menn og kvinner vektlegger personlige egenskaper som det å være aktive og initiativrike og å ha lokalkunnskap. På andre variabler varierer oppfatninger av årsaker til nominasjon noe mellom kvinner og menn. For menn er det viktig å stå bak en liste eller være aktiv i partiet. Det ser ut til at partiene verdsetter politisk erfaring, men bare menn med lang erfaring oppgir selv dette som den aller viktigste årsak til nominasjon.

For kvinner er erfaring fra lagsarbeid en viktig kanal som kan åpne veien for 1. gangs nominasjon; for menn er det å kjenne mange og til dels også å være en viktig arbeidsgiver døråpnere inn i politikken.

3.5 MOTIVASJON

Vi har spørsmål som retter seg direkte mot i hvor stor grad respondentene selv hadde lyst til å la seg nominere. Vi antar dessuten at motivasjon vil gi seg utslag i økt aktivitet under valgkampen.

Tabell 3.23 Grader av eget initiativ for å bli nominert. Prosent. (Spm 15)

	Kvinner Nom.	Kvinner Valgte	Menn Nom	Menn Valgte	Totalt Nom.	Totalt Valg
Ba selv om det	2	0	0	0	1	0
Ble spurt og svarte ja, hadde lyst	44	55	51	58	49	57
Svarte ja, fordi jeg trodde det var små sjanser å bli valgt	29	21	22	16	24	17
Svarte nei, men ble satt opp	5	2	4	2	4	2
Ble ikke spurt, men satt opp på listen	18	21	18	17	18	18
Annet	2	2	4	7	3	5
Sum (N)	100(109)	100(53)	100(246)	100(133)	100(355)	100(186)

I Aars og Offerdal (1998) ble samme spørsmål stilt til nominerte i Finland og i Norge. I Finland var det 74 % som ble spurt og sa ja, fordi de hadde lyst. I Norge var tilsvarende andel 33 %. Blant de nominerte på Færøyene er det 49 % som ble spurt og svarte ja; denne prosentandelen ligger altså mellom den finske og den norske, men nærmere den finske. Andelen nominerte som ikke ble spurt, men likevel satt på opp liste, er 18 % på Færøyene. Dette er en høy andel sammenlignet med 0 % i Finland og 9 % i Norge. I denne

sammenligningen er det altså de finske kommunepolitikerne som i størst grad oppgir å være motiverte til å stå på liste.

Det må tas høyde for at det er ulikheter mellom sentrum og i periferi når det gjelder sjansene å for å bli satt på en liste ved at sjansene øker i små kommuner. Det kan også være ulike sjanser for å bli valgt for de som stiller seg villig til å stå på en liste, noe de kan ta med i sine vurderinger.

Tabell 3.23 viser betydningen av motivasjon til å bli nominert. Mange har lyst, og det er de som i størst grad blir valgt til kommunestyrerepresentanter. Tilsvarene er det færre av de som regner seg for listefyll, eller faktisk har nektet å stå på listen, som blir valgt. Som i Norge kan det være at disse blir plassert langt nede på listene og rekkefølgen på kandidatene spiller en stor rolle. Det er dokumentert sammenhenger mellom listeplassering og andel personstemmer uavhengig av type personvalgssystem (Christensen m.fl. 2004:27), så rekkefølgen på kandidatene vil sannsynligvis ha en viss betydning også på Færøyene.

Selv om mange synes å være motivert til å bli folkevalgt, hevder flertallet ikke å ha gjort noe aktivt selv for å bli nominert, se tabell 3.24:

Tabell 3.24 Grad av egeninnsats for å bli nominert på liste første gang. Prosent. (Spm 16).

	Kvinner Nom.	Kvinner Valgte	Menn Nom	Menn Valgte	Totalt Nom.	Totalt Valg
Ingen	59	58	55	53	56	54
Nokså lite	28	33	20	20	23	23
Middels	9	6	18	20	16	16
Nokså mye	3	2	5	6	4	5
Mye	1	2	2	2	1	2
Sum (N)	100(109)	100(52)	100(246)	100(133)	100(355)	100(185)

I valgkampen 2004 kom et fenomen opp på medias overflate, som vi ikke var oppmerksomme på da vi utformet spørreskjemaet. Det gjelder praksisen ”at reka”, dvs jage. Det skal være en utbredt kultur i mange kommuner at de som ønsker å bli valgt, oppsøker folk eller ringer rundt til venner og kjente og ber dem om å stemme på seg. De kan også få andre til å gjøre dette for seg. I mediadiskusjonen har det blitt hevdet at mennene er mer pågående med å ”reka” enn kvinnene. Vårt materiale kan tyde på at dette er riktig, jf ”annen deltakelse” i tabell 3.25, og også andelen menn i tabell 3.22 som oppga at de ”kjenner mange”.

Tabell 3.25 Respondentenes aktiviteter under valgkampen. Prosent. (Spm 14)

	Kvinner Nom.	Kvinner Valgte	Menn Nom	Menn Valgte	Totalt Nom.	Totalt Valg
Deltok ikke	62	63	57	53	59	56
Delte ut valgmateriel	15	11	14	15	14	14
Deltok i valgmøte	16	19	11	12	12	14
Skrev leserbrev	15	11	18	20	17	18
Var i radio/tv	7	6	5	5	6	5
Annen deltakelse	9	9	12	16	11	14
Sum (N)	124(111)	119(54)	117(246)	121(133)	119(357)	100(187)

Muligheter til å sette flere kryss gir N > 100 %.

Den største andelen av både nominerte og valgte oppgir at de ikke har deltatt i valgkampen. Forskjellen mellom kjønn er ikke stor, bortsett fra på to punkt. For det første er det en større andel kvinner (63 %) enn menn (53 %) som har oppgitt at de ikke har deltatt i valgkampen. For det andre er det flere menn enn kvinner som har oppgitt ”annen deltakelse under valgkampen”. Annen deltakelse oppgis ofte i kommentarene at en har snakket med folk, altså nettopp ”at reka”. Denne uformelle formen for deltakelse i valgkampen kan være større enn det som kommer fram av svarene siden det ikke var spesifisert som et eget svaralternativ i spørreskjemaet.

Vi stilte tidligere spørsmål ved hvorfor det blant kvinnene var en så stor andel innflyttere som var nominerte og valgte (se tabell 3.9). Vi har her undersøkt om dette kan ha sammenheng med motivasjon og dermed med selvseleksjon: Vi finner at blant kvinnene har innflytterne (59 %) i betydelig større grad enn de som var oppvokst i kommunen (37 %) oppgitt at de hadde lyst til å bli nominerte. Blant kvinnene har også innflytterne (53 %) i mindre grad enn de som er oppvokst i kommunen (69 %) svart at de *ikke* deltok i valgkampen. Blant mennene finner vi ikke disse forskjellene mellom innflyttere og de som er oppvokst i kommunen.

En skulle anta at når så få representanter kommer inn i kommunestyrene som tilfellet er for Færøyene, så ville det forsterke tendenser til konkurranse om plassene. Vi ser her at det samtidig finnes andre mekanismer som virker i motsatt retning, at noen, og blant dem særlig kvinner, ikke ønsker å bli valgt. At dette gjelder mest for de som bor i samme kommune som de er oppvokst i, kan tyde på at det kan det være en belastning å involvere seg i lokalpolitikk og dermed måtte ta stilling i lokale konflikter i små samfunn med tette relasjoner. Kan egne og andres forventninger til kvinnerollen motivere til å unngå makt og konflikt? Gjelder dette særlig dersom kommunestyrene er små og det er få å dele ansvaret med? Dette er blant de spørsmål som ikke lar seg besvare i denne undersøkelsen.

Respondentenes holdninger til det kommunepolitiske arbeidet

Tabell 3.26 Respondentenes synspunkter på hvordan kommunestyret bør være sammensatt. Prosent. (Spm 21).

	Liten/Noe betydning (1 og 2)			Ganske stor/Stor betydning (4 og 5)			N (100)
	Kvinner	Menn	Totalt	Kvinner	Menn	Totalt	
Fordeling av kvinner/menn	7	39	29	82	34	42	332
Fordeling på Alder	6	17	13	73	59	63	338
Representere ulike deler i kommunen	35	35	35	49	41	44	318
Annet	7	3	4	79	76	77	52

Det ser ut til at kvinner vektlegger representativitet generelt høyere enn menn ved at de har høyest score på alle variablene.

Fordeling på kjønn blir tillagt størst betydning blant kvinnene og det er på denne variabelen forskjellen mellom kvinner og menn er størst. Andelen kvinner som svarer ”ganske stor” eller ”stor betydning” er 82 %, mens tilsvarende andel for menn er 34 %. Samme tendens vises i andre enden av skalaen (liten/noe betydning). Kvinnene tillegger også alderfordeling langt større betydning enn det mennene gjør.

Vi kan her foreta en sammenligning mellom de tre første radene. Aldersfordeling blir samlet sett tillagt større betydning enn de to andre faktorene ”kjønnsfordeling” og ”at ulike deler av kommunen er representert”.

Tabell 3.27 Respondentenes synspunkt på betydningen av ulike kommunalpolitiske oppgaver. Prosent. (Spm 23)

	Liten betydning (1)			Stor betydning (5)			N (100)
	Kvinner	Menn	Totalt	Kvinner	Menn	Totalt	
Eldreomsorg	0	2	1	81	56	64	344
Barnepass	2	2	2	79	54	62	346
Skole	0	0	0	84	68	73	346
Kultur	4	6	6	33	23	26	340
Næringsliv	5	6	6	44	45	45	345
Miljø	0	2	2	70	50	56	343
Samferdsel	2	9	7	55	33	40	338
Helse/velferd	1	6	4	63	38	46	336
Byplanlegging	2	3	3	52	51	52	343
Annet	5	0	2	95	87	91	42

For utvalget totalt er det skolepolitikk som får høyest prioritet ved at 73 % svarer ”stor betydning”. Rekkefølgen videre er eldreomsorg, barnepass, miljø, og byplanlegging. Kultur får lavest prioritet med 26 % på ”stor betydning”.

I sammenligning mellom kjønn er andelen kvinner som svarer ”stor betydning” større enn andelen menn innenfor *alle politikkområder* utenom næringsliv og byplanlegging, der det er ganske likt mellom kvinner og menns vektlegging. Menn befinner seg i større grad på middelverdiene 2/3/4, men har også størst andel på 1 (liten betydning). I tabell 3.27 er bare ytterpunktene tatt med for klarere å få fram forskjell mellom kjønn. Neste tabell viser gjennomsnittsverdiene, og da er forskjellene mellom kjønn er mindre framtrepende.

Tabell 3.28 Respondentenes synspunkt på betydningen av ulike kommunalpolitiske oppgaver (Spm 23). Rangert etter gjennomsnittssorer (1-5).

	Kvinner		Menn	
	Gjennomsnitt	N	Gjennomsnitt	N
Skole	4,8	108	4,6	238
Eldreomsorg	4,7	109	4,3	235
Barnepass	4,7	109	4,2	237
Miljø	4,6	106	4,2	237
Helse/velferd	4,4	105	3,8	231
Samferdsel	4,2	105	3,7	233
Byplanlegging	4,1	105	4,2	238
Næringsliv	3,9	107	4,0	238
Kultur	3,7	105	3,5	235

Men vi ser at også i gjennomsnitt har kvinnene en høyere score (differanse: 0,2-0,6) på *alle* politikkområdene utenom byplanlegging og næringsliv, der menn har en litt høyere score enn kvinner (differanse: 0,1). Kvinnene prioriterer utdanning, omsorg og miljø som de viktigste oppgavene. Mennenes prioriteringer er ikke svært annerledes, men de prioriterer byplanlegging og næringsliv foran helse og velferd.

Tabell 3.29 Andeler som er villige til å la seg nominere til valget i 2004. Prosent(Spm 25).

	Kvinner Nom.	Kvinner Valgte	Menn Nom	Menn Valgte	Totalt Nom.	Totalt Valg
Ja, jeg har lyst	28	30	27	32	28	31
Ja, kanskje	24	32	31	34	29	33
Nei, jeg vil ikke	22	19	21	21	21	20
Nei, jeg har ikke lyst	26	19	20	14	22	15
Sum (N)	100(109)	100(53)	100(241)	100(133)	100(350)	100(186)

Tabell 3.29 viser at totalt var det 57 % av de nominerte som har lyst eller kanskje vil la seg renominere. Blant de valgte var denne andelen på 64 %. Det er nesten ingen forskjell mellom kjønn når det gjelder lysten til renominasjon. Denne tabellen viser at det i alle gruppene er et flertall som har lyst eller kanskje kan tenke seg å fortsette i kommunepolitikken. Som tidligere påpekt viser også denne tabellen tendensen til at de valgte er de som i størst grad ønsker renominasjon.

Offerdal og Aarethun (1995) har studert personsifte i norske kommuner i Sogn og Fjordane fylke. Blant de valgte var det der bare 9 % som svarte et klart ja og hele 68 % som svarte klart nei på spørsmål om de ønsket å stille til neste valg. Resten svarte ”vet ikke”. Vi ser at det blant de valgte på Færøyene er langt større *villighet* til å fortsette i politikken enn det som kom til uttrykk blant de norske kommunepolitikere. Dette gjelder for begge kjønn.

Tabell 3.30 Villighet til renominasjon i forhold til alder. (Sp. 25). Prosent.

	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	70-79 år
Ja, har lyst/ Ja, kanskje	58	56	53	62	61	20
Nei, vil ikke/ Nei, har ikke lyst	42	44	47	38	39	80
N	100(19)	100(84)	100(131)	100(86)	100(23)	100(5)

Villighet til renominasjon har imidlertid sammenheng med alder. Gruppen over 70 år er for få til at vi kan ta hensyn til resultatene. For de øvrige gjelder at de over 50 år i betydelig større grad er villig til renominasjon enn de som er under 50 år. Villighet til renominasjon i 2004 har også sammenheng med om de ble valgt eller ikke valgt i 2000. 65 % av de valgte svarer ja, har lyst/ ja, kanskje, mens denne andelen er bare 47 % blant de ikke valgte.

Tabell 3.31 består av to deler: I de øverste radene vurderer respondentene betydningen av ulike positive påstander om det å delta i politikken. En høy score på en av disse vil være et uttrykk for motivasjon til å delta i politisk arbeid. I de nederste radene er påstandene negativt ladet, og en høy score på en av disse vil derfor være et uttrykk for manglende motivasjon eller grunner til å ikke delta.

Vi har sett at kvinnene viser et stort engasjement når det er spørsmål om villighet til å delta og i spørsmål om betydningen av ulike politiske saker. Det gjør de også når det er spørsmål om *hvorfor* de vil la seg nominere. Tabellen viser at de for eksempel i større grad enn menn vil ha påvirkning, de synes det er lærerikt og interessant å drive med politisk arbeid og de vil representere interessegrupper. På spørsmål som dreier seg om de negative sidene ved

politisk arbeid, oppgir kvinnene at det har liten betydning. Menn mener i større grad at det ikke nytter, det er for mye papirarbeid og det er kjedelige møter. Det ser også ut til at kvinnene har tro på seg selv. Mennene i vårt materiale oppgir i større grad å ikke duge til slikt arbeid eller å være for gammel.

Tabell 3.31. Respondentenes grunner til å la seg (fortsatt) nominere. Prosent (Spm24). (1=svært liten betydning / 5 = svært stor betydning)

Positive utsagn:	Kvinner					Menn					N (100)
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Liker politisk arbeid	17	13	16	15	39	24	6	17	19	35	333
Vil ha påvirkning	6	3	11	14	67	5	4	13	22	56	334
Arbeide for en best. Sak	17	7	34	8	35	20	12	26	21	21	326
Ha kontroll med adm.	16	17	32	8	28	19	16	21	14	29	323
Lærerikt og interessant	7	3	19	22	50	7	9	25	25	34	325
Det er en samfunnsplikt	15	10	13	15	47	11	11	23	12	43	332
Lønn og goder	55	20	18	3	4	62	19	16	1	2	322
Støtte Partiet	50	9	15	4	22	52	7	10	10	22	301
Representere en int.gruppe	34	11	16	9	30	45	17	16	7	16	318
Interessante mennesker	40	11	25	7	17	38	14	23	13	12	323
Negative utsagn:											
Duger ikke til slikt arbeid	52	8	16	5	19	42	12	17	7	22	249
Er for gammel	71	5	16	2	6	58	15	13	4	12	247
Kjedelige møter	61	13	12	6	7	46	14	21	10	10	246
For mye papirarbeid	52	13	24	1	9	41	9	24	14	11	244
Tror ikke det nytter	73	9	10	5	4	49	17	18	4	13	244
Det tar for mye tid	35	11	19	17	19	26	12	27	20	16	248
Bundet til andre oppg.	32	7	13	13	35	23	14	13	15	35	250
Annet samf.-nyttig arbeid	36	10	16	12	27	28	12	24	12	24	249
Liker ikke å stå i fokus	41	7	17	8	27	37	10	20	9	23	248

Tabell 3.32 baseres på samme spørsmål som i forrige tabell og viser *gjennomsnittsscorer* for kvinner og menn på de samme variablene. Variablene er rangert etter kvinnenes gjennomsnittsscorer i vurderinger av ulike grunner til å (fortsatt) la seg nominere.

Å ”påvirke hvordan kommunen styres” er rangert høyest blant begge kjønn med gjennomsnittsscorer på 4,3 og 4,2 (som ligger mellom stor og svært stor betydning). Kvinner har høyest gjennomsnittsscore på alle variablene utenom det å ”støtte partiet” der det er likt mellom kjønn. Den største forskjellen mellom kjønnene er den at kvinnene i langt større grad enn mennene vil la seg nominere ved neste valg for å ”representere en interessegruppe” (differanse: 0,6)

På variabler som trekker i negativ retning m.h.t. deltakelse, oppgir respondentene det å være ”bundet til andre oppgaver og å ”bruke tid og krefter på annet samfunnsnyttig arbeid”. På de negative sidene ved deltakelse scorer menn høyere enn kvinner på samtlige variabler, og spesielt ved at de i langt større grad ”tror det ikke nytter” (differanse: 0,6).

**Tabell 3.32 Respondentenes grunner til å la seg (fortsatt) nominere(Spm24).
Rangert etter gjennomsnitt score (1-5)**

Positive utsagn:	Kvinner		Menn	
	Gjennomsnitt	N	Gjennomsnitt	N
Jeg vil være med å påvirke hvordan kommunen styres	4,3	103	4,2	231
Lærerikt og interessant	4,0	101	3,7	224
Det er en samfunnsplikt	3,7	104	3,7	228
Jeg liker godt politisk arbeid	3,5	104	3,3	229
Jeg vil arbeide for en bestemt sak	3,4	101	3,1	225
Som kommunepolitiker får jeg muligheten til å ha kontroll med hva administrasjonen gjør	3,1	101	3,2	222
Representere en interessegruppe	2,9	100	2,3	218
Kommunepolitikere møter mange interessante mennesker	2,5	100	2,5	223
Støtte partiet	2,4	92	2,4	209
Lønn og goder	1,8	101	1,6	221
Negative utsagn:				
Jeg er bundet til andre oppgaver	3,1	85	3,3	165
Jeg vil bruke tid og krefter på annet samfunnsnyttig arbeid	2,9	84	2,9	165
Kommunepolitisk arbeid tar for mye tid	2,8	84	2,9	164
Jeg liker ikke å stå i fokus	2,7	85	2,7	163
Jeg duger ikke til slikt arbeid	2,3	84	2,6	165
Alt for mye papirarbeid	2,0	82	2,4	162
Kjedelige møter	1,8	83	2,2	163
Jeg er for gammel	1,7	82	2,0	165
Tror ikke det nytter	1,6	81	2,2	163

Vi har underveis stilt oss spørsmål om hvilke sammenhenger det er mellom erfaringer fra kommunestyret og motivasjon til deltakelse. Vi stiller oss her spørsmål om det er forskjeller mellom valgte og ikke valgte m.h.t. hva som motiverer til deltakelse? Og hva med de som har sittet i flere perioder?

77 % av de som har sittet flere perioder, 65 % av de valgte totalt og 49 % av de ikke valgte, oppgir at de *"vil ha påvirkning"* til å være av stor betydning til å la seg nominere igjen. 48 % av de som har sittet flere perioder, 42 % av de valgte og 33 % av de ikke valgte har oppgitt at det er av stor betydning at politisk arbeid er *"lærerikt og interessant"*. 64 % av de som har sittet flere perioder, 43 % av de valgte og 27 % av de ikke valgte har oppgitt at det er av stor betydning at de *"liker politisk arbeid"*. Vi har sett at erfaringer fra kommunestyret motiverer til politisk deltakelse. Her ser vi eksempler på noen motivasjonsfaktorer som øker i sammenheng med fartstid i kommunestyret.

Vi kan spørre om kandidater som i utgangspunktet var skeptiske til politisk arbeid, fordi det kunne innebære konfliktsituasjoner, etter hvert blir herdet og mindre redd for å ta et standpunkt.

Når det gjelder å prioritere mellom deltakelse i kommunepolitikken og *"annet samfunnsnyttig arbeid"*, er det de med lengst fartstid i kommunestyrene som oppgir at annet samfunnsnyttig arbeid har liten betydning for deres valg.

Bare de som har vært valgte til verv i by/bygderåd ble bedt om å besvare spørsmålet om erfaringer fra kommunestyret (se tabell 3.28). N er derfor liten (176-185). For utvalget totalt er *"vært til nytte for bygda"* rangert høyest med 56 % som svarte *"stor betydning"*. Rekkefølge videre er *"lært mye om samfunnet"*, *"vært til nytte for kommunen"* og *"fått økt politisk interesse"*.

37 % av kvinnene og 49 % av mennene oppgir at det har hatt *"liten betydning"* at det *"har vært for mye hestehandel"*. 20 % av kvinnene og 34 % av mennene oppgir at det har liten betydning at *"noen få dominerer"*.

Forskjeller mellom kjønn er størst på variabelen *"lært mye om samfunnet"*, der 71 % av kvinnene og 40 % av mennene svarte *"stor betydning"*, samt på variabelen *"fått økt politisk interesse"* der 60 % av kvinnene og 36 % av mennene svarte *"stor betydning"*. Det er også en større andel av kvinner enn av menn som oppgir at det har hatt stor betydning å være til nytte for kommunen eller for bygda/byen. Mennene synes i det hele tatt å være mer avmålte i forhold til de oppgaver som vi spør om. Det er kanskje andre ting som motiverer dem til det kommunepolitiske arbeidet.

Tabell 3.33 Respondentenes erfaringer som kommunestyrerepresentanter. Prosent. (Spm 26).

	Kvinner					Menn					N (100)
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Fått økt pol. Interesse	16	4	20	0	60	11	5	24	24	36	182
Vært til nytte for bygda	4	4	10	20	62	2	1	15	29	53	185
Vært til nytte for komm.	8	2	17	19	54	4	4	14	35	44	181
For mange møter	34	20	22	10	14	29	21	29	15	7	182
Noen få dominerer	20	18	24	18	22	34	17	20	11	17	184
Lært mye om samfunnet	6	2	6	14	71	2	6	24	28	40	183
Har vært mye hestehandel	37	20	16	4	22	49	19	11	9	12	181
For mye å lese før møter	37	33	29	2	0	43	24	24	6	3	181
Vanskelige saker for pol.	37	20	28	9	7	42	30	18	6	5	176
Saker er avgjort i adm.	47	18	18	4	12	34	30	18	9	9	178
Økt tillit til demokratiet	16	6	46	10	22	18	11	38	16	18	179

På gjennomsnittscorer er det ikke store forskjeller mellom kvinner og menn på dette spørsmålet. Unntaket er at kvinner i størst grad mener at ”*det er noen få som dominerer i kommunestyret*” og til dels at ”*sakene er for vanskelige til at politikerne kan ta stilling*”.

Tabell 3.33.2 Respondentenes erfaringer som kommunestyrerepresentanter. Prosent. (Spm 26). Rangert etter gjennomsnittsscorer (1-5).

	Kvinner		Menn	
	Gjennomsnitt	N	Gjennomsnitt	N
Jeg har lært mye om ulike samfunnsprospørsmål	4,4	49	4,0	134
Jeg har vært til nytte for bygda/byen	4,3	50	4,3	135
Jeg har vært til nytte for kommunen	4,1	48	4,1	133
Arbeidet i bygde-/byråd har økt min interesse for politikk	3,8	50	3,7	132
Etter å ha sittet i bygde-/byrådet har jeg fått økt tillit til demokratiet	3,2	50	3,1	129
Det er noen få som dominerer i kommunestyret	3,0	51	2,6	133
I by-/bygderådet er det for mye hestehandel	2,6	49	2,4	132
Møtene er for mange og for lange	2,5	50	2,5	132
Sakene er ofte for vanskelige til at politikerne kan ta stilling	2,3	46	2,0	130
Det meste er avgjort i administrasjonen før politikerne får sakene til vurdering	2,2	49	2,3	129
For mye å lese før møter	2,0	49	2,0	132

Det mangler ikke på engasjement og motivasjon blant kvinnene. For å øke rekrutteringen av kvinner ser vi at det er et behov for nyrekruttering av kvinner til valglistene. Engasjerte kvinner må nomineres for å bli synliggjort, og de må renomineres for å bli valgt. Det finnes mange kvinner mellom 40 og 50 år som er villige til å ta på seg politiske verv. Mangel på kvinner i færøysk kommunepolitikk kan ikke forklares med kvinners mangel på motivasjon, engasjement eller villighet til å delta.

Vår spørreundersøkelse omfatter kun kandidater som ble nominert til valget i 2000. Det finnes store grupper valgbare i befolkningen som er utelatt fra dette materialet. I vårt materiale var det for eksempel liten spredning i alder blant kvinnene, og svært få respondenter fra de yngste aldersgruppene. Vi vet derfor lite om de unge kvinnenes ressurser, deres motivasjon til å delta og deres engasjement på ulike politikkområder.

Det må heller være mekanismer i rekrutteringsprosessen sine ulike faser og/eller andre trekk ved valgsystemet som skaper hindre for kvinnelig deltakelse. Vi har sett ulike partier og valglistene i ulik grad velger å rekruttere kvinner på sine lister. Det kan også se ut til at en del kvinner med sterk tilknytning til lokalsamfunnet, ikke ønsker å engasjere seg som folkevalgte i kommunene, og spurt om dette kan ha sammenheng med sosiale og kulturelle barrierer i små samfunn med tette familierelasjoner.

3.6 STØRRELSE PÅ KOMMUNESTYRET

Det er som nevnt en sterk sammenheng mellom kommunestørrelse og partistruktur i færøysk kommunepolitikk. I de små kommunene (3-5 repr.) er 92 % av de nominerte på tverrpolitiske lister og 4 % på kvinnelister. Fra de store kommunene (11-13 repr.) oppgir kun én av våre respondenter å ha blitt nominert på en tverrpolitisk liste, og ingen på kvinnelister. I de mellomstore kommunene (7-9 repr.) var 63 % nominert på tverrpolitiske lister, 32 % på partipolitiske lister og 5 % på kvinnelister.

Bruken av type valgliste har betydning for rekrutteringsmønsteret. De tverrpolitiske listene er en viktig rekrutteringsvei for menn (tabell 3.12), og de partipolitiske listene rekrutterer i langt større grad enn de andre typene valgliste kandidater med lang erfaring fra kommunestyret (tabell 3.14), noe som i liten grad gjelder kvinnene som gruppe.

Underrepresentasjonen av kvinner synes i stor grad å skyldes den harde konkurransen om et begrenset antall plasser i kommunestyrene. Det kunne tenkes at våre respondenter – de nominerte – ville se det som ønskelig å gjøre terskelen lavere ved å øke antallet plasser i kommunestyrene. Men det synes ikke å være tilfellet, jf tabell 3.34:

Tabell 3.34 Respondentenes oppfatning av passende antall medlemmer i kommunestyret fordelt på kommunestørrelse. Absolutte tall (N = 341). (Spm. 22 b).

Oppgitt som passende antall	Størrelse på kommunestyret i dag					
	3 repr.	5 repr.	7 repr.	9 repr.	11 repr.	13 repr.
3 er passe	10	7	2			
4			4			
5	15	86	28	2		
6			1			1
7		5	85	6	2	3
9		2	3	29	1	
10						2
11					15	1
13						22
14						1
15						2
17						2
18						1
19						1
20						1
22					1	
	25	100	123	37	19	37

Der det er kommunestørrelse på 5 eller 7 personer er langt de fleste av de nominerte fornøyd med størrelsen på kommunestyret. Der det er 3 representanter mener flertallet (15 av 25

respondenter) at kommunestyret er for lite. Der kommunestyret har 9 eller 11 representanter ønsker noen få (3 av 19) at kommunestyret var mindre. I Tórshavn mener et flertall av våre respondenter at kommunestyret med 13 representanter er passende, mens ca 20 % mener at det er for lite og en omtrent like stor andel mener at det er for stort. Det kan synes som om det begrensede antall plasser er med på å gjøre de politiske vervene attraktive. Det er forbeholdt en eksklusiv elite å være folkevalgt i en færøysk kommune.

Tabell 3.35 Respondentenes synspunkter på hvordan kommunestyret bør være sammensatt. Prosent. (Spm 21).

	Ganske lite/Lite betydning (1/2)			Ganske stor/Stor betydning (4/ 5)			N (100/100/100)
	3-5 repr	7-9 repr	11-13 repr	3-5 repr	7-9 repr	11-13repr	
Fordeling av kvinner/menn	25	32	23	53	46	54	118/150/56
Fordeling på Alder	18	12	9	63	63	70	118/154/59
Repr. ulike deler i komm.	30	38	38	50	39	43	111/146/53

Fordeling på alder blir generelt tillagt størst betydning blant våre respondenter, og særlig i store kommuner. Kjønnfordelingen blir tillagt stor betydning i de små og de store kommunene, mindre i de mellomstore kommunene. I små kommuner legger respondentene klart mer vekt på å representere ulike deler av kommunen enn tilfellet er i de store. For kommunene totalt gjelder det at kvinnene legger særlig vekt på kjønnfordeling, men de legger også i større grad enn menn vekt på de andre to kriteriene for representativitet.

Sosio-demografiske kjennetegn

Er det forskjell mellom store og små kommuner når det gjelder nominasjon og valg av kvinner?

Tabell 3.36 Kjønnfordeling blant de nominerte/valgte i forhold til kommunestørrelse (spm 9). Prosent

	Kommunestørrelse		
	3-5 representanter	7-9 representanter	11-13 representanter
Kvinner nom.	33	30	28
Menn nom.	67	70	72
N	100(128)	100(161)	100(60)
Kvinner valgt	30	31	19
Menn valgt	70	69	82
N	100(69)	100(91)	100(27)

Tabell 3.36 viser at kjønnsfordelingen blant de nominerte ligger på omkring 30/70 i både små og store kommuner; kvinneandelen er faktisk noe større i de minste kommunene enn i de største.

Når det gjelder de valgte, blir utvalgene svært små. Men tendensen som kommer fram (se nederste del av tabellen) støtter opp under andre funn. Blant de valgte i de største kommunene er kvinneandelen bare på 19 %, - en langt lavere andel enn i små og mellomstore kommuner og betydelig lavere enn kvinneandelen blant de nominerte. Det er ut fra dette ikke overraskende at en stor andel kvinner i større kommuner ønsker en jevnere kjønnsfordeling i kommunestyrene.

Studier fra 1960-70-tallet av kvinners inntreden i norsk kommunepolitikk tydet på at det var i de store kommunene, og da særlig i bykommunene, man først ga plass for kvinner i kommunestyrene. Dette ble tolket dit hen at kulturelle og sosiale barrierer i tradisjonsbundne samfunn hindret kvinners deltaking. Vi kunne forventet at de mer urbane kommunene også på Færøyene ville ha en større kvinneandel i kommunestyrene enn i bygdene. Men tvert imot hadde de to største byene Tórshavn og Klaksvík en lav kvinneandel sammenlignet med andre kommuner i 2000-2004. Det kan tenkes at de kulturelle forskjellene mellom by og bygd, når det gjelder synet på kvinners rolle i det offentlige rom er (i ferd med å bli) utvisket på Færøyene (se likevel Bjørg Jacobsens studie av forskjeller mellom den politiske kulturen i Vestmanna og Tvøroyri i Jákupsstovu og Jacobsen 2005).

De forskjellene vi ser når det gjelder åpenhet for å inkludere kvinner blant nominerte og valgte i store og små kommuner, mener vi først og fremst skyldes trekk ved valgsystemet. Ettersom sannsynligheten for at en person skal bli valgt øker med synkende kommune-størrelse, kan man forvente at en større andel av både kvinner og menn blir valgt til kommunale verv i de små kommunene. Tabell 2.2 viste at andelen av innbyggere som blir nominert og valgt øker betydelig når kommune-størrelsen avtar. Det er derfor statistisk sett en langt større sannsynlighet for at en innbygger i en liten kommune vil delta i kommune-politikken enn i en stor kommune. Ut fra statistiske mål vil konkurranseaspektet være sterkere i store kommuner enn i små. Dette vises igjen i profilen blant de nominerte når det gjelder utdanning, se tabell 3.37:

Tabell 3.37 Utdanning etter 7. klasse fordelt på kommunestørrelse. Prosent (Spm 7B).

	3-5 representanter	7-9 representanter	11-13 representanter	I alt
Ingen etter 7.klasse	9	7	2	7
1-3 år	30	26	20	26
4-6 år	34	31	33	32
7-8 år	12	20	13	16
9 år eller mer	16	17	32	19
Sum (N)	100(125)	100(160)	100(60)	100(345)

Tabell 3.37 viser at andelen med lengre utdanning (7 år eller mer) er svært mye høyere i de store kommunene (45 %) enn i de små (27 %), noe som vi tror har sammenheng med sterkere utsiling av kandidater i store enn i små kommuner. Samtidig er det slik at partilistene jevnt over rekrutterer personer med lang utdanning i større grad enn kvinnelistene og bygdelistene (jf. tabell 3.13). Det kan også være at andelen med høyere utdanning blant de valgbare er størst i bykommunene.

Tabell 3.38 Andeler nominerte i ulike aldersgrupper i kommuner av ulik størrelse. Prosent. (Spm. 5)

	3-5 representanter	7-9 representanter	11-13 representanter	I alt
20-29 år	7	4	3	5
30-39 år	27	25	10	23
40-49 år	37	39	37	38
50-59 år	22	23	39	25
60-69 år	6	8	9	7
70 -79 år	1	1	2	1
Sum (N)	100 (127)	100 (161)	100 (59)	100 (347)

Alderen blant de nominerte øker klart med størrelse på kommunene. Andelen kandidater som er 50 år eller eldre er 29 % i de minste kommunene. I de mellomstore kommunene er tilsvarende andel på 32 % og i de største kommunene er den 50 %. Dette kan ha sammenheng med at småkommunene stort sett har tverrpolitiske lister der gjennomsnittsalderen er lavere.

Den viktigste årsaken til at de nominerte i større kommuner gjennomsnittlig både er eldre og har mer utdanning enn nominerte i små kommuner, er nok konkurranseaspektet: at det kan være mange som kan tenke seg en plass i kommunestyret i de større kommunene, men nåløyet er trangt. Dette avspeiles også når det gjelder politisk erfaring hos de nominerte.

Politisk erfaring

Med høyest alder blant de nominerte og valgte i de største kommunene er det sannsynlig at det er der det er minst utskiftning av representanter, jf tabell 3.39:

Tabell 3.39 Politisk erfaring fordelt på kommunestørrelse. Prosent (Spm. 12 og spm. 10)

	3-5 representanter		7-9 representanter		11-13 representanter	
	Nom.	Valgte	Nom.	Valgte	Nom.	Valgte
Første gangs nom.	48	38	50	40	40	30
Nom 1 gang før	29	28	29	33	30	33
Nom flere ganger	23	34	21	27	30	37
N	100(127)	100(68)	100(159)	100(89)	100(60)	100(27)
Første periode	68	53	71	53	63	37
Sittet i komm.styre en periode før	14	19	16	26	17	30
Sittet flere perioder	18	28	12	21	20	33
N	100(127)	100(168)	100(161)	100(90)	100(60)	100(27)

I de største kommunene er både andelen første gangs nominerte (40 % av de nominerte) og andelen som sitter i sin første periode (37 % av de valgte) klart lavere enn i mindre kommunene. Tabellen viser ellers en generell tendens til at kandidatene i de største kommunene i større grad lar seg renominere og sitter i flere perioder enn i de minste kommunene. De mellomstore kommunene har imidlertid lavest andel renominerte og gjenvalgte. Det er altså i de *mellomstore* kommunene at utskiftningen er størst.

Motivasjon

I de skriftlige kommentarene gir respondentene uttrykk for et *stort lokalpolitisk engasjement*, mange ønsker å gjøre noe for bygda si. Det er svært mange som uttrykker at deltaking i kommunestyret har vært en positiv og lærerik erfaring, det utvider horisonten. Mange synes det er interessant å få innblikk i hva som rører seg i lokalpolitikken. Kvinner synes å være spesielt engasjerte, jf også det vi fant i tabellene 3.28 - 3.33.

Tabell 3.30 viste at det er relativ stor villighet til renominasjon blant de færøyske kommunepolitikere (sammenlignet med f.eks. norske kommunepolitikere, se Larsen og Offerdal 1994). *Nominasjon og valg* er betydningsfullt for den enkelte. Mange uttrykker at de ble stolte og glade over tilliten som ble vist dem ved at de andre i bygda valgte dem, de føler det som et stort ansvar å leve opp til denne tilliten. På den andre sida uttrykker noen av de som ikke ble valgt, skuffelse, at det har vært litt sårt ikke å bli vist denne tilliten. Som vist i

tabell 3.30 gjelder det både for kvinner og menn at lysten til å la seg renominere er størst blant dem som ble valgt ved siste valg. Ser vi forskjeller på motivasjon i store og små kommuner?

Tabell 3.40 Andeler som er villige til å la seg renominere ved neste valg (2004). (Spm. 25)

	3-5 representanter		7-9 representanter		11-13 representanter		I alt	
	Nom.	Valgt	Nom.	Valgt	Nom.	Valgt	Nom.	Valgt
Ja, har lyst/ Ja, kanskje	53	63	62	64	49	75	57	64
Nei, vil ikke/ Har ikke lyst	47	37	38	36	51	25	43	35
Sum (N)	100(125)	100(69)	100(158)	100(90)	100(59)	100(27)	342	186

Tabell 3.40 viser at på Færøyene er villigheten til å la seg renominere ved neste valg (2004) spesielt høy i de største kommunene, og særlig blant de valgte (75 %). Av de skriftlige kommentarene går det fram at konteksten for nominasjon er svært ulik i de små og store kommunene: Mens noen i de små kommunene skriver at de ikke har lyst til å bli nominert, men ser det som sin *samfunnsplikt*, er det en person som uttrykker at det er blitt så overhånds *dyrt å drive valgkamp i Tórshavn*, og at det derfor ikke vil være aktuelt å satse på å bli valgt ved valget i 2004. Konkurransen ved kommunevalget i Tórshavn er, særlig ved de siste to valgene, blitt preget av dyre kampanjer, fjernsyns-, avis og webreklame, og store plakater av de personer som ønsker å bli valgt. Ettersom partiene dels har en relativ slunken partikasse, og dels ikke ønsker å prioritere blant sine nominerte, er det den enkelte som finansierer kostnadene for sitt kandidatur.

Generelt gjelder det at representanter med erfaring fra kommunestyret som lar seg renominere, vil stå sterkere enn de som nomineres første gang. Tabell 3.39 tyder på at gjennomstrømmingen er særlig liten i de største kommunene, noe som tidligere er påpekt kan slå negativt ut for kvinnes muligheter til deltakelse i Tórshavn (Jákupsstovu 1996). Men én gang var første gang. Hva er respondentenes oppfattelse av grunnen til nominasjon dengang:

Tabell 3.41 Respondentenes egne oppfatninger av hvorfor de ble nominert første gang fordelt på kommunestørrelse. Prosent. (Spm 17)

	Liten/Noen betydning (1/2)			Ganske stor/Stor betydning (4/ 5)			N (100)
	3-5 repr.	7-9 repr.	11-13repr	3-5 repr.	7-9 repr.	11-13repr	
Sto bak en liste	56	62	47	24	23	36	197
Aktiv i partiet	91	65	30	7	23	48	156
I media om en sak	87	71	27	2	21	29	158
Viktig arb.-giver	92	68	77	4	12	0	143
Aktiv i lagsarbeid	76	49	41	8	38	35	162
Annen grunn	18	14	23	70	68	69	97

N varierer mellom rader. Vi må ta hensyn til at det er ulikt prosentueringsgrunnlag ved sammenligning mellom rader.

I store kommuner er det viktigst å være aktiv i partiet og å stå bak en liste for å bli nominert første gang. Vi har sett at dette er viktigere for menn enn for kvinner (se tabell 3.21). Å være aktiv i lagsarbeid har også stor betydning i mellomstore og store kommuner, men svært liten i de små kommunene. Det kan hende at det ikke er noe lagsaktivitet i de minste kommunene, men i noen tilfeller kan dette ha sammenheng valglistenes rekrutteringsmønstre. Det var de som var nominert på kvinnelister eller partilister, som i størst grad oppga lagsarbeid som en viktig grunn til nominasjon. Lagsarbeid har, som tidligere påpekt, først og fremst betydning for kvinnenes mobilisering til kommunalpolitisk virksomhet.

Tabell 3.42 Respondentenes egne oppfatninger av hvorfor de ble nominert i 2000. Prosent (Spm 18).

	Liten/Noen betydning (1/2)			Ganske stor/Stor betydning (4/ 5)			N (100)
	3-5 repr.	7-9 repr.	11-13repr	3-5 repr.	7-9 repr.	11-13repr	
Politisk erfaring	79	71	50	17	19	34	267
Bygderepr.	61	62	69	25	25	16	273
Stor familie	61	73	75	23	13	19	265
God utdanning	57	53	51	24	18	18	261
Aktiv/initiativrik	31	25	20	50	44	48	282
Lokalkunnskap	28	21	23	55	63	49	282
Grupperepr.	71	62	53	20	15	25	258
Kjønnsrepr.	81	65	60	10	16	30	257
Kristen repr.	88	87	70	7	3	15	253
Kjenner mange	35	31	25	36	43	40	278

N varierer mellom radene

Respondentenes oppfatning av viktigste årsaken til nominasjon i 2000 var ”å ha lokalkunnskap” og ”å være aktiv og initiativrik”. Disse variablene varierer ikke mye med kommunestørrelse. Det blir også oppgitt som viktig ”å kjenne mange”. ”Politisk erfaring” oppfatter våre respondenter i store kommuner som langt viktigere enn de som er fra små kommuner. Det ”å være bygderepresentant” samt det ”å ha stor familie” anses som viktigere i de små kommunene enn i de store kommunene.

Eget initiativ til første gangs nominasjon forteller oss om motivasjon. I de store kommunene oppga 73 % at de ble spurt og svarte ja fordi de hadde lyst til å delta. Tilsvarende andel i de små kommunene var kun på 36 %. På den andre enden av skalaen oppga 33 % i de små kommunene at de ble satt opp på listen uten å bli spurt. Tilsvarende andel i de store kommunene var her på kun 3 %. Det ser ut til at motivasjon til å delta øker med kommunestørrelse. De mellomstore kommunene har andeler som ligger i mellom ytterpunktene.

De samme klare tendenser til forskjeller ser vi i spørsmålet om grad av egen innsats ved første gangs nominasjon. Når det gjelder aktiviteter i valgkampen, var det i små kommuner 89 % som svarte at de i ikke deltok i valgkampen, i de mellomstore var det 59 % og i de store kommunene var det 10 %. I de mellomstore og de små kommunene var det imidlertid flere (14 % og 10 %) som oppga ”annen deltakelse” enn i de store kommunene (7 %). Som nevnt i diskusjonen av funn i tabell 3.26 er det ganske mange menn, og særlig blant valgte menn, som oppgir ”annen deltakelse”, og det kan synes som om dette gjelder den mer uformelle valgkampformen ”at reka”, dvs at en selv eller venner og familie oppsøker eller ringer til velgerne og oppfordrer dem til å velge vedkommende

De store forskjellene i aktivitet under valgkampen avhengig av kommunestørrelse kan ha sammenheng med motivasjon til å delta. Men det er kan hende ikke like nødvendig for aspiranter i små kommunene å ta initiativ for å bli nominert eller å drive en aktiv valgkamp, fordi innbyggerne kjenner hverandre personlig. I noen tilfeller er situasjonen også slik at selv om motivasjonen er til stede, oppleves det som nytteløst å drive valgkamp. Når kommunen er svært liten, og det oppleves som betydningsfull blant innbyggerne at man oppnår geografisk representasjonen og/eller at visse familier blir representert, kan noen lett komme i konstant mindretall: ”2 bygdir í somu kommunu, bert 4 veljarar í okkara. So verða vit stillaði upp, men hava næstan ongan mógaleika at koma inn, valini eru familiur (resp.201).

Respondentenes holdninger til det kommunepolitiske arbeidet

Vi har sett på ulike erfaringer av å være kommunestyrerepresentant for menn og kvinner. Opplevs det også forskjellig å delta i kommunepolitikken avhengig av om den folkevalgte har verv i en stor eller i en liten kommune? Bare de valgte ble bedt om å besvare disse spørsmålene.

Tabell 3.43 Respondentenes opplevelse av økt politisk interesse fordelt på kommunestørrelse. Prosent. N=182. (Spm. 26)

	Har fått økt politisk interesse					N
	1 Nei, abs. ikke	2	3	4	5 Ja, absolutt	
3 representanter	28	6	28	11	28	100 (18)
5 ”	24	4	22	13	38	100 (55)
7 ”	6	4	23	17	49	100 (69)
9 ”	7	7	21	7	57	100 (14)
11 ”	0	10	30	10	50	100 (10)
13 ”	0	0	19	50	31	100 (16)

Tabell 3.43 viser i hvilken grad respondentene har opplevd at deltakelse i kommunestyret har gitt økt interesse for politikk. Tendensen her er at i de små kommunene gir ikke erfaringene som kommunerepresentant økt politiske interesse, noe det gjør i de mellomstore og store kommunene. Dette er nok en viktig årsak til at våre respondenter i store kommuner er langt mer villige til å ta renomonasjon enn i de små.

Opplevelsen av ”å være til nytte for byen/bygda” synes i mindre grad å være avhengig av kommunestørrelse, se tabell 3.44:

Tabell 3.44 Respondentenes opplevelse av å være til nytte for byen /bygda fordelt på størrelse på kommunestyre. Prosent. N = 185. (Spm. 26)

	Mener at de har vært til nytte					n
	1 Nei, abs. Ikke	2	3	4	5 Ja, absolutt	
3 representanter	6	0	17	22	56	100 (18)
5 ”	7	2	16	18	58	100 (57)
7 ”	0	3	10	29	58	100 (69)
9 ”	0	0	13	33	53	100 (15)
11 ”	0	0	0	46	55	100(11)
13 ”	0	0	27	33	40	100 (15)

Vi spurte representanten om de hadde erfart at noen få dominerte i kommunestyrene, se tabell 3.45. Det er en kommune med 11 representanter på Færøyane, Klaksvík.. Svarene fra Klaksvik avviker klart fra de andre kommunene. På skalaen fra 1-5 er det ingen av respondentene som har svart 5: at noen få absolutt dominerer i kommunestyret. Og bare 10 % har svart 4: at noen representanter dominerer til en viss grad. Til sammen 60 % svarer avkrefteende på påstanden, og 30 % har krysset på middel-verdien 3.

Tabell 3.45 Respondentenes opplevelse av at noen få dominerer fordelt på størrelse på kommunestyre. Prosent. N=184. (Spm. 26)

Størrelse på kommunestyre	Mener at noen få dominerer i kommunestyret					n
	1 Nei, abs. Ikke	2	3	4	5 Ja, absolutt	
3 representanter	26	11	26	21	16	100 (19)
5	33	19	9	9	30	100 (57)
7	29	16	28	13	13	100 (68)
9	27	20	20	13	20	100 (15)
11	30	30	30	10	0	100 (10)
13	27	13	27	20	13	100 (15)

Når vi ser bort ifra Klaksvík som er spesiell, er det respondentene fra kommuner med 5 representanter som avviker fra de øvrige. Andelen som oppgir middelsverdien 3 er påfallende mindre enn i de andre kommunene (9 %). Denne kommunegruppen har samtidig større andeler enn de andre kommunene både på den avkrefteende (52 %) og den bekrefteende (39 %) enden av skalaen. De har altså mange som mener at noen få dominerer, og mange som mener at det samme ikke skjer. Og få er likegyldige til spørsmålet. Slike svartendenser vil det kanskje være der det er noen som dominerer.

At det er samarbeidsproblemer i noen kommunestyre kommer fram i de skriftlige kommentarene fra respondentene. Det synes å være svært *ulike politiske kulturer* i ulike kommuner. Til spørsmålet om hva som oppleves som mest negativt ved å sitte i kommunestyret, er den kommentaren som er hyppigst: ”å være i mindretall”. Andre kommuner opererer ikke med flertall og mindretall, og noen av disse gir uttrykk for at nettopp det gode samarbeidet om å finne løsninger som alle kan være felles om, har vært en flott erfaring. Dette står i slående motsetning til de representanter – selv i små kommuner – som føler at de ingen veg kommer med sine argumenter, fordi de ikke tilhører flertallet. Enkelte klager over ”herskesyke” ordførere (”formenn”), som for eksempel ikke orienterer de andre representantene om saker som er innkommet.

Politisk hestehandel trenger på sin side ikke å være noe negativt trekk, i mange tilfeller vil det være en del av politikkenes vesen for å kunne ta beslutninger i spørsmål som det er strid om hvordan de bør løses (Offerdal 1992). I vårt spørreskjema har vi imidlertid vektlagt det som kan oppleves som negativt for de folkevalgte. Respondentene skulle svare på en skala fra 1 til 5 på påstanden ”Í bý-/bygdaráðnum er *ov mikið* av ”hjálpi eg tær, so hjálpir tú mær.” Svartrenden blir da den samme som i forrige tabell 3.45: Det er særlig kommuner med 5 representanter som synes å streve med samarbeidet i kommunestyret, se tabell 3.46:

Tabell 3.46 Respondentenes opplevelse av at det er mye hestehandel fordelt på størrelse på kommunestyre. Prosent. N=181. (Spm. 26)

Størrelse på kommunestyre	Mener at det er for mye hestehandel					n
	1 Nei, abs. ikke	2	3	4	5 Ja, absolutt	
3 representanter	65	12	12	6	6	100 (17)
5	47	14	9	5	25	100 (57)
7	46	21	13	6	13	100 (67)
9	40	33	13	7	7	100 (15)
11	30	40	10	10	10	100 (10)
13	27	13	27	27	7	100 (15)

Tabell 3.47 illustrerer et viktig problem med små kommunestyre. Halvparten av representantene svarer negativt på spørsmålet om erfaringene fra arbeidet i kommunestyret har gitt dem økt tro på demokratiet. Det var i perioden 2000-2004 29 kommuner som hadde kommunestyre med 3 eller 5 representanter. I disse små kommunene var det til sammen 123 representanter som på valgtidspunktet representerte 12 % av befolkningen. Nærheten i de små samfunnene oppleves for noen som problematisk. Noen respondenter skriver at det oppleves som vanskelig at forholdene er så små, det blir så ”personlig”, og ”man kan lett bli upopulær”, for det er ikke alltid mulig å gjøre alle til lags. Noen plages i etterkant over at de kanskje ikke tok en rett beslutning i en sak.

Tabell 3.47 Respondentenes opplevelse av økt tro på demokratiet fordelt på størrelse på kommunestyre. Prosent. N=179. (Spm. 26)

	Økt tro på demokratiet					n
	1 Nei, abs. Ikke	2	3	4	5 Ja, absolutt	
3 representanter	22	28	44	0	6	100 (18)
5	27	4	36	13	21	100 (56)
7	13	8	40	13	25	100 (67)
9	7	7	43	21	21	100 (14)
11	0	11	33	56	0	100 (9)
13	13	20	53	7	7	100 (15)

Men tabell 3.47 viser at også våre respondenter med erfaring som folkevalgt i Tórshavn synes å finne det problematisk å få folkestyret til å fungere. Kanskje var relasjonene blant kommunestyrerepresentantene spesielle i valgperioden 2001-2004? Eller kanskje det er blitt for *liten* nærhet mellom borgere og representanter i Tórshavn?

Rent matematisk er forholdet i dag mellom velgere og valgte akkurat like høg/lav i nasjonalforsamlingen Lagtinget og i kommunestyret i Tórshavn (32/48.000 og 13/19.500).

3.7 OPPSUMMERING

Dette har både tematisk og på grunn av størrelsen på spørreskjemaet vært et stort materiale å analysere. Svarprosenten var ikke høy (38 % av alle nominerte), men vi mener å ha funnet noen mønstre som synes ganske klare. Lav svarprosent gjør at vi må være forsiktige med å generalisere fra vårt utvalg til alle nominerte. På den annen side har vi mange spørsmål som belyser de samme problemstillinger fra ulike vinkler, og i denne undersøkelsen finner vi at ulike funn underbygger og bekrefter hverandre i mange tilfeller.

Det kan tenkes at det er de som er mest engasjerte i lokalpolitikken, som er best representerte i vårt materiale. Det vil i tilfelle skape en skjevhet i våre funn når det gjelder motivasjon. På dette tema må vi derfor ta forbehold når det gjelder å generalisere fra vårt utvalg til hele populasjonen av nominerte. Men svarprosenten var tilnærmet lik for nominerte kvinner og menn, og våre sammenligninger mellom kjønnenes motivasjon til kommune-politisk arbeid vil vi tro i liten grad er påvirket av svarprosenten.

I tabell 3.48 har vi samlet hovedfunn når det gjelder sosiodemografiske trekk, politiske ressurser og motivasjon hos nominerte og valgte kvinner og menn. Vi ser at den typiske kvinnen som blir valgt, er i førtiårene, mens mennene oftere er både eldre og yngre. Felles for kvinner og menn er at de er i arbeid og har en utdanning, og de er som regel barnefødt i kommunen; men blant kvinner som blir valgt, er det forholdsvis flere innflyttede kvinner enn tilfellet er blant menn som gruppe.

Mennene har politiske ressurser som blir vektlagt både i nominasjonsprosessen og av velgerne: Den typiske mannen er veteran i kommunepolitikken, og medlem i et politisk parti; den typiske kvinnen er nykommer, og det er mindre sannsynlig at hun er medlem av et politisk parti. Kvinnene oppgir at være mindre aktive deltakere i valgkampen enn mennene, og når det gjelder syn på hva som har hatt betydning for at de ble nominert, er det langt flere menn som oppgir at de kjenner mange og har god kunnskap om de lokale forholdene, enn tilfellet er blant kvinnene. Kvinnene har andre typer erfaringer som kan være en styrke i lokalpolitisk arbeid: De mener i større grad enn mennene at grunnen til at de ble bedt om å stille opp til kommunevalg, er erfaring fra lag og organisasjonsarbeid. Pussig nok blir den kontaktflaten som de åpenbart må ha fått gjennom denne type virksomhet, underkommunisert når det gjelder ”å kjenne mange”. Åpenbart er det andre typer kontakt som man mener teller i forbindelse med kommunepolitikk.

Ellers mener mange kvinner at de ble nominert fordi de var kvinner. I dagens færøyske kommunepolitikk er det nok et utbredt ønske om å rette på den skjeve kjønnsbalansen blant de folkevalgte.

De kvinnene som ble nominert og valgt ved kommunevalget i 2000 synes å være svært engasjerte i kommunepolitikk. De viser større engasjement i den type problematikk som vi spurte om, enn mennene som gruppe. Kvinnene ser det som viktig å styrke kommunens innsats innen et bredt felt velferdspolitiske oppgaver, de finner kommunepolitikk lærerik og interessant, og føler at de som kommunepolitikere kan gjøre en viktig innsats for fellesskapet.

TABELL 3.48 OPPSUMMERING		Kv Nom.	Kv Valgt	Menn Nom.	Menn Valgt	Totalt Nom.	Totalt Valgt
1. SOSIO-DEMOGRAFISKE TREKK							
Alder:	Under 40 år	26	15	31	27	29	23
	40-49 år	49	64	32	35	37	43
	50 år eller mer	26	21	38	38	33	34
Syssetning:	I arbeid	91	93	97	98	95	96
	Under utdanning	4	6	1	1	2	2
	Utenfor arbeidslivet	9	0	2	3	4	3
Utdanning:	0-3 år etter 7.kl	42	31	29	32	31	32
	4 år eller mer etter 7. kl.	58	69	72	67	69	69
Tilhørighet:	Innflytter til kommunen	43	39	22	26	29	30
2. POLITISKE RESSURSER							
Politisk aktive foreldre:	En eller begge	31	33	26	32	27	32
Tidligere nom.:	Første gang nominerte	63	52	42	33	48	38
	Nominert flere ganger	7	14	30	38	23	31
Tidligere valgt:	Nykommerer	83	70	63	43	70	51
	Veteraner	6	9	20	32	15	25
Sittet i Lagting		3	2	9	14	7	10
Partitilknytning:	Nominert på Partilister	30	24	36	23	34	23
	Nom. på tverrpol. Lister	58	59	65	78	63	72
	Nominert på Kvinnelister	12	17	0	0	4	5
	Medlemskap i parti	48	43	51	56	50	53
	Verv i parti	35	23	47	51	44	44
Viktig for 1.gangs nom.:	Sto bak liste	25	22	26	27	25	28
	Aktiv i partiet	20	24	26	27	24	26
	Lagsarbeid	32	43	26	26	28	30
	Viktig arbeidsgiver	5	6	17	17	14	14
Viktig for nom. i 2000:	Lokalkunnskap	43	58	57	66	52	64
	Aktiv og initiativrik	42	55	48	57	46	56
	Kjenner mange	32	16	44	50	40	41
	Kjønnsrepresentant	43	45	3	3	17	16
3. MOTIVASJON							
Motivert til nominasjon:	Hadde lyst	46	55	51	58	50	57
	Ble ikke spurt/Svarte nei	23	23	22	19	22	20
Egeninnsats ved 1. nom.:	Mye/nokså mye	4	4	7	8	5	7
Aktivitet under valgkampen:	Deltok ikke	62	63	57	53	59	56
Syn på bet. for representativitet:	Kjønn	82		34		42	
	Alder	73		59		63	
	Geografi	49		41		44	
Viktige pol.områder:	Skole	84		68		73	
	Eldreomsorg	81		56		64	
	Barnepass	79		54		62	
	Miljø	70		50		56	
	Byplanlegging	52		51		52	
	Helse/Velferd	63		38		46	
Har lyst/kanskje lyst til renominasjon		52	62	58	66	57	64
Viktig for renominasjon:	Vil ha påvirkning	67		56			
	Samfunnsplikt	47		43			
	Lærerikt og interessant	50		34			
	Liker politisk arbeid	39		35			
Viktige erfaringer:	Lært om samfunnet	71		40			
	Vært til nytte for by/bygd	62		53			
	Økt politisk interesse	60		36			
	Til nytte for kommunen	54		44			
	Økt tillit til demokratiet	22		17			

Blant de spørsmål som denne undersøkelsen ikke gir svar på, er hvor representative de nominerte er i forhold til resten av befolkningen. Her er det bare nominerte som har fått anledning til å komme med sine erfaringer og synspunkt. Gir dette et godt bilde av de generelle holdningene til kommunepolitikk i befolkningen? Undersøkelser fra andre land viser at det er mange borgere som kunne vært interessert i å bli nominert, men ikke blir spurt (Aars og Offerdal 1998:226). Vi har i denne undersøkelsen fått en viss innsikt i hvilke type personer som blir utsilt fra nominasjon til valg: Det er menn med utdanning og i heltidsjobb, med politisk erfaring, partimedlemskap og sterke nettverk i lokalsamfunnet. Utsilingen i nominasjonsprosessen vet vi mindre om.

4. Avslutning

I denne studien har vi fokusert på de folkevalgtes representativitet i færøyske kommunestyre. Vårt utgangspunkt har vært at en viktig forutsetning for å befeste legitimiteten til det politiske systemet er at kommunens borgere har tillit til at de folkevalgte tar beslutninger på vegne av de mange. Mye tyder på at Tórshavn har visse problemer når det gjelder å befeste sin legitimitet som demokratisk bysamfunn. Spørreundersøkelsen viser at selv mange av de valgte representantene finner det vanskelig å få lokaldemokratiet til å fungere. I Tórshavn som omfatter omtrent 40 % av den færøyske befolkningen, er det kun 13 representanter i kommunestyret. For kvinner som gruppe har det vært en lang kamp å få en representasjon tilsvarende sin andel i befolkningen. Andre grupper kan nå være underrepresentert. Så lenge det er så få representanter og de politiske partiene legger lite vekt på representativitet, vil nye grupper måtte regne med å kjempe med de etablerte om plassene.

På den andre siden er det kommuner som strever med å fungere fordi de er for små. Disse kommunene har særlige problemer mht *habilitet*. Representantene i de små kommunene står ofte uten et (evt med et svakt utbygt) administrativt støtteapparat. Noen av våre respondenter skriver at personalsaker som å ansette eller avskjedige folk oppleves som særlig trasige. Andre opplever å møte mye urimelig kritikk i bygda. Nærheten mellom representant og velger i de minste kommunene trenger ikke å føre til at velgerne har innsikt og forståelse for politikerens rolle og handlingsrom (Newton 1982). Kommunestyrene er svært små, politikerne utgjør noen få utvalgte som møter store krav og mye kritikk i lokalsamfunnet ("selv på butikken og i bursdagsfeiringer"). Man kan spørre om det også i de små kommunene ville være en fordel om det var flere i bygda som hadde erfaring fra

kommunestyrearbeid, mange har her nærhet til representantene, men ikke kjennskap til rollen som folkevalgt. Som vist i tabell 3.34 mener et flertall av representantene fra kommunestyret med 3 representanter at dette er for lite. Vi vil tro at problemet med så få folkevalgte dels går på arbeidsmiljøet internt i kommunestyret (trekantforhold kan som kjent føre til dramatikk), dels på mulighetene for at flere i kommunen kan bli kjent med politikerrollen. Kommunestyrene kan være en god skole i demokrati, som bl.a. J.S.Mill påpekte.

Arbeidsdelingen mellom kommunale og landsoppgaver oppleves som urett for noen. Dette kommer fram i de skriftlige kommentarene fra respondentene. Mens noen uttrykker glede og stolthet over å ha fått realisert konkrete tiltak som ”har gjort forholdene bedre for borgerne i kommunen”, er det noen som mener at særlig eldresektoren og helse- og sosialsektoren er saker som i sin helhet burde vært landsmyndighetenes ansvar, ikke kommunepolitikernes problem. Vi tror at dette kan ha sammenheng med den spenning som er mellom kommunenes ”gamle” rolle som politisk arena, og deres ”nye” rolle som tjenesteprodusent (se avsnitt 2.1). Fram til nå har kommunestyrene først og fremst utformet en lokalpolitikk, rettet mot fellesskapets behov; det kunne være bygging av båthavn eller barnehage, å få i stand interkommunalt samarbeid om renovasjon, eller lignende. Kommunene har helt fra fattigkassenes dager også hatt noen oppgaver i forhold til å dekke behov hos enkeltpersoner. Overgangen til i helhet å skulle ha ansvar for å dekke det som i velferdsstatsterminologi kalles universelle individuelle rettigheter vil endre de færøyske kommunenes karakter som politiske system. Det vil bl.a. nok kreve de kommunesammenslåinger som Kommununevnda anbefaler. Det som kan gå tapt, er den type kreativitet i forhold til den enkelte kommunes ønsker og behov, som man finner i mange kommuner i dag. Selv om noen av våre respondenter skriver at arbeidsbyrden oppleves som stor, at mye av fritiden går med til møter, er det flere som skriver at de har fått igjen for innsatsen sin, at det har medvirket til en positiv utvikling og framgang i kommunen. Det lokale engasjementet kommer også til uttrykk i utålmodighet overfor sentrale myndigheter: Noen opplever at det tar urimelig lang tid før saker blir iverksatt. Landsmyndighetene m.fl. oppleves som ”propper”, papirmølla går treigt. Interessen for å ta på seg politiske verv kan bli en annen, hvis politikerrollen endres i forhold til en kommune som er mer tjenesteprodusent enn politisk arena (se figur 2.2).

Björg Jacobsen (2005) har gjort en sammenlignende studie av den politiske kulturen i to kommuner på hver sin ende av skalaen når det gjelder kvinnerepresentasjon: Vestmanna med et kvinneflertall i kommunestyret fra 1992 til 2004, og Tvøroyri der ingen kvinne var

blant de folkevalgte i kommunestyret fra 1996 til 2004. Intervjuundersøkelsen avdekker store forskjeller i kvinner og menns nettverk, politiske strategier og mobilisering før kommunevalgene i de to kommunene (Jacobsen og Jákupsstovu 2005).

Ulike særtrekk ved de enkelte kommunene gjenspeiles også i kommentarene fra respondentene i denne undersøkelsen, som særlig kommer fram i beskrivelsene av de ulike listene. De færreste kommunevalgene var organisert rundt lister til de organiserte partiene; men noen skriver at ”folk viste jo hvilket politisk parti jeg tilhører”. Noen kommuner har bare én liste, andre lister representerer grupperinger med stort felles engasjement. Kvinnelister finnes rundt hele landet. Blant de mer lokale er for eksempel de som ønsket å få skiftet ut det etablerte regimet med ”ungdom og nytenkning”; en av disse ungdommene som ikke ble valgt, stiller gjerne igjen, men ”ikke for å sitte og ta beslutninger sammen med noen gamle stegger”. En annen forteller at deres liste ble kalt ”sambýlislisti”, fordi de ville jobbe spesielt for å få opprettet et bokollektiv for eldre. I noen kommuner vises lokalpatriotismen ved at det lages en liste for hver bygd; en skriver at han sto på liste for ”den minste av de to små bygdene i kommunen”. Spørreskjemaet inviterer ikke til kommentarer om de sosioøkonomiske og kulturelle forholdene i kommunen; men her ligger muligheter for mange spennende forskningsprosjekt.

En viktig forutsetning for videre forskning er koordinering av færøyske samfunnsanalyser på området og tilgang til samfunnsstatistikk. (Desrosières 1998) påpeker at ”statistical tools have helped to fashion a ”public sphere” in the Habermasian meaning of a context of collective debate.” Generaldirektør Yves Franchet ved Eus statistikkontor har uttalt at statistikk er demokratiets infrastruktur. Uvettig bruk av statistikk kan være en fare for demokratiet, men statistikk er samtidig et nødvendig fellesgode for å kunne legge til rette for en demokratisk styring av landet. Færøyske myndigheter erkjenner at det er et problem for den offentlige debatten, for planlegging, policyutforming og forskning, at den offentlige statistikken dessverre fortsatt er svak. Eksempelvis mangler man fortsatt både utdannings- og arbeidsmarkedsstatistikk, noe som vanskeliggjør analyser av denne type utvalg som vår spørreundersøkelse bygger på.

Det har til nå ikke vært utarbeidet tallmateriale som kunne beskrive kandidatenes og representantenes kjønn og alder, verken for lagtings- eller kommunevalg. Med dette arbeidet er det tatt spatak for å bygge opp mer systematisk kunnskap om færøyske kommunevalg. Nå bør arbeidet følges opp med nye spørreundersøkelser, samt flere medborgerundersøkelser og kvalitative studier som kan belyse makt og demokrati i det færøyske samfunnet.

VEDLEGG 1: Antall representanter / kvinner i kommunestyre 2001-2008; valgdeltakelse 1992-2000.

Kommune	Antall kvinner i kommune-styret 2001-2004	Represen-tanter i kommune-styret 2001 - 2004	Antall kvinner i kommune-styret 2005-2008	Represen-tanter i kommune-styret 20045- 2008	Valg-deltaking 1992 prosent	Valg-deltaking 1996 prosent	Valg-deltaking 2000 prosent
Fugloy	0	3	1	3	86,0	74,5	80
Svínoy	0	3	1	3	70,4	74,5	83
Viðareiði	0	5	1	5	71,8	70,1	84,6
Hvannasund	2	5	1	5	75,2	84,1	81,4
Klaksvík	3	11	3	11	79,3	80,9	85,3
Kunoy	1	5	1	5	79,8	85,1	85,6
Mikladalur	1	3	-	-	89,4	84,5	60,8
Húsa	1	3	1	3	75,0	76,2	81,1
Elduvík	1	5	-	-	93,6	97,0	89,2
Oyndarfjørð	3	5	-	-	69,4	82,1	82,8
Fuglafjørður	1	9	1	9	75,7	80,7	91,2
Leirvík	3	7	2	7	82,5	84,5	87,6
Göta	3	7	3	7	72,3	81,9	86,6
Runavík	2	9	0	11	77,3	81,7	82,4
Nes	2	7	2	7	66,5	75,8	82,6
Skála	0	7	-	-	73,3	76,5	85,1
Sjóvar	1	7	1	7	80,8	75,3	81,1
Sunda	2	5	2	11	65,9	70,3	76,4
Eiði	1	7	1	7	70,0	69,4	87,4
Gjáar	1	3	-	-	80,0	72,7	70,0
Funningur	1	3	1	3	91,6	90,1	81,1
Haldórsvík	0	5	-	-	79,4	85,5	89,4
Saksun	0	3	-	-	89,5	72,7	54,2
Hvalvík	1	5	-	-	74,7	83,2	84,0
Hósvík	2	5	-	-	66,5	86,3	86,5
Kvívík	2	7	2	7	72,4	70,7	82,9
Vestmanna	4	7	1	7	62,5	74,5	79,3
Tórshavn	3	13	6	13	63,1	66,1	74,8
Kirkjubö	1	5	-	-	86,7	95,6	88,1
Hest	0	3	-	-	66,7	72,5	92,3
Nólsoy	1	5	-	-	78,5	80,1	86,1
Sandavág	1	7	1	7	56,3	69,9	92,1
Miðvág	4	7	1	7	57,7	59,9	74,9
Sörvág	1	7	2	7	68,2	66,2	75,5
Bö	0	3	-	-	91,4	64,0	80,0
Míkines	1	3	-	-	75,0	53,8	89,5
Sandur	1	7	1	7	69,4	79,1	86,6
Skopun	2	5	2	5	81,7	87,5	89,1
Skálavík	1	5	1	5	84,1	76,9	95,4
Húsavík	1	5	1	5	70,5	76,6	76,5
Skúvoy	1	3	1	3	67,2	80,6	85,5
Hvalba	1	7	1	7	78,4	84,8	84,3
Tvöroyri	0	7	1	7	74,8	78,1	85,6
Fámjin	1	5	2	5	60,2	73,9	85,7
Hov	2	5	2	5	54,4	72,3	69,1
Porkeri	1	5	1	5	90,3	88,2	90,3
Vág	2	9	2	9	73,5	76,8	81,0
Sumba	0	5	0	3	83,6	84,8	90,4
I alt	63 = 23,2%	272	50 = 22,9%	218			

VEDLEGG II SPØRRESKJEMA

(Følgubrev med heading: Høgskolen i Molde, Institutt for samfunnsfag)

Til øll sum stóðu á lista til kommunuvalið í 2000

Vinarliga hjálpið okkum við upplýsingum til føroyska partin av eini verkætlan um kommunupolitiska luttøku í Norðurlondum.

Spurnakanningin skal lýsa, hvørji fólk koma á lista til kommunuval. Øll tey 951, sum vóru uppstillaði til seinasta val, fáa sendandi hetta spurnarblaðið. Sum ein teirra verða tygum vinarliga biðin um at svara spurningunum og senda mær spurnarblaðið aftur í hjálagda konvolutti. Postgjaldið er goldið, so einki frímerki skal á.

Spurningarnir verða viðgjørdir í trúnaði. Rapportin skal skrivast soleiðis, at tað ikki fer at bera til at lesa seg fram til, hvat tygum hava svarað.

Málið er at fáa eina heildarmynd av rekrutteringini til kommunupolitiskt virksemsi í Føroyum. Tí ræður um at flest øll, sum kunnu vera við í kanningini, svara spurningunum. Vinarliga sendið mær tað aftur skjótast til ber.

Orsakið um brævið er komið til skeiva adressu. Um so er, vinarliga latið brævið til ta røttu adressuna, ella sendið spurnarblaðið og konvoluttin við tí skeivu adressuni aftur til mín í hjálagda konvolutti.

Spurnakanningin er fíggað av Granskingarráðnum og mentanarnevnd Klaksvíkar kommunu.

Við tøkki fyri hjálpina,

Beinta í Jákupsstovu, dr.polit.
Teldupostur: Beinta@himolde.no
Tlf: 0047 712 14208

SPURNAKANNING UM REKRUTTERING TIL KOMMUNUVAL

1. Eg eri kvinna
 maður

2. Fødd/-ur 19 ____

3. Vaks upp í hesari kommununi

Flutti til hesa kommununa í _____ (árstal)

4. Hvussu nógv børn? _____

5. Hvussu gamalt er tað yngsta barnið? _____

6 A. Eru tygum í vinnu?

- Ja Nei, eg eri heimagangandi
 Ja, men einans partvís Nei, eg eri undir útbúgving
 Nei, eg eri arbeiðsleys/-ur
 Nei, eg eri farin frá fyri aldur ella vegna sjúku

6 B. Um tygum eru í vinnu, er tað í **arbeiði hjá øðrum**, sum løntakari?

- Ja, eg eri løntur sjómaður/fiskimaður
 Ja, eg eri tímalønt/-ur á landi
 í almennum starvi í privatari vinnu
 Ja, eg eri fastlønt/-ur á landi
 í almennum starvi í privatari vinnu

6 C. Um tygum eru í vinnu, er tað **sjálvstøðugt** starv?

- Ja, eg eri útróðrarmaður
 Ja, eg eri bóndi
 Ja, eg eri handilsrekandi
 Ja, eg eri í aðrari sjálvstøðugari vinnu

6 D. Hvat starv ella starvsheiti hava tygum?

Vinarliga skrivið starvsheitið her: _____

7 A. Hægsta lokna **útbúgving** eftir 7. skúlaár: _____

- 7 B. Í hvussu nógv ár hava tygum verið undir útbúgving eftir 7. skúlaár? 0 ár
 1-3 ár
 4-6 ár
 7-8 ár
 9 ár ella meira

8. Hava **foreldrini** hjá tygum verið virkin í politiskum arbeiði (t.d. sitið í bygðaráðnum/ býráðnum, í skúlanevnd, barnanevnd ella havt annað politiskt álitisstarv)?

- Ja, pápi Ja, mamma

UPPSTILLINGIN 2000

9. Hvussu nógv skuldu veljast til bygdaráðið/býráðið í 2000 í tí kommununi, har tygum vóru uppstillað/-ur?

- 3
- 5
- 7
- 9
- 11
- 13

10. Høvdu tygum sitið í bygdaráðnum/býráðnum, áðrenn tygum vóru biðin um at stilla upp til valið í 2000?

- Nei
- Ja, eitt valskeið. Nær? _____ (árstal)
- Ja, fleiri valskeið. Nær? _____ (árstal)

11. Hvørjum lista stóðu tygum á til valið í nov. 2000?

- Lista A, Fólkaflokkinum
- Lista B, Sambandsflokkinum
- Lista C, Javnaðarflokkinum
- Lista D, Sjálvsstýrisflokkinum
- Lista E, Tjóðveldisflokkinum
- Lista F, Miðflokkinum

Á kvinnulista

Listin umboðaði ikki nakran flokk, sum er umboðaður á Løgtingi

Hvat var tað serliga við hesum lista í mun til aðrar listar í tygara kommunu?

12. Hvussu ofta hava tygum staðið á lista til kommunval?

- Hetta var fyrstu ferð
- Eg hevði verið uppstillað/-ur eina ferð fyrr
- Eg hevði verið uppstillað/-ur fleiri ferðir fyrr

17. FYRSTU FERÐ tygum stóðu á lista:**Hví mundi það vera áhugi fyri at fáa tygum upp á listan?***Setið kross á stigan frá 1 (lítlan týdning) til 5 (stóran týdning):*

	Lítlan týdning				Stóran týdning
	1	2	3	4	5
Eg var millum teirra, sum stóðu aftan fyri listan	☐	☐	☐	☐	☐
Eg var virkin í flokkinum	☐	☐	☐	☐	☐
Eg hevði tosað/skrivað í fjølmiðlunum um mál, sum høvdu mín áhuga	☐	☐	☐	☐	☐
Eg hevði ein týðandi leiklut sum arbeiðsgevari (virkiseigari, reiðari, ella annað slíkt)	☐	☐	☐	☐	☐
Eg arbeiddi fyri eitt felag (var nevndarlimur í fakfelagi, áhugafelagi, ítróttafelagi, ella øðrum slíkum)	☐	☐	☐	☐	☐
Annað(hvat?) _____	☐	☐	☐	☐	☐

18. UPPSTILLINGIN Í 2000**Hví mundi það vera áhugi fyri at fáa tygum upp á listan í 2000?***Svarið helst øllum spurningum. Ssetið kross á stigan frá 1 (lítlan týdning) til 5 (stóran týdning):*

	Lítlan Stóran týdning týdning				
	1	2	3	4	5
Politiskar royndir	☐	☐	☐	☐	☐
Umboði eina bygd/ein býling	☐	☐	☐	☐	☐
Havi stóra familju	☐	☐	☐	☐	☐
Góða útbúgving	☐	☐	☐	☐	☐
Fái ymiskt í lag	☐	☐	☐	☐	☐
Havi kunnleika um lokal viðurskipti	☐	☐	☐	☐	☐
Umboði ein ávisan bólk	☐	☐	☐	☐	☐
Kyn	☐	☐	☐	☐	☐
Umboði ein kristnan felagsskap	☐	☐	☐	☐	☐
Kenni nógv fólk	☐	☐	☐	☐	☐
Annað (skrivið hvat) _____	☐	☐	☐	☐	☐

PARTAPOLITISKT VIRKSEMI

19 a: Eru tygum limur í einum flokki?

- Nei
 Ja Flokkur: _____

19 b: Um svarið er ja: Hava tygum, ella hava tygum havt, álitisstarv í flokkinum?

- Nei Ja

20 a: Um tygum vórðu spurd/-ur, høvdu tygum sagt ja til at stilla upp til løgtingsval?

- Nei Ja

20 b Hava tygum staðið á lista til løgtingsval?

- Nei
 Ja, eina ferð
 Ja, fleiri ferðir

20 b. Hava tygum sitið á Løgtingi?

- Nei Ja Nær? _____

SKIPANIN AV TÍ POLITISKA ARBEIÐINUM Í KOMMUNUNI

21. Hvussu halda tygum at bygda/býráðið eigur at vera samansett?

Vinarliga setið kross við allar pástandirnar, frá 1: lítlan týdning til 5: stóran týdning.

	Lítlan týdning		Stóran týdning			Veit ikki
	1	2	3	4	5	
Umleið sama tal av monnum og kvinnum	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fólk í øllum aldri	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Umboða ymiskar bygdir/býarpartar í kommununi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Annað (<i>skrivið hvat</i>) _____	☐	☐	☐	☐	☐	☐

22. Hvat halda tygum um støddina á bygdaráðnum/býráðnum?

- Vit velja ov nógv fólk til at sita í bygdaráðnum/býráðnum
 Tað sita passaliga nógv fólk í bygdaráðnum/býráðnum
 Vit velja ov fá fólk inn í bygdaráðnum/býráðið

22 b Umleið hvussu nógv halda tygum áttu at sitið í bygdaráðnum/býráðnum? _____

KOMMUNUPOLITISKAR UPPGÁVUR

23. Tað eru ymiskar uppgávur, sum kommunan kann og skal røkja. Hvat halda tygum, at politikararnir í tygara kommunu eiga at leggja dent á at fáa gjørt nakað við?

Vinarliga setið kross við øll øki, frá 1: lítlan týdning til 5: stóran týdning.

	Lítlan týdning		Stóran týdning			Veit ikki
	1	2	3	4	5	
Eldraøki	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnaansing	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skúla	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mentanartiltøk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vinnulívspolitik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Umhvørvispolitikk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Samferðslupolitikk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Heilsu- og almannamál	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Býarætlan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Annað (hvat?):	☐	☐	☐	☐	☐	

HUGUR TIL KOMMUNUPOLITISKT ARBEIÐI:

24. Ymiskar grundir kunnu vera til, annaðhvørt at taka ímóti tilboði ella siga nei til at stilla upp til kommunuval. Hvønn týdning hava hesi viðurskifti fyri TYGARA støðutakan til at standa á lista til kommunuval?

Vinarliga setið kross við allar pástandirnar, frá 1: lítlan týdning til 5: stóran týdning.

GRUNDIR TIL AT SIGA JA TIL AT STANDA Á LISTA	Lítlan týdning		Stóran týdning		
	1	2	3	4	5
Mær dámar væl politiskt arbeiði	☐	☐	☐	☐	☐
Eg vil fegin verða við til at ávirka, hvussu kommunan verður stýrd	☐	☐	☐	☐	☐
Eg vil fegin arbeiða fyri einum ávísnum máli	☐	☐	☐	☐	☐
Sum politikari fái eg ein móguleika til at hava eftirlit við, hvat kommunufyrisitingin ger	☐	☐	☐	☐	☐
Læruríkt og áhugavert	☐	☐	☐	☐	☐
Eg haldi tað vera eina samfelagsskyldu at stilla upp, um eg verði biðin	☐	☐	☐	☐	☐
Løn og ágóðar	☐	☐	☐	☐	☐
Stuðla flokkinum	☐	☐	☐	☐	☐
Verja áhugamál hjá einum bólki, sum eg umboði	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunupolitikarar hitta nógv áhugaverd fólki	☐	☐	☐	☐	☐

24 framhald:

GRUNDIR TIL AT SIGA NEI TIL AT STANDA Á LISTA	Lítlan týdning			Stóran týdning	
	1	2	3	4	5
Eg dugi ekki til slíkt arbeiði	☐	☐	☐	☐	☐
Eg eri ov gomul / gamalur	☐	☐	☐	☐	☐
Keðiligir fundir	☐	☐	☐	☐	☐
Alt ov nógv pappírsarbeiði	☐	☐	☐	☐	☐
Eg tími ekki, tí tað er kortini til onga nyttu	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunupolitiskt arbeiði tekur ov nógv tíð	☐	☐	☐	☐	☐
Tað ber ekki til hjá mær at fara upp í politikk, tí eg eri so bundin av øðrum uppgávum (arbeiði, heimi, skúla)	☐	☐	☐	☐	☐
Eg vil heldur brúka tíð og kreftir til annað samfelagsarbeiði (felagsvirksemi osfr)	☐	☐	☐	☐	☐
Mær dámar ekki at standa í andgletti	☐	☐	☐	☐	☐

Aðrar grundir til annaðhvørt at siga ja ella nei til at standa á lista til kommunuval?

25. Um tygum verða biðin um at standa á lista til kommunuvalið 2004, hvat er svarið?

- Ja, eg havi hug at stilla upp
- Ja, kanska
- Nei, eg haldi ekki
- Nei, eg havi ongan hug

Viðmerkingar:

HESIN SEINASTI SPURNINGURIN SKAL BERT SVARAST AV TEIMUM, SUM ERU ELLA HAVA VERIÐ LIMIR Í BYGDA- ELLA BÝRÁÐI:

26. Hvat halda tygum um arbeiðið í bygda/býráðnum?

Vinarliga setið kross við allar pástandirnar, frá 1: lítlan týdning til 5: stóran týdning.

	Nei, als ekki					Ja, heilt avgjört
	1	2	3	4	5	
Arbeiðið í bygðaráðnum/ býráðnum hefur ókt mín áhuga fyri politikki	☐	☐	☐	☐	☐	
Eg haldi meg hava verið til nytta í bygda/býráðnum	☐	☐	☐	☐	☐	
Eg haldi meg hava verið til nytta í kommunalum nevndum	☐	☐	☐	☐	☐	
Fundirnir eru ov nógvir og drúgvir	☐	☐	☐	☐	☐	
Tað eru nøkur fá, ið dominera á fundunum	☐	☐	☐	☐	☐	
Eg havi lært nógv um ymisk samfelagsmál	☐	☐	☐	☐	☐	
Í bý-/bygðaráðnum er ov mikið av “hjálpi eg tær, so hjálpir tú mær”	☐	☐	☐	☐	☐	
Ov nógv sum skal lesast fyri fundirnar	☐	☐	☐	☐	☐	
Málini eru ofta ov trupul til at politikarar kunnu taka støðu	☐	☐	☐	☐	☐	
Tað mesta er avgjört av fyrisitingini, áðrenn politikararnir fáa málini til viðgerðar	☐	☐	☐	☐	☐	
Eftir at hava sitið í bygda/býráðnum, havi eg fingið størri álit á fólkaræðinum	☐	☐	☐	☐	☐	

Hvat er/var tað besta við at sita í býráðnum/bygðaráðnum?

Hvat er/var tað ringasta við at sita í býráðnum/bygðaráðnum?

TÚSUND TAKK FYRI HJÁLPINA!

REFERANSER

- Berg, B., E. Larsen og S. Isfeldt (2005): "Demokratisk asymmetri. Tilfældet Færøerne." I Ástgeirsdóttir, K. m.fl. *Demokrati og engagement. Paradokser i de nordiske demokratier*. Nord 2005:2
- Berg, I. (2004). "Avbjóðingar í framtíðar kommunupolitikki." <http://www.javnrat.fo/Kommv2004/IngibjorgBerg.pdf>
- Berg, I. (2005). "Færøske kommuner. Oplæg for Folketingets Finansudvalg Januar 2005." Kommunusamskipan Føroya
- Bjørk, E.A. (1956): *Færøsk bygderet*. Matrikulstovan.
- Christensen D. A. m. fl. (2004). *Ny personvalgordning og hva så? En analyse av kommune- og fylkesvalget i 2003*. Rokkansenteret. Universitetet i Bergen.
- Dahl, R. A. og E. R. Tuft (1973). *Size and democracy*. Stanford, California, Stanford University Press.
- Desrosières, A. (1998). *The Politics of Large Numbers? A History of Statistical Reasoning*, Harvard University Press.
- Demokratituvalget Nordisk Ministerråd (2004): *Demokrati i Norden. Sluttrapport*. ANP 2005:701.
- Djurhuus, J. (1978). "Um sundurbýti av kommunum." Klein, L. og Á. Gregersen: *Kommunubókin*. Føroya Kommunufelag: 84-93.
- Eliassen, B.(2003) "Føroyar, eitt valdømi." i *Sosialurin* 8.3.2003.
- Fimreite, A.L.(2003): "Velferdsstat og lokaldemokrati - uforenlige størrelser?". *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift Vol. 19*. Universitetsforlaget.
- Helander, Voitto (2003): "Porträtt av en maktsträvare. Analys av kandidaterna i kommunvalet 2000." Undersökningar inom forskningsprogrammet KommunFinland 2004, nr.40. *Acta nr 157*. Åbo Akademi & Finlands kommunförbund. Helsingfors.
- Held, v. (1996): *Models of Democracy*. Cambridge, Polity Press.
- Hernes, H. M. (1987). *Welfare state and woman power: essays in state feminism*. Oslo, Norwegian University Press.
- Hovgaard, G., G.T.Eythórsson og K.Fellmann (2004): *Future Challenges to Small Municipalities*. Nordregio
- Høgenni, H. (1992). *En færøsk kommunalreform?* København, Københavns universitet, Økonomisk Institut.

- Jacobsen, B. og B. í Jákupsstovu (2005). "Kvinnerollen på Færøylene i endring. - En sammenlikning av kvinners politiske medborgerskap i to kommuner." I *Sluttrapport* fra prosjektet *Women leave - men remain*. (kommer).
- Jacobsen, E.S. (2004). *Slóðir í heilsuverkssøguni*. Føroya Fróðskaparfelag.
- Jákupsstovu, B. í (2005). "Et kjønnsperspektiv på færøysk helse- og sosialpolitisk utvikling." i A.Mortensen (red): *Fólkaleikur*. Føroya Fróðskaparfelag.
- Jákupsstovu, B. í. (2003). *Kunnskap og makt i færøysk helsepolitikk 1820 - 1970*. Institutt for administrasjon og organisasjonskunnskap, Universitetet i Bergen.
- Jákupsstovu, B. í. (1996). "Kvinner ingen adgang? Rekruttering av kvinner til bystyret i Tórshavn 1972-1992." *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift* 1/96: 22.
- Jákupsstovu, B. í. (2004). "Vestnordiske velferdsmodeller." Forskning indenfor social-, sundheds- og arbeidsmarkedsforhold i Vestnorden, Tórshavn 2.-3. september 2004, Komitéen for velferdsforskning, Nordisk Ministerråd.
- Joensen, J. P. (2003). "Eplatalerkar og felags politisk mentan." *Sosialurin* 8.3.2003.
- Joensen, P. J. (2004). "En belysning af det sociale område på Færøerne - dets udvikling samt en sammenligning med forholdene i de øvrige nordiske lande." Forskning indenfor social-, sundheds- og arbeidsmarkedsforhold i Vestnorden, Tórshavn 2.-3. september 2004, Komitéen for velferdsforskning, Nordisk Ministerråd.
- Jónasdóttir, A.G. (1985). "On the Concept of Interest, Women's Interests, and the Limitations of Interest Theory." i Jones, K. og A.G.Jónasdóttir (red): *The Political Interests of Gender*. Sage publications.
- Kjellberg, F. (1995). "The Changing Values of Local Government" i *Annals of the American Academy of Political and Social Studies*, July 1995.
- Kommununevndin (1997). *Uppgávu- og ábyrgdarbýtið. Nýggj kommunal skipan*. Føroya landsstýri.
- Kommununevndin (1998). *Nýggj kommunal skipan. Niðurstøða og tilmæli*. Føroya landsstýri.
- Kuitunen (1999). "The Determinants of Electoral Success - The Case of the 1996 Finnish Municipal Election." *Finnish Local Government Approaching the New Millennium*. S. Pikkala. Åbo, Finnish Local Government Studies, Åbo Akademi University.
- Larsen, H. O., A. Offerdal, et al. (1994). *Demokrati og deltakelse i kommunene: norsk lokalpolitikk i nordisk lys*. Oslo, Kommuneforlaget.
- Mitens, E. (1953). *Føroyskt lógsavn*. Landsprentsmiðjan.
- Newton, K. (1982). "Is Small Really so Beautiful? Is Big Really so Ugly?" *Political Studies*, vol. 30.

- Offerdal, A. (1992). *Den politiske kommunen*. Oslo, Det Norske Samlaget.
- Offerdal, A. og T. Aarethun (1995). "Rekruttering av folkevalde: Plikt, engasjement og karriere" i Hansen, T og A. Offerdal (red): *Borgere, tjenesteytere og beslutningstakere*. Tano
- Phillips, A. (1995). *The Politics of Presence*. Oxford, Clarendon Press.
- Ringkjøb, H.E. (2000). "Tar partiene representativitet på alvor?" i Offerdal, A. og J. Aars (red): *Lokaldemokratiet. Status og utfordringer*. Kommunenes Sentralforbund.
- Rose, L. og A. Skare (1996). *Lokalt folkestyre i klemme? noen momenter vedrørende innbyggernes forhold i kommunen og kommunepolitikken*. Oslo, Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.
- Sharpe, L.J. (1970). "Theories and values in local government." i *Political Studies*
- Sørensen, P. B. (1992). *Vælgeradfærd på Færøerne*. Århus Universitet.
- Wang, Z. (1988). *Stjórn málafrøði* Forlagið Stiðin.
- West, H. (2004). *Folket i det moderne demokrati - En analyse af medborgerskab på Færøerne*. Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.
- Aars, J. (1998). *Rekruttering og personskifte i lokalpolitikken. En sammenligning av Finland og Norge*. Rapport nr 58 (1998). Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap, Universitetet i Bergen.
- Aars, J. (2001). *Rekrutteringsveier i norske kommuner: sluttrapport*. SEFOS-notat 6-2001, Senter for samfunnsforskning. Bergen.
- Aars, J. (2004). "Politiske partier og andre rekrutteringsveier i lokalpolitikken. *Tidskrift for samfunnsforskning* 3-2004, årg. 45. Universitetsforlaget.
- Aars og Offerdal (1998). Local Political Recruitment in Crisis? A Comparison of Finland and Norway. *Scandinavian Political Studies*, Vol. 21 – No. 3, 1998.